

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta**

Možnosti využití vodícího psa

Diplomová práce

Autor práce: Jana Pilzová

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslava Eisertová Ph.D.

Datum odevzdání: 23. 5. 2011

Field of Application - Guide Dog

Eyesight is one of the most important human senses which supplies us with 80% - 90% of information about the surrounding world. Its loss or serious damage brings big and fundamental changes into the lives of the affected persons and their surroundings.

The social rehabilitation constitutes a very important vehicle for the re-integration of the visually impaired person through its fundamental methods which are the re-education and compensation for the lost of sight. The compensation devices alone have paramount importance in the lives of people with visual impairment. At the present time, the market offers a lot of optical, non-optical or electronic gadgets for visual compensation. Guide dogs present themselves as one of the best working compensation solutions in the field of orientation and movement.

The first documentation about training dogs that would help the blind, comes from around 1780 from a Parisian hospital for the blind. An account of the first trained guide dog comes from the 1780s; a blind Viennese Josef Reisinger himself trained a guide dog at this time. The first information about training guide dogs in the Czech Republic comes from the years 1922 - 1924. In the Czech Republic guide dog training as compensation help for the blind or visually impaired people was established in 1991.

The aim of this work is mapping out the possibilities of the entry of guide dogs into public buildings e.g. restaurants, health clinics, schools, public offices etc. and its further use for free-time activities from the point of view of guide dog owners and of the public. This work also deals with the statistics of the number and the territorial division of guide dogs in the South Bohemia region between the years 2008 - 2011.

While looking for the experiences of guide dog owners when entering public buildings and organizing free time together with their dog, the individual in-depth interviews, the data from the focus groups and experiments have been used. To learn the views of the interviewees about their use of guide dogs in

public places, all the documentation obtained from the subjects who trained the guide dogs, the fact sheets from the focus groups and the individual in-depth interviews have been analysed.

To learn the views of the public about guide dogs entering public buildings and their use for their free time activities, printed questionnaires were used.

This work may be used as a basis for the argument in forming uniform conditions in guide dog training in presenting them and in forming the proper laws for using the guide dogs by their owners. This work also shows the possibilities in use of the guide dogs in their free time.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě/ v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 17. 5. 2011

.....
Podpis studenta

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla především poděkovat mé vedoucí práce, slečně Mgr. Jaroslavě Eisertové Ph.D. za její ochotu a věcné připomínky během zpracovávání této práce. Také patří velké poděkování všem respondentům, kteří se zúčastnili výzkumu. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za psychickou a finanční podporu během celého studia.

Obsah

Úvod	8
1 Současný stav	10
1.1 <i>Anatomie zrakového ústrojí</i>	10
1.2 <i>Fyziologie vidění</i>	13
1.3 <i>Zrakové vady</i>	16
1.3.1 Rozdělení zrakových vad	18
1.3.2 Časté zrakové vady	20
1.4 <i>Pojem zdravotní postižení – handicap</i>	22
1.5 <i>Pojem rehabilitace</i>	24
1.5.1 Sociální rehabilitace	25
1.5.1.1 Metody sociální rehabilitace	27
1.6 <i>Kompenzace zraku</i>	28
1.6.1 Kompenzační pomůcky	29
1.7 <i>Mobilita – prostorová orientace a samostatný pohyb</i>	30
1.8 <i>Základní funkce bílé hole</i>	32
1.8.1 Technika bílé hole	33
1.8.2 Základní techniky užití bílé hole	33
1.9 <i>Historie vztahu člověka a psa</i>	34
1.9.1 Vodicí pes	35
1.9.1.1 Výběr psího pomocníka	36
1.9.1.2 Předvýchova vodicího psa	38
1.9.1.3 Výcvik vodicího psa	39
1.9.1.4 Příprava nevidomého na vodicího psa	41
1.9.1.5 Výběr vhodného psa pro konkrétního žadatele	43
1.9.1.6 Zkouška vodicího psa	44
1.9.1.7 Předávání vodicího psa novému majiteli	46
1.9.1.8 Přístupová práva	48

2 Cíl práce		51
2.1	<i>Výzkumné otázky</i>	51
2.2	<i>Hypotézy</i>	52
3 Metodika		53
3.1	<i>Metody výzkumu</i>	53
3.2	<i>Charakteristika výzkumného souboru</i>	53
3.3	<i>Vlastní realizace výzkumu</i>	55
4 Výsledky		59
4.1	<i>Výsledky z kvalitativního šetření</i>	59
4.1.1	Veřejné budovy, ve kterých dochází k zamezení vstupu majitelům vodících psů společně s jejich vodícím psem	59
4.1.2	Veřejné budovy, které majitelé vodících psů navštěvují se svým vodícím psem	67
4.1.3	Nejčastěji aplikované způsoby řešení zamezení vstupu do veřejných budov vodícímu psovi	69
4.1.4	Nejvhodnější způsob řešení zamezení vstupu vodícímu psovi do veřejných prostor	71
4.1.5	Způsoby trávení volného času společně s vodícím psem	73
4.1.6	Povědomí o volnočasových kynologických aktivitách vhodných i pro majitele vodících psů	75
4.1.7	Důvody pro a proti provozování volnočasových aktivit či kynologických sportů vodícími psy	76
4.1.8	Obsahová analýza předávací dokumentace subjektem, který se zabývá výcvikem vodících psů z pohledu možnosti využití vodícího psa při jiných kynologických aktivit	77
4.2	<i>Výsledky z kvantitativního šetření</i>	78
4.3	<i>Porovnání počtu a rozložení vodících psů na území Jihočeského kraje v roce 2008 a 2011</i>	102

5 Diskuze	103
6 Závěr	129
7 Použitá literatura	131
8 Klíčová slova	142
9 Přílohy	143

Úvod

Zrak je pro člověka jeden z dominantních smyslů. Prostřednictvím něho získáváme až 90 % informací o prostředí, které nás obklopuje. Ztráta, či významné oslabení zraku znamená v životě člověka vážnou změnu. Z hlediska funkčního chování jedince narušuje zrakové postižení především kognitivní funkce, orientaci v prostoru a samostatný pohyb.

Významnou pomocí v životě osob s vážnou zrakovou vadou jsou kompenzační pomůcky. V dnešní době je na trhu nepřehledné množství optických, neoptických či elektronických pomůcek. Vodicí pes představuje jednu z kompenzačních pomůcek usnadňující orientaci a samostatný pohyb osob s těžkým zrakovým postižením.

Předložená diplomová práce navazuje na bakalářskou práci autorky. Hlavním motivem pro prohloubení výzkumu z bakalářské práce, je osobní zkušenost s osobní asistencí majitelky vodicího psa a účast na výběrových závodech na Mistrovství vodicích psů ČR v Českých Budějovicích. Díky těmto zkušenostem se autorka osobně setkala s negativním i velmi pozitivním postojem ke vstupu vodicích psů do veřejných budov a na veřejné prostranství.

V této diplomové práci je předmětem výzkumu vodicí pes, který je na jedné straně vnímán jako kompenzační pomůcka pro samostatný pohyb osob se zrakovým postižením a jednak i jako společník pro volnočasové aktivity, tudíž jako zvíře.

Teoretická část práce je rozdělena na dvě hlavní části, kdy v první části je věnována pozornost problematice zrakového postižení, sociální rehabilitaci osob se zrakovým postižením a v neposlední řadě také prostorové orientaci a samostatnému pohybu osob se zrakovým postižením.

Druhá část teoretické části práce je zaměřena na problematiku výběru, výcviku a předávání vodicího psa a v neposlední řadě jsou i popsány přístupová práva majitelů vodicích psů do veřejných budov z pohledu zákonů a vyhlášek, či doporučení Veřejného ochránce práv.

Cílem práce je zmapování možností vstupů vodicího psa do veřejných budov (restaurace, zdravotnická zařízení, školy, atd.) a jeho další využití při volnočasových aktivitách.

Práce popisuje každodenní zkušenosti majitelů vodicích psů při vstupu do veřejných budov a využití vodicího psa při volnočasových aktivitách a tím i ukazuje na maximální možné využití vodicího psa nejen jako kompenzační pomůcky.

Dále autorka zjistila obecnou míru informovanosti dotazované veřejnosti z Českobudějovicka o vodicích psech a jejich možnostech vstupů do veřejných budov a dalšího možného využití.

Při definování veřejných budov autorka vychází z definice, kdy pojem veřejnost, či veřejný slouží k označení takového prostoru pro jednání, které má být všem na očích, protože se všech dotýká (je tedy protikladem proti slovu soukromý) (88).

V rámci skupinové diskuze s majiteli vodicích psů byl vytvořen „Návrh změn pro zlepšení možností vstupů vodicích psů do veřejných budov.“ Dále byl porovnán počet vodicích psů a jejich rozložení na území Jihočeského kraje v roce 2008 a 2011.

1 Současný stav

Zrak je zaměřen především na vnímání kontrastu a tím i obrysů (75). Zrakem získáváme 80 – 90 % informací o okolním světě, je to tedy jeden ze základních smyslů člověka. Z hlediska funkčního chování normálního jedince narušuje zrakové postižení především kognitivní funkce, orientaci v prostoru a samostatný pohyb (70). Z tohoto údaje vyplývá, že absentující, nebo nedostatečné vnímání zrakem vyžaduje především včasnou pomoc, která spočívá v cíleném rozvoji kompenzačních mechanismů (94). Je tedy zřejmé, že ztráta zraku nebo jeho výrazné oslabení vytváří svébytně změněné podmínky života, které pak mají dopad na další vývoj a fungování osobnosti, jakož i na systém, v němž taková osoba je bezprostředně včleněna (39).

Občané se zdravotním postižením představují asi 10% populace v ČR (95). Z výsledků : „Šetření o zdravotně postižených občanech v České republice za rok 2007“ se můžeme dovědět, že osob se zrakovým postižením je celkem 87 439 z toho je 10 981 velmi těžce postižených – tzv. úroveň úplné, nebo praktické slepoty obou očí (102).

1.1 Anatomie zrakového ústrojí

Zrakové ústrojí člověka je složeno ze tří částí. Periferní část tvoří oči s pomocnými orgány, pokračováním je zraková dráha a konečná část je tvořena zrakovým centrem v mozkové kůře (94).

Oko je složeno z oční koule a přídatných orgánů (85). Oční bulbus je uložen v očnici (orbitě) (93). Hlavní a podstatnou součástí očnice je oční koule (bulbus oculi), dále je zde slzné ústrojí a okoohybný aparát. Oko je v očnici uloženo v tukové a vazivové tkáni. Na zadní straně očnice je kruhovitý otvor – kanálek zrakového nervu, kudy kromě nervu prochází tepna, jejíž větve zásobují

celou očnici. Další dvě štěrbinu slouží pro vstup nervů do očníce a současně pro výstup odvodných očních žil (94).

Oko má přibližně kulovitý tvar o průměru 24 mm, jeho stěna je tvořena ze tří vrstev – povrchová - vazivová (bělma, rohovka), střední – cévnatá (cévnatka, řasnaté tělísko, duhovka), vnitřní – nervové (sítnice) (94, 75). Většina vnitřního prostoru oka je vyplněna rosolovitou průhlednou hmotou – sklivcem (75). Sklivec je z 98% tvořen vodou (39).

Vazivová část je tvořena vpředu rohovkou a vzadu je tvořena bělimou. Rohovka je terčík vzhledu hodinového sklíčka (94). Je čirá, průhledná a je součástí lomného prostředí oka, tvoří asi 2/3 z celkové síly optického systému oka (93). Neobsahuje žádné cévy a je vyživována z komorového moku a slz (94, 39). Rohovka tvoří 1/6 zevní vrstvy očního bulbu a má větší zakřivení než bělma (93). Podílí se tedy velkým dílem na celkové optické mohutnosti oka, protože její zakřivení je větší než zakřivení čočky (39). Pro přítomnost velkého počtu senzitivních nervových zakončení, je nejcitlivějším místem na lidském těle (94). Rohovkou, jako první tkání, kterou prochází z vnějšku světelný paprsek, je s ní v přímém kontaktu, tím více je i vystavena poškození (39).

Bělma vytváří vzadu za rohovkou celou zbylou část vazivové vrstvy stěny oka tzv. 5/6 (93). Je bílá, neprůhledná a částečně obsahuje cévy (94). U dětí může být namodralá a ve stáří nažloutlá od kapének tuku (75). Její vazivová tuhost umožňuje, aby se do bělimy upínaly okoohybné svaly, vzadu jí prostupuje zrakový nerv (94, 75). Bělma zaujímá 4/5 povrchu oční koule (75).

Cévnatou vrstvu představují duhovka, řasnaté těleso a cévnatka, souhrnně označováno jako živnatka (uvea). Její hlavní funkcí je výživa oka. Je tvořena bohatou cévní pletením, obsahuje také hnědé pigmentové barvivo – melanin, který nepropouští světlo a svou přítomností tak chrání oko před rušivými světelnými paprsky (94).

Duhovka se nachází za rohovkou, od které jí odděluje přední oční komora. Jde o kruhovitý tvar v jehož středu je okrouhlý otvor – zornice (94). Šíři zornice ovládají dva hladké svaly, které mění množství dopadajícího světla na sítnici

(39). Množství melaninového pigmentového barviva v duhovce určuje barvu očí (94).

Řasnaté těleso je prstence umístěný za duhovkou a cévnatkou, má trojúhelníkový tvar (93). Uvnitř tělesa se nachází tzv. ciliární sval, který zajišťuje akomodaci oka (94). Na povrchu má četné výběžky, na něž je tenkými vlákny zavěšena čočka (75). Řasnaté těleso také po celý život vytváří oční komorovou vodu (94). Komorová voda, vyživuje bezcévnaté části oka a udržuje tvar oka (75).

Čočka je umístěna za duhovkou (39). Jde o průhlednou, dvouvypouklou spojku s více zakřivenou zadní plochou. Její funkcí je lámat paprsky tak, aby se sbíhaly na sítnici, čímž napomáhá přesnému vidění (75). Jde tedy o optický aparát, který může změnit své zakřivení lomivých ploch, což se nazývá akomodace. Ta slouží k tomu, aby body, ležící oku blíže než 6 m se zobrazily přesně na sítnici. Pokud přicházejí světelné paprsky do oka z větší vzdálenosti než 6 m, zobrazují se po lomu spojnou soustavou oka v ohniskové vzdálenosti, která je shodná s plochou sítnice. Promítá se tedy na sítnici. Změnu zakřivení čočky, akomodaci, umožňuje sval ciliaris (řasnatý) a jeho kruhová část (39).

Sítnice je jedinou součástí vrstvy nervové stěny oka. Je to jemná blána, vzniklá z mozkového základu. Zevně je spojena s cévnatkou a dovnitř souvisí se sklivcem (94). Sítnice je složena z několika vrstev, z nichž nejzevnější obsahuje fotosenzitivní receptory – tyčinky a čípky. Ty předávají informaci další vrstvě, složené z bipolárních buněk. Odtud je informace předávána dál směrem k nejvnitřnější vrstvě sítnice, která je složena z gangliových buněk (15).

Výběžky těchto nervových gangliových buněk, takzvané axony opouštějí oko v terči zrakového nervu (zvaném také papila) a vedou přímo do mozku (15).

Při zadním pólu oka v místě nejostřejšího vidění, což je místo označeno jako žlutá skvrna, jsou v naprostné většině nakupeny čípky. Čípků je asi 7 milionů. Od ní směrem do periferie ubývají čípky a nalzáme zde tyčinky (94). Tyčinky jsou citlivější na světlo, čímž umožňují vidění za šera (75). Poněkud dovnitř od žluté skvrny je v sítnici místo, kde se nachází okrouhlý terč zrakového nervu. I tudy vstupují do oka sítnicové cévy a vystupují tudy nervové vlákna (94).

V tomto místě nejsou tyčinky ani čípky, jde tedy o místo fyziologicky slepé, označované jako slepá skvrna **(94, 75)**.

Nitro oka pod uvedenými vrstvami tvoří přední a zadní oční komoru, čočku a sklivec. Přední komora je prostor mezi rohovkou a duhovkou vyplněný čirou tekutinou. Za přední komorou se nachází čočka. Prostor mezi čočkou a zadní plochou duhovky tvoří zadní oční komora. Ta přes otvor v zornici souvisí s přední oční komorou **(94)**. Oba prostory jsou naplněny průhlednou tekutinou mokem, který se stále obnovuje a současně vstřebává do žilního řečiště. Mok se produkuje ultrafiltrací z cévních pletení řasnatého tělesa a vyživuje průhlednou tkáň čočky a skléry, které za fyziologických podmínek nemají žádné cévy, které by jim umožňovaly metabolismus **(39)**. Relativně velký prostor mezi čočkou a sítnicí vyplňuje čirý, rosolovitý sklivec, který vytváří přiměřený tlak udržující tkáň v kulovém prostoru **(94)**.

Zraková dráha spojuje oči se zrakovým centrem mozkové kůry. Začíná výběžky nervových buněk vnitřní vrstvy sítnice, které se spojují u zadního pólu oka a vytvářejí zde zrakový nerv. Ten přes bělimu proniká ven z oka, probíhá očnicí a dostává se do nitrolebního prostoru. Na spodině mozku se v blízkosti hypofýzy se oba zrakové nervy setkávají a jejich vlákna se částečně kříží **(94)**.

Ve zdravém oku je přibližně 132 milionů receptorových buněk, přibližně 1 milion gangliových buněk a tedy i 1 milion nervových vláken, která vedou z terče zrakového nervu do mozku. Během života dochází dokonce i za normálních okolností denně ke ztrátám gangliových buněk a jejich axonů **(15)**.

Zrakové centrum mozkové kůry je uloženo v týlním mozkovém laloku **(94)**.

1.2 Fyziologie vidění

Zrakové vnímání je složitý děj, na jehož realizaci se podílí optická soustava oka, po dopadu obrazu na sítnici nastávají složité biochemické,

elektrofyzilogické pochody ve zrakové dráze a vjem je vyhodnocen za spoluúčasti jak podkorových nervových center tak i mozkové kůry (85).

Krom transformace elektromagnetického záření na akční potencionály se sítnice uplatňuje také v primárním zpracování zrakové informace při vnímání tvaru a barevného kontrastu a vnímání pohybové složky zrakové informace (93). Pozorováním okolí se vytváří zkušenost, která ovlivňuje naše vnímání (85).

Lidské oko je schopné vnímat pouze viditelné světlo tj. záření o světelné délce přibližně 400 – 700 nm (75). Paprsky kratší než 400 nm jsou za normálních okolností pohlcovány čočkou (85). Je-li záření větší než 1400 nm dochází k jeho absorpci v rohovce a způsobuje silné slzení a zvyšování teploty i tlaku komorové vody. Viditelné světlo je oko schopné během 0,25 s zredukovat pomocí panenky na snesitelné množství, na kratší vlnové délky již nedokáže tak rychle zareagovat (75). Světelný paprsek je optickým systémem oka nasměrován, aby dopadl na čípky a tyčinky, vyvolá fotochemický děj, kdy světelná energie se chemickou cestou přemění na elektrickou – akční potenciál a zrakovou dráhou jde do mozkové kůry – zrakového kortexu (93). Při snížené hodnotě osvětlení dojde k rozšíření zornic, tím se oko adaptuje na tmu (75). Právě proces adaptace na tmu probíhá pomaleji než proces adaptace na jasnější světlo. Během adaptace na jasné světlo se nám zdá, jakoby toto světlo postupně sláblo (39).

Barevné vidění není jednoznačně objasněno. Oko vnímá tři barevné kvality, respektive vlnové délky rozloženého bílého světla (93). Normální vidění člověka je tedy trichromatické (75). Tyčinky vnímají celou světelnou škálu bílého světla směrem k neutrální šedi až ztrátě vidění v úplné tmě (93).

Visus centrális (centrální zraková ostrost) je schopnost oka jasně a ostře vidět i detaily předmětů (93). Zraková ostrost se definuje rozlišitelností dvou bodů, kdy mezi obrazy dvou bodů na sítnici leží jeden nestimulovaný čípek. Je tedy rozlišovací schopnost oka dána pozorovacím úhlem dvou bodů v prostoru, které je oko schopné rozeznat jako dva body. Zraková ostrost závisí na jasu předmětů, na vzdálenosti předmětů od sítnice, na kontrastu předmětů proti okolnímu prostředí, na velikosti zornic a refrakční vadě. Můžeme hovořit o tom,

že záleží na barvě světla, nejlépe vidíme při žlutém monochromatickém světle, na kontrastu a průhlednosti optických prostředí, na místě podráždění sítnice. Normální zraková ostrost je tedy dána transparentí optických prostředí oka a jejich fyziologickou lomivostí, normální funkcí foveálních čípků, centrální fixací oka a normální funkcí zrakového nervu, zrakových funkcí a zrakového korového centra **(85)**.

Celková optická mohutnost neboli lomivost oka je 59 až 60 dioptrií. Jako čočky se v oku chovají dvě uvedené části optického aparátu, což je rohovka a čočka. Rohovka se podílí na celkové optické mohutnosti více než 43 D proti čočce, která se podílí jen 17 D . Čočka na rozdíl od rohovky však může měnit v určitém rozmezí svou dioptrickou mohutnost. Určitou roli v lomení paprsků světla mají i průhledné oční komorové tekutiny a sklivce **(39)**.

Vyšetřením zrakové ostrosti testujeme funkci sítnice v oblasti centrální krajiny. Pro vyšetřování zrakové ostrosti využíváme standardních tabulek, které nazýváme optotypy, pro vyšetření zrakové ostrosti do dálky nebo u malých dětí obrázkové optotypy **(85)**. Zraková ostrost se vyjadřuje zorným úhlem – úhlem, který svírají pomyslné čáry procházející okrajovými body pozorovaného předmětu a hodnota je 1 minuta. Zorný úhel 1 minuta se dá v praxi těžko určit, proto se základ mezinárodní jednoty ostrosti zraku určí 5x větší tj. 5 minut **(93)**. Proto i vyšetření vizu do dálky je ze standardní vzdálenosti 5 až 6 m od optotypů, kdy je akomodace menší než 0,25 dioptrie **(85)**. Vyšetření vizu do blízka probíhá pomocí Jägrovy tabulky **(93)**.

Zrakovou ostrost na dálku zapisujeme ve formě zlomku, v jehož čitateli je vyšetřovací vzdálenost (5 nebo 6 m) a ve jmenovateli je číslo nejmenšího řádku optotypů, který je schopna vyšetřovaná osoba přečíst. Normální hodnota zrakové ostrosti je 6/6 nebo 5/5 podle vyšetřovací vzdálenosti. Zrakovou ostrost lze také vyjádřit v decimálních hodnotách. To znamená, že normální zraková ostrost 6/6 se rovná decimální hodnotě 1,0 **(85)**. Zraková ostrost na dálku je předpokladem pro zvládnutí prostorové orientace. Bez ní se člověk nemůže bezpečně pohybovat v méně známém prostředí **(91)**.

Zrak zprostředkuje *trojrozměrné vnímání prostoru*. Existují i možnosti rozeznání prostoru monokulárně. Mnohé tyto mechanismy jsou zapříčiněny zrakovou zkušeností, např. relativní velikost předmětů (strom a tužka). Podobnou informaci přináší i lineární perspektiva, například sbíhání rovnoběžných kolejí se vzrůstající vzdáleností. Dalším mechanismem je překrývání vzdálenějších předmětů bližšími (85).

Binokulární vidění je podmíněno vrozenou spoluprací pohybů obou očí, korespondujícími místy sítnic obou očí a fúzí (93). Binokulární vidění umožňují okoohybné svaly obou očí, které fungují společně jako jediná jednotka. Schematicky se funkce očí vyjadřuje pomocí kyklopského oka, které je uprostřed mezi oběma očima a na které je možné promítnout projekci obrázků předmětů na sítnicích obou očí (85). Znamená tedy, že vidíme dva obrazy, které se překrývají a dodávají pohledu vjem prostoru (93).

Binokulární vidění se vyvíjí od nejjednoduššího simultánního vidění k nejdokonalejšímu vidění – stereoskopickému. Simultánní vidění znamená, že každé oko vnímá svůj obraz okolí. Fúze – obraz okolí je vnímám oběma očima jako jeden vjem. Při stereoskopickém vidění dochází k fúzi a hloubkové ostrosti a tím se vytváří trojrozměrný obraz. Skotopické vidění – periferní umožňuje prostorovou orientaci a adaptaci na tmu (93).

Zorné pole určuje v jakém rozsahu je člověk schopen zrakově vnímat (91). Binokulární zorné pole označujeme část prostoru, který přehlédneme při pohledu (fixací) přímo vpřed a vnímáme ještě široký prostor kolem (85, 93). Rozsah zorného pole vyšetřujeme perimetrií monokulárně (85).

1.3 Zrakové vady

Termínem zrakové vady označujeme nedostatky zrakové percepce, různé etiologie i rozsahu. Spadají sem onemocnění oka s následným oslabením zrakového vnímání, stavy po úraze, vrozené či získané anatomicko-fyziologické

poruchy (6). Z tohoto důvodu hovoříme o zrakově postižených jako o heterogenní skupině, jejich porucha zrakových funkcí může být různě závažná, kvalitativně odlišná, může vzniknout v různém období s různým životním handicapem (91, 50).

Z hlediska důsledků pro další život postiženého jedince, resp. jeho celkového rozvoje i z hlediska subjektivně prožívané zátěže je užitečné rozlišovat kategorii *vrozených a později získaných postižení*. Doba vzniku poruchy je důležitá pro subjektivní zpracování zátěže, kterou zrakové postižení přináší (70). Později získaná vada působí jako trauma, mění situaci k horší variantě, člověk může srovnávat, uvědomuje si co ztratil a svůj aktuální stav považuje za jednoznačně horší, ne-li nepřijatelný. Z objektivního hlediska má výhodu v zachování dřívějších zkušeností např. u později osleplých se stává významnou představa prostoru (91).

Jedinec s vrozenou vadou si postupně začíná uvědomovat, jaké další možnosti mají ostatní lidé, které on nemá a samozřejmě by si je také přál, ale nedokáže si představit jaké by to bylo je mít. Je na svůj handicap již adaptován (91).

Z medicínského hlediska je osoba se zrakovým postižením ta, která má postižení zrakových funkcí trvajících i po medicínské léčbě anebo po korigování standardní refrakční vady a má zrakovou ostrost horší než 6 / 18 až po světlocit, nebo je zorné pole omezeno pod 10 stupňů při centrální fixaci, přitom tato osoba užívá nebo je potenciálně schopna používat zrak na plánování a vlastní provádění činností (21).

Z psychologického hlediska zrakové postižení omezuje či stěžuje u postiženého jedince schopnost přijímat vizuální informace, a tudíž zraková vada ovlivňuje celou osobnost jedince a to v jeho psychickém i fyzickém vývoji. Z vývojového hlediska je důležité, zda ztráta zraku postihla jedince s osobností již plně zformovanou (21).

Při úplné ztrátě zraku je důležitý pro uchování určitých zrakových představ věk kolem 5 – 7 let, který je obdobím mozkového strukturálního vyžívání. Ti,

kteří ztratili zrak před 5. – 7. rokem života, postupně zrakové představy ztrácejí. Osoby, které osleply mezi 5. – 15. rokem života, si určité zrakové představy uchovávají. Ty jim například pomáhají při orientaci v prostoru nebo při hmatovém ohledávání a následném vytvoření zrakové představy na základě minulých zkušeností (21).

1.3.1 Rozdělení zrakových vad

Zrakové postižení znamená zpravidla pro postiženého jedince, že jeho schopnost přijímat vizuální informace je omezena, u nejtěžších forem zrakového postižení, je tato schopnost úplně vyloučena (70).

Nejčastěji prezentovaným a to jak praktickým tak i legislativním kritériem dělení osob se zrakovým postižením je stupeň zrakové vady (21, 70). Při této diferenciaci se vychází z vizuálních potenciálů člověka, především ze stavu vizu / zrakové ostrosti a zachovaného rozsahu zorného pole (70).

Rozdělení zrakových vad dle stupně postižení:

1) **Slabozrakost** je charakterizován jako nevratný pokles zrakové ostrosti na lepším oku pod 6/18 až 3/60 včetně. Nebo je zorné pole zúženo na 20 stupňů bilaterálně bez ohledu na centrální zrakovou ostrost. K problémům se sníženým vizem se často přidružují problémy s poruchami zorného pole, objevují se skotomy v zorném poli. Projevuje se sníženou nebo zkreslenou činností zrakového analyzátoru obou očí a omezením deformací zrakových představ (70). Z psychologického hlediska může být také omezena kognitivní činnost a vytváření sociálních vztahů. Těžkosti se mohou také objevit v samotném pohybu a prostorové orientaci (21).

Z praktického hlediska dělíme slabozrakost na lehkou do 6/60 včetně, střední a těžkou pod 6/60 do 3/60 (4). Nejtěžší slabozrakost bývá označována jako částečné vidění nebo zbytky zraku (71).

2) **Zbytky zraku** představují skupinu na hranici slabozrakosti a nevidomosti. Vizus je snížený v rozsahu 3/60 – 1/60 nebo je zorné pole omezeno na 5 až 10 stupňů kolem centrální fixace. Může docházet ke snížení až deformaci zrakových schopností a k obtížím při prostorové orientaci (21).

3) **Nevidomost** je ireverzibilní pokles centrální zrakové ostrosti pod 3/60 až světlocit (70). Nevidomost ztěžuje poznávací procesy, způsobuje nemožnost běžného grafického výkonu, ovlivňuje socializaci a stěžuje samostatný pohyb a prostorovou orientaci (70, 21).

○ **Praktická nevidomost** je vymezena poklesem zrakové ostrosti v rozmezí 3/60 – 1/60 včetně nebo jako poškození zorného pole v intervalu 5 – 10 stupňů (70).

○ **Skutečná nevidomost**, jde o pokles centrální zrakové ostrosti pod 1/60 až světlocit a binokulární zorné pole 5 stupňů a méně i bez porušení centrální fixace (4).

○ **Absolutní slepota** nastává při poklesu centrální zrakové ostrosti v rozmezí pod 1/60 - světlocit, nebo se pohybuje mezi zachovalým světlocitem s chybnou projekcí a ztrátou světlocitu (70).

Těžké zrakové postižení a slepota představují v současné době jeden z nejzávažnějších celosvětových problémů. Podle údajů Světové zdravotnické organizace počet slepých se ve světě pohybuje kolem 40 miliónů. Přitom prevalence těžce zrakově postižených a slepých osob je 10 x až 40 x vyšší v rozvojových zemích než v technicky vyspělých (4).

Dle Kocoura je v české populaci kolem 0,3 % nevidomých a 0,8 % - 1 % závažně zrakově postižených (45). V pozdní dospělosti, resp. v období stáří jejich četnost významně stoupá, zrakové potíže má 4,4 % lidí nad 60 let (107).

1.3.2 Časté zrakové vady

Nejčastější příčinou těžké zrakové vady v dospělosti bývají následky onemocnění diabetem, dále glaukom, úrazy a nádorové onemocnění CNS, různé degenerativní procesy nejasného původu vrozené nebo dědičné postupně zhoršující se vady (39, 12).

Vrozený šedý zákal:

Vrozená katarakta, jedna z nejčastějších příčin dětské slepoty. Jde o zákal čočky dětského oka a vzniká působením škodlivé noxy, např. zarděnky v počátku těhotenství, nebo toxické látky včetně léků na začátku těhotenství. Zkalení čočky bývá jednostranné nebo postihuje obě oči, čočka je přitom zkalena buď částečně nebo v celém rozsahu (93).

Vrozený glaukom (Zelený zákal):

Je onemocnění, kdy jsou zrakové funkce poškozeny patologicky zvýšeným či vysokým nitroočním tlakem (93). Ten zhoršuje výživu zrakového nervu a tím vede ke zhoršení zrakové ostrosti a ke ztrátě periferního vidění zorného pole. Oči se začínají chorobně zvětšovat (21). Vada se manifestuje od narození do dvou let věku u 1- 2% dětí. V 90% se onemocnění manifestuje do konce 1. roku dítěte. I přes veškerou odbornou péči končí nejméně v polovině případů děti s glaukomem jako slabozraké, ale často i prakticky nebo úplně slepé (93).

Retinopatie nedonošených (ROP):

Nejčastěji postihuje nedonošené novorozence, kteří se narodili před 32. gestačním týdnem a s nízkou porodní hmotností pod 1 500g. Tyto děti nemají při narození dokončenou vaskularizaci sítnice, jejich cévy ještě nedorostly do periferních sítnicových částí. Pro aspirační nedostatečnost jsou léčeny kyslíkem o vysoké koncentraci, která vede k vasokonstrikci sítnice a následně po skončení oxygenoterapie až k jejímu odchlípení (93). ROP se může vyvinout v rozsahu pěti

stupňů, kde čtvrtý a pátý stupeň způsobuje praktickou a totální slepotu (70). Retinopatie nedonošených je ve vyspělých zemích na vedoucí pozici příčin slepoty dětí a jedná se o celkově nejčastější příčinou vrozené slepoty (21, 69).

Retinoblastom:

Je onemocnění zhoubným nitroočním nádorem, který vyrůstá ze sítnice dětského oka (93). Asi v 30 % dochází k oboustrannému postižení (21). Při rozsáhlém nádoru je nutné vyjmutí oka. Při zachycení časnějších stadií je šance na částečnou záchranu zraku v rozsahu od slabozrakosti po praktickou slepotu (70).

Diabetická retinopathie:

Velmi častá pozdní orgánová komplikace cukrovky. Až u 5 % diabetiků je příčinou slepoty (93).

Pigmentové degenerativní onemocnění sítnice:

Je to hereditární onemocnění a postihuje primárně smyslový a pigmentový epitel sítnice, projevuje se šeroslepostí, při kterém pacient vidí špatně za šera a má sníženou adaptační schopnost (93). Začíná jako šeroslepost, pokračuje zužováním zorného pole až do tubicového vidění o velikosti 5 – 10 stupňů fixačního bodu a končí poklesem centrálního vidění (21, 93). Nejprve přivodí slabozrakost, později praktickou slepotu, následně až slepotu úplnou (21). U juvenilní makulární degenerace je poškozeno jen centrální vidění, periferní vidění zůstává zachováno. Konečná zraková ostrost neklesá pod 5 / 50 (93).

Zánětlivé onemocnění žilnatky

Iriodocyklitida se projevuje světloplachostí, slzením, bolestí oka. Zornicový okraj zanícené duhovky srůstá s čočkou a je-li srůst úplný, znemožní proudění oční komorové vody ze zadní do přední komory oka. Při delším trvání choroby

nebo při recidivách dochází k následnému zkalení čočky, což vede k těžké slabozrakosti až k praktické slepotě (70).

Atrofie zrakového nervu:

Jde o vážnou funkční poruchu, kdy degeneruje nervová tkáň druhého neuronu zrakové dráhy. Příčinou může být dědičná zátěž, úraz, intoxikace organismu, zánětlivé onemocnění, tumor. Tato porucha je často součástí kombinovaného postižení. Vidění se může pohybovat od slabozrakosti až po nevidomost (21).

Úrazy oka:

Poranění oka vedou k poruše epitelu spojivky či rohovky i poškození dalších systémů oka (5). V klinické praxi jsou v naprosté většině úrazy zraňující pouze jedno oko s různě těžkými následky. Případy současného postižení obou očí úrazem jsou jen zřídka a nejčastější příčinou je chemické poškození, vzácněji pak způsobené tupým poraněním obou očí např. tlakovou vlnou při výbuchu (94). Často úrazy vedou k závažným a mnohdy celoživotním komplikacím. Mnoho úrazů se stane při autonehodách, práci, manipulaci s chemikáliemi a pyrotechnikou, při sportu atd. (70).

I přes sebedokonalejší mikrochirurgická ošetření jsou pronikající zranění zvláště komplikovaná přítomnými nitroočními cizími tělesy či hnisavou infekcí, příčinami praktické či absolutní slepoty (94).

1.4 Pojem zdravotní postižení – handicap

Hovoříme-li o osobách se zdravotním postižením, je nutné si uvědomit, co vlastně pojem zdravotní postižení znamená. Dle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, “zahrnují osoby se zdravotním postižením osoby mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo smyslové postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení

do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.“ Samotný pojem zdravotní postižení je dle této úmluvy „koncept, který se vyvíjí a který je výsledkem vzájemného působení mezi osobami s postižením a bariérami v postojích a v prostředí, které brání jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti, na rovnoprávném základě s ostatními.“ (74)

K tomuto problému se vyjadřuje i Jesenský ve své knize Andragogika a gerantagogika handicapovaných kde uvádí: „Ze skutečnosti, že postižený nemá schopnost přizpůsobit se normám svého prostředí, vzniká pro něj nepříznivá situace. Handicap má tedy sociální dimenzi, představuje sociální důsledky pro vnější životní podmínky postiženého, vyplývající z poruch a disaptibility. Nezáleží přitom zda k tomu dochází z vůle jiných, nebo z jeho vlastní vůle, podstatnou skutečností je, že se osoba stává závislá na instituci nebo na jiných osobách a tím se vlastně omezuje jeho samostatnost“ (36).

V roce 2001 došlo k revizi Mezinárodní klasifikace funkčních schopností disability a zdraví, kdy se již opouští od termínu handicap (tzn. projekce omezení nezávislosti osoby do společenské roviny, která je závislá na rozsahu pomoci státu osobám se zdravotním postižením) a je nahrazen termínem omezená participace (tzn. jde o problémy, které člověk může prožívat, když se zapojuje do životních situací. Přítomnost omezené participace je určována srovnáním participace jedince s tím, co se očekává od jedince bez překážek v téže kultuře nebo společnosti). Nenahlíží se tedy na postižení jen z pohledu medicínského tedy izolovanost pohledu čistě jen na etiologickou diagnózu, ale vždy je brána konkrétní osoba, jejíž problémy jsou dány dynamickou interakcí mezi ním a prostředím (105).

1.5 Pojem rehabilitace

Slovo rehabilitace vzniklo sloučením dvou latinských slov, re – znovu opakování, a habilis – schopný. Představuje proces znovu uschopňování při nerozvinutí, ztrátě nebo poškození určitých schopností člověka (39).

Předmětem rehabilitace je celý člověk včetně jeho vztahů k prostředí. Hlavním cílem v rehabilitaci je dosažení životní pohody (34).

V dnešním pojetí slova mluvíme o uceleném systému rehabilitace, kdy zapojujeme do procesu, který pomáhá osobám s disabilitou rozvinout nebo posílit fyzické, mentální a sociální dovednosti, všechny prostředky rehabilitace, kterými jsou léčebné, sociální, pedagogické a pracovní prostředky rehabilitace.

Müller uvádí ve své knížce Terapie ve speciální pedagogice, že „systém komplexní rehabilitační péče o osoby, které jsou ze zdravotních důvodů znevýhodněny ve společenském životě, dává velmi dobrou možnost působení na formování celé osobnosti, nabízí jednak osobní růst včetně možnosti prevence zhoršení“ (61).

Význam rehabilitace je nesporný, stal se nejvýznamnějším prostředkem integrace (35). S ohledem na jiné komplexní prostředky zabezpečení nestaví člověka s postižením do pozice závislého a bezmocného (37).

Jedním z významných stupňů rehabilitace dle MKF je participace (hodnocení výkonu) a faktory prostředí (ať už facilitující či bariérové). To představuje praktickou dostupnost nejrůznějších pomůcek, zákonodárství, legislativu (viz. legislativa týkající se odstraňování technických bariér), postoje spoluobčanů apod. Jde vlastně o „disabilitní situace“ ve kterých může jedinec použít svoje „zbytkové zdraví“ (105).

Podle Světové zdravotnické organizaci existuje v Evropě 9 až 13 % osob s disabilitou. A není tudíž jen morální povinností, ale i ekonomicky výhodné objektivně a co nejdříve zhodnotit funkční schopnosti pacientů po onemocnění, úrazu nebo vrozené vadě a pomocí rehabilitace omezit nebo zmírnit tak jejich disabilitu (105).

1.5.1. Sociální rehabilitace

Sociální rehabilitace vychází z poznatků o rozvoji osobnosti, resocializace a enkulturace. Usiluje o rozvoj schopností osoby s postižením. Vytváří předpoklady samostatnosti a nezávislosti, integrace i pracovního uplatnění postiženého (35).

Můžeme také lépe říci, že sociální rehabilitace představuje učení žít s vadou. Jde o proces překonávání neschopností (znovu uschopňování) v individuálních i společensky významných činnostech. Jde také o proces prevence a odstraňování handicapů. Konečným výsledkem tohoto procesu je akceptace vady, životní pohoda a v nejvyšším stupni také integrace (38).

Vzhledem k tomu, že životní proces i proces rozvoje osobnosti se v důsledku vnějších i vnitřních faktorů mění, má i adaptace na tyto změny pružně reagovat s větší či menší intenzitou po celý život (90). Proto má i sociální rehabilitace charakter permanentně probíhajícího procesu (38).

Jak již bylo řečeno v centru sociální rehabilitace stojí člověk. Na nějž se soustřeďuje cílevědomé působení sociální rehabilitace. Jde v něm o autoreflexi, uvědomění si sebe sama, stavu, ve kterém se nachází díky postižení, jde o akceptaci vady jako reálného, život komplikujícího, velmi často limitujícího, ale ne život ohrožujícího faktoru, o přeskupení hodnotového žebříčku i znovunalezení smyslu života a pochopení své identity (35).

Závažné zhoršení zdravotního stavu může negativně ovlivnit výkonnost člověka v poznávacích procesech (učit se vnímat, pamatovat si a představovat, myslet a mluvit) a v pohyblivosti. To se často promítá i do postojů k sobě. Dává podnět ke sníženému sebehodnocení, pocitům méněcennosti, nebo ke ztrátě identity (10). Může dojít k neuspokojování základních životních potřeb a ke zvýšení pocitů nejistoty. Míra těchto zátěží (stresů) může překračovat únosnou mez a vést k suicidiálním pokusům a úvahám. Potíže mohou vést nejen k depresím, ale také k agresivnímu chování a provokacím vůči svému okolí, nebo k vyžadování nadměrných ohledů a služeb (91).

Negativně mohou být ovlivněny vůle i schopnosti vstupovat do mezilidských vztahů (dobrovolná segregace) a rozvíjet nejrůznější společenské i osobní aktivity, může dojít ke ztrátě zájmu o pracovní i společenské uplatnění (91)

Mezi specifické problémy zrakově postižených řadíme: vysokou míru informačního deficitu, komplikace v prostorové orientaci a samostatném pohybu, značné problémy v sebeobsluze a v samostatnosti při zařizování si věcí a vystupování na veřejnosti. Komplikace v řadě případů způsobuje i značný nepoměr mezi rozumovými a smyslovými schopnostmi. Značným problémem je také dosažení rovnováhy mezi používáním zbytku vidění a kompenzací zraku (57). V neposlední řadě jde i o velkou variaci mezi závislostí na pomoci další osoby, technických pomůckách a citlivost na změny a úpravy v prostředí (34).

Je známo, že všechny tyto procesy, stavy i vlastnosti lze zmírnit, zvrátit nebo i zamezit jejich vzniku. Bavíme-li se o zrakově postižených je hlavním cílem sociální rehabilitace rozvoj schopností reedukace a kompenzace zraku. Dílčím cílem je pak nácvik prostorové orientace, čtení pomocí technických pomůcek u osob se zbytky zraku. Konečným cílem sociální rehabilitace pro všechny zdravotně postižené je všestranný rozvoj osobnosti, sociální integrace a životní pohoda (35, 50).

Pro naplnění cílů sociální rehabilitace se musíme snažit, aby sociální rehabilitace probíhala v kontextu celé rodiny, případě i celé společenské skupiny ve které osoba ze zdravotním postižením žije a pracuje. Dále vycházíme z respektace individuálních podmínek a potřeb konkrétní osoby. Je nutné udělat rozbor míry samostatnosti a nezávislosti, možnosti zapojení do společnosti. V neposlední řadě je to i vytvoření flexibilního systému rehabilitačních a sociálních služeb (37).

V sociální rehabilitaci využíváme prostředky pedagogické, psychologické, zčásti i sociologické. Uplatňují se v ní i prvky individuálního působení. V konečném důsledku v ní převládají formy skupinového působení (37).

1.5.1.1 Metody sociální rehabilitace

Reedukace (re – znova, opakovaně, pře, edukace – výchova, vzdělávání) jde o souhrn postupů zaměřených na využívání a rozvoj uchovaných potencií poškozené funkce. Mimo slastní rozvoj poškozené funkce zahrnuje v sobě i nácvik v používání reedukačních pomůcek např. optické pomůcky, zvětšený tisk apod. (35).

U reedukaci je konečným cílem stejný nebo přibližně stejný výkon poškozené schopnosti, jaký v té oblasti podává intaktní člověk. Přitom ale nejde o vyrovnání výkonů s intaktní společností. Podstatné je, aby se snížená schopnost vůbec stimulovala a rozvíjela směrem ke standardní úrovni. Toho cíle lze dosáhnout jenom při součinnosti reedukace a kompenzace (37)

Kompenzace znamená v obecném smyslu náhradu, příp. vzájemné vyrovnání (37). Jde o univerzální schopnost organismu nahradit narušení nebo ztrátu určité funkce funkcí jinou (11). V rámci rehabilitaci chápeme kompenzaci jako souhrn postupů zaměřených na rozvíjení náhradních nepostižených funkcí a schopností (např. hmat, sluch, pohyb, čich, chuť. Zahrnuje v sobě i nácvik používání speciálních prostředků a technik např. reliéfně bodové písmo, tyflografika, počítačová a zvuková technika, přístroje umožňující lepší orientaci, čtecí zařízení apod. (35).

Významnou oporou kompenzace je součinnost (synergie) smyslových orgánů a adaptační schopnosti organismu a psychiky handicapovaného člověka (37).

Vyrovnávání se s vadou (akceptace) představuje komplex postupů zaměřených na přestavbu hodnotových struktur, obnovení porušených funkcí i na jejich kompenzaci, rozvoj osobnosti směřující k akceptaci života s vadou (35).

1.6 Kompenzace zraku

Kompenzační funkci má především sluchové a hmatové vnímání, ale nesmíme zapomenout ani na receptor pro vnímání polohy a pohybu, tepla a chladu, čich (70, 58).

Sluchové vnímání hraje mimořádně důležitou úlohu, především v procesech zprostředkovaného poznávání, prostorové a sociální orientaci (70). U těžce zrakově postižených je důležitá schopnost lokalizace zvuku v prostoru a celková úroveň sluchové paměti (21).

Hmatové vnímání kompenzuje bezprostřední poznávání okolního světa nejen u nevidomých, ale i u částečně vidících (21), ale je kvantitativně a kvalitativně odlišné než zrakové vnímání. Hmatové vnímání probíhá postupně od části k celku, větší předměty nelze vnímat najednou. Tento způsob poznávání je také časově náročnější, únavnější a vyžaduje účast psychických procesů jako je koncentrace pozornosti, paměti a myšlení (70).

Významný kompenzační smysl má i řeč (70). Díky ní také člověk může získávat konkrétní představu, kdy prostřednictvím slovního popisu a pojmového vysvětlení, které postupuje od toho o čem nevidomý názornou představu má, k tomu o čem by si ji měl vytvořit nebo doplnit. U osob osleplých během času tomu napomáhá proces vizualizace, který spočívá v tom, že si nevidomý na základě svých paměťových zrakových představ na jedné straně a slovního popisu a objasnění neznámé hmotné skutečnosti nebo jejího mimozrakového vjemu na straně druhé dovede vytvořit přibližnou zrakovou představu o této pro něho neznámé skutečnosti. Na proti tomu se můžeme setkat u osob nevidomých od raného věku s tzv. verbalismem tzn. zdánlivě správné a smysluplné používání slova a výrazů, které však u nich postrádá přiměřený věcný obsah (11).

Slovní popis je vhodné doplnit názornými hmatovými modely (tzv. haptizace). I během ní hraje významnou roli slovní popis a pojmové vysvětlení a uchopení, které postupuje od toho, o čem nevidomý názornou představu má, k tomu o čem by si ji měl vytvořit nebo doplnit (11).

1.6.1 Kompenzační pomůcky

Kompenzační pomůcky mají nezastupitelnou úlohu v životě zrakově postižených. Samotné dělení kompenzačních pomůcek je velmi různorodé, v odborné literatuře najdeme několik možných dělení.

Jedním ze základních dělení je dělení na pomůcky *optické*, *neoptické*, *elektronické* a další. Optické pomůcky jsou většinou prvními pomůckami, když již nestačí brýlové obruby, řadíme sem různé druhy lup (**10**).

Neoptické pomůcky slouží osobám se zrakovým postižením v každodenním životě a sebeobsluze jde např. o ozvučené hodinky, budíky, rozlišovače barev, lékovky s označením v Braillově písmu (**21**).

Kategorie elektronických pomůcek je velmi široká, řadíme sem jak optoelektronické pomůcky tak i pomůcky na bázi PC (**81**).

Dalším možným způsobem k rozlišení kompenzačních pomůcek je dle jejich využití:

1. *pomůcky pro sebeobsluhu* (tzv. hladinky, colortex, apod.)
2. *pomůcky pro prostorovou orientaci a samostatný pohyb* (vodící pes, bílá hůl, Ray-ultrazvuková pomůcka pro orientaci)
3. *pomůcky pro volný čas* (dvojkolo, hmatové stolní hry – člověče nezlob se, hmatové karty, ozvučené míče apod.)
4. *pomůcky pro práci s informacemi* (lupy optické i elektrické, PC s hlasovým výstupem, brailský řádek atd.) (**54**)

V dnešní době je na trhu nepřehledné množství kompenzačních pomůcek. A je proto velmi důležité vybrat správnou kompenzační pomůcku, která bude vyhovovat individuálním potřebám každého jedince (**80**).

Schopnost a dovednost využití a informovanost o možnostech získání pomůcek zvyšuje zaměstnatelnost člověka s postižením zraku, komunikaci s okolím a celkově kvalitu jeho života (**21**).

1.7 Mobilita – prostorová orientace a samostatný pohyb

Mobilita je schopnost pohybu v prostředí a orientace v něm (47). Samotnou orientaci můžeme chápat jako určování polohy a pohybu vlastního těla v poměru k okolnímu prostředí (10).

Jesenský uvádí, že „orientace je proces získávání a zpracování informací z prostředí za účelem skutečné nebo jen myšlenkové manipulace s objekty v prostoru nebo za účelem plánování a realizace přemísťování v prostoru. Dostatečná celková představa o prostoru, o rozmístění orientačních bodů v prostoru jeho hranicích je základním předpokladem pro rozvíjení procesu prostorové orientace“ (33). Jde tedy o proces při němž člověk určuje na systému souřadnic svoji polohu v prostoru. K tomu musí lokalizovat sám sebe v určitém bodě a vzhledem k tomuto bodu lokalizovat i okolní předměty (49). Orientaci dělíme na makroorientaci a mikroorientaci (33).

Pohyb pak představuje měnění polohy nebo přemísťování objektu pohybu z jednoho bodu prostoru do druhého. Samotný pohyb můžeme dále rozdělit na bezděčný (náhodný) a cílevědomý. Cílevědomý pohyb má jasné konečné cíle a relativně pevnou strukturu dílčích pohybů. Také označení pohybu zrakově postižených můžeme označit jako cílevědomý. Samotná prostorová orientace je předpokladem k cílevědomosti pohybu (104).

Nejvyšší nároky na nevidomého člověka jsou kladeny v případech kdy je nutné řídit tělesný pohyb bez zrakové kontroly. Zrak je sice jeden z nejdůležitějších smyslů člověka, není však smyslem jediným. Mohou je zastoupit smysly ostatní jak již bylo výše zmíněno jedná se zejména o sluch (lokalizace zvuku v prostoru a celková sluchová paměť), hmat, čich i tak zvaný smysl pohybový, případně také polohový (10, 70).

Prostorová orientace a samostatný pohyb jsou hlavními problémy pohybové oblasti zrakově postižených (70). Samotný proces orientace v prostoru vyžaduje řešení úkolů, jako je volba směru, udržení směru a dobrání se cíle (49). Ve srovnání s vidícími, kteří určují svou polohu, odhadem prostředí a překonávají

překážky mnohdy automaticky, těžce zrakově postižení konají tytéž operace pod neustálou kontrolou vědomí. Bezvýznamná překážka vyžaduje od nevidomého velkou pozornost (70).

Poznávání u osoby bez zrakového postižení prochází od celku k detailu u nevidomé osoby je tomu naopak. V rámci učení zrakově postižených se veškeré složitější činnosti mohou rozdělit na řadu dílčích částí, ty se nacvičují nejdříve odděleně a následně se opět sečvičují v jeden celek (10).

Bez dostatečného výcviku nevidomá osoba nemusí vědět, kterým směrem jít nebo jak najít cestu k vytouženému cíli, častým problémem může být i vyhýbání se překážkám. Nejistota v orientaci v prostředí může vést k nedostatku sebevědomí při samotném objevování okolí (70).

Naproti tomu u osob, u kterých došlo ke ztrátě zraku v pozdějším věku lze stavět na vizuálních vzpomínkách.. U těchto osob je velká zásoba zrakových představ a jejich vysoká mentální konkrétnost, což umožňuje daleko snazší orientaci v prostoru na mentální úrovni a tím i snazší dosažení cílů orientační analyticko – syntetické činnosti (využití informací získaných všemi dostupnými prostředky) (11).

Mimořádně důležitý je z tohoto pohledu věk, kdy došlo ke ztrátě zraku. Bylo-li to ve věku 5 – 7 let, se osoba z hlediska možnosti využití vizuální paměti přibližuje člověku zcela nevidomému. Tyto dříve vytvořené představy mají tendenci zmizet. Příčina je v utváření vlastního Ega a myelinizaci nervů, které se děje právě ve věku 5 – 7 let (39).

Samotná výuka prostorové orientace probíhá v podmínkách přirozené, či uměle navozené slepoty (104).

Základním úkolem prostorové orientace je udržení přímého směru, odhad vzdálenosti, odhad úhlů, vnímání sklonu trasy atd. Cílem je zvládnutí situací typických pro běžný život člověka se zrakovým postižením. Základním předpokladem pro naplnění cíle prostorové orientace a samostatného pohybu je dostatek vnitřního klidu (104).

Jedinec se zrakovou vadou využívá informace pro orientaci a samostatný pohyb za použití bílé hole, vodícího psa, většina také za pomoci svého zraku, byť oslabeného. Můžeme si všimnout těžce zrakově postižených, kteří ve snaze využít zbytky zraku se pohybují se skloněnou hlavou, či jinak nepřírozeně natočenou. Někteří zase ve snaze chránit si hlavu a obličej, chodí poněkud zakloněni (54) .

Vedle toho je samozřejmostí i používání ostatních smyslů, dalších pomůcek a třeba také komunikačních dovedností (52).

Jednou z dalších pomůcek pro správnou orientaci v prostoru je i správně zvolená obuv. Díky správně zvolené obuvi může nevidomí rozeznat rozdíly v povrchu a tím se lépe orientovat. Správná obuv je pevná, podrážky nemají být silné, neboť by bránily rozeznat, zda jde o chůzi po dlaždičkách, trávníku apod. Měla by být z materiálu, který netlumí zvuk kroků. Zvuk kroků se odráží od předmětu, kolem nichž prochází, což zrakově postiženému následně napomáhá při lepší orientaci (40).

1.8 Základní funkce bílé hole

1. Orientační funkce – vyhledávání orientačních bodů, jiných důležitých míst na trase, rozpoznání struktury povrchu, udržení kontaktu s vodící linií apod.
2. Ochranná funkce – upozornění v dostatečném předstihu na překážku a tím poskytnutí dostatku času k reakci – zastavení, či prohlídnutí překážky, aby mohla být bezpečně obejít.
3. Signalizační funkce – slouží k upozornění kolemjdoucích a řidičů na osobu těžce zrakově postiženou (84, 104).

Hůl signalizační má jen omezenou orientační funkci, jde spíše o hůl „nesenou“. Využívá se v těchto situacích – označení slabozraký osoby (v dopravě apod.), chůze s průvodce, pohyb v interiéru, chůze s vod. psem (84).

1.8.1 Technika bílé hole

Typy holí, které mohou využívat osoby se zrakovým postižením jsou hole orientační a signalizační (84).

Techniku dlouhé hole označujeme cílevědomé a poučené užívání bílé hole přesně stanovené délky v poměru k postavě (104). Délka orientační hole se volí ke spodnímu konci sternu. Jedná se tedy o dlouhou hůl, nejčastěji mezi 110 - 114 cm. Hůl signalizační je kratší měří v průměru mezi 90 – 110 cm (84).

Technika bílé hole poskytuje osobě se zrakovým postižením plnou bezpečnost i subjektivní jistotu při dodržení základních fyziologických a estetických pravidel pohybu (84).

1.8.2 Základní techniky užití bílé hole

Velmi důležitý je již základní postoj. Tělo je vzpřímené, ruka, která drží hůl je ve výši pasu, před středem těla. Hůl směřuje šikmo v před pod úhlem asi 30°-40°, její dolní konec se dotýká podložky cca 50 – 70 cm před špičkou chodidla (104).

Držení hole se užívá tužkové a základní. Cvikem je nutné docílit toho, aby držení hole bylo bezpečné, uvolněné i jemné (104).

Základní techniky užití:

- kluzná
- trojbodová
- kyvadlová
- diagonální (84).

Před každým zahájením pohybu, musí být prostor před jedincem prozkoumán holí – využívá se k tomu klouzavý pohyb po podložce.

Po prozkoumání jedinec zaujímá základní postoj a vychází nejčastěji s pomocí kyvadlové techniky (84).

Při začátku výuky pohybu s bílou holí je nutné aby si jedinec nejprve dostatečně osvojil základní techniky pohybu a orientace v prostoru bez hole (10).

Zhruba od 8 let je vhodné začínat s užíváním bílé hole. Začíná se postupně, na začátku jen k občasnému využití. Od konce 4. ročníku by už měli všichni žáci dlouhou hůl užívat soustavně.

U dospělých klientů je nutné postupovat posloupně (správné držení hole, základní postoj, nácvik jednotlivých technik, chůze po schodech, nejdříve do schodů a následně až pak po schodech dolů) a nepřeskakovat. Nedostatečné vytvoření dovedností (pokud možno návyků) v této oblasti vede ke snížení jejich subjektivní jistoty při pohybu, eventuelně ke zbytečným obavám (104).

1.9 Historie vztahu člověka a psa

V dnešní době genetické výzkumy mitochondriální DNA dokazují, že pes byl domestikován nejméně před 100 000 lety (7). Ale dle kosterních nálezů se začátek vztahu člověka a psa datuje do období mezolitu, tedy období nejpozději před 10 000 lety před našim letopočtem (16). Nejstarší archeologické nálezy psů pocházejí z Přední Asie (Cayönü v Turecku 9 500 př. n. l.) a Evropy (Star Carve ve Skotsku 7 500 př. n. l.) a i ze Severní Ameriky (Lehmi County v Idahu 9 000 př. n. l.). Jaké bylo využití těchto psů pro člověka není známo. 7 - 4. tisíciletí př. n. l. nalézáme na skalních malbách zobrazení psů využívaných při lovu. V období asi 3 500 let př. n. l. se používal pes především jako pomocník při pastvě dobytka v menší míře při lovu (13).

První příručka o chovu a výcviku psů napsal Xenofon už v r. 430 – 352 př. n. l. (13). Samotný rozvoj chovu psů se datuje až do 13. století, kdy byli často pohřbíváni psi společně s jejich pány (rytíři). Psi v této době byli nejvíce

využívány při lovu a ve vojenství (55). První příručka o výcviku válečných psů byla sepsána ve 14. století (24).

Samotný chov a šlechtění psů jako společníků bylo na rozvoji v západní Evropě zhruba od konce 18. století, ale začátek psů jako společníku musíme hledat již ve starém Římě (55). Kholová k tomu uvádí, že „pes je jediné domácí zvíře, které se nechovalo jen pro praktické účely, ale ode dávna, bylo šlechtěno i pro krásu a pro společenskou povahu, a na hraní“ (41).

První záznamy o trénování psů, kteří by pomohli nevidomým byly zaznamenány kolem roku 1780 v pařížské nemocnici pro nevidomé. V 80 letech 18. století si nevidomý Vídeňan Josef Reisinger vycvičil vodícího psa pro sebe. Tento první pes byl vlčí špic. První písemný koncept pojednávající o vodícím psu byl zaznamenán v knize O vzdělávání zrakově postižených Johanna Wilhelma Kleina, zakladatele Blinden – Erziehung - Institut. Vlastní zkušenosti ze života majitele vodícího psa sepsal Švýcar Jakub Birrer v roce 1847 (31).

V České republice první zmínky o výcviku psů pro nevidomé a slabozraké pocházejí z let 1922-1924 a jsou spojené s tehdejším předním kynologem Josefem Podhorským (43). Přesnější údaj o prvním vycvičeném a předaném psu pochází až z roku 1928 (72).

Od roku 1991 je v České republice vodící pes uznán jako kompenzační pomůcka pro nevidomé a slabozraké občany.

1.9.1.1 Vodící pes

Na vodícího psa je z pohledu zákona nahlíženo jako na kompenzační pomůcku pro osoby s těžkým zrakovým postižením, kteří splňují podmínky pro uznání III. stupně mimořádných výhod dle vyhlášky 182/1991 Sb.

Hlavním úkolem vodícího psa je usnadnění pohybu a orientaci ve veřejném prostoru osob se zrakovým postižením a tak přispět ke zlepšení celé jejich mobility.

Vodící pes není jen pomůcku, která usnadňuje pohyb a snižuje tím negativní dopady zrakového postižení. Díky oboustranně navázanému hlubokému citovému vztahu důvěry a vzájemné závislosti se stává také společníkem a oddaným přítelem (83, 87, 65) A přes veškerou pomoc svému páníčkovi stále zůstává zvířetem, plně závislým na svém majiteli (83).

1.9.1.2 Výběr psího pomocníka

Příprava vodícího psa je činnost velice specifická a náročná, klade vysoké nároky nejen na samotného psího jedince ale především na člověka, který vybírá a posuzuje vhodnost konkrétního jedince pro samotnou práci vod. psa.

Výběr správného vodícího psa začíná již výběrem plemene, které splňuje předpoklady zvládnutí náročného výcviku a dále i celou službu vodícího psa (83). Při volbě plemene je důležité vědět, k čemu bylo plemeno původně používáno, a k čemu se využívá dnes (53). Jen tímto způsobem lze získat psa, který má předpoklady k určité práci a pokud nejsou tyto předpoklady využity odpovídajícím způsobem, jejich výkonnost nikdy nedosahuje mimořádné úrovně (8).

Nejpopulárnějšími a nejúspěšnějšími plemeny se stali bez pochybu labradorský retriever a zlatý retriever (31). Mezi další často používaná plemena pro výcvik vodících psů patří německý ovčák, border colie, královský pudl, chesapeake bay retriever, flat coated retriever, krátkosrstá kolie, bílý švýcarský ovčák, belgický ovčák – typ malinois i tervueren, kříženci z první linie psů s průkazem původu labradorský retriever, zlatý retriever, královského pudla, australského honáckého psa, apod. (29, 28, 44, 83, 67). Na druhé straně existují i plemena, která vzhledem ke svým povahovým nebo fyziologickým vlastnostem nejsou vhodná k výcviku vodících psů, např. molosové (přílišná velikost mohutnost a zatížení kloubů), teriéři (nadbytečný temperament, horší ovladatelnost, tvrdohlavost), chrti (nejsou schopni naučit dostatečný počet povelů

při tomto výcviku), honiči a barváři (problémem bývají lovecké pudy a sklony k pronásledování zvěře). I u těchto plemen se mohou vyskytnout jedinci s netypickou povahou, kteří tento výcvik zvládnou **(66)**.

Dalším krokem při výběru je volba správné krevní linie, tedy takové, která vykazuje dobré povahové i zdravotní vlastnosti **(92)**.

Výběr vhodného jedince v rámci plemene a následná kvalitní péče o něj je prvním předpokladem pro zdravého a psychicky vyrovnaného vodícího psa **(83)**.

Základními vhodnými povahovými vlastnostmi pro vodícího psa je absence jakékoliv agresivity, potlačená ostražitost při hlídání, výborný vztah k lidem, lehká ovladatelnost, vysoká pracovní nasazenost a stabilita v pracovních výkonech, schopnost koncentrace, potlačené lovecké pudy **(28, 83, 66)**. Mimo tohoto se ještě u vod. psa podporuje inteligentní neposlušnost – tzv. schopnost se v určitých situacích rozhodovat dle příkazu svého pán, ale dle již naučeného, či očekávaného – jde tedy o schopnost se samostatně rozhodnout **(92)**.

Samotné zdravotní testy se provádějí u všech psů před zařazením do výcviku, tedy při přechodu z předvýchovy do speciálního výcviku. Samotný rozsah zdravotních testů je u jednotlivých organizací různý. Dle International Guide Dog Federation má každý předaný pes ve zdravotní dokumentaci zveřejněný výsledky z rentgenologického vyšetření kyčelního kloubu, případně loketních kloubů, z vyšetření očního pozadí a vyšetření na sluchové vady **(32)**. V České republice některé organizace dále provádějí laboratorní testy krve na chronické onemocnění jater, ledvin, slinivky a diabetu, rentgenologické vyšetření páteře. Některé organizace před samotným předáním doplňují zdravotní dokumentaci laboratorními testy trusu a vyšetřením EKG srdce **(66, 82, 44)**.

1.9.1.2 Předvýchova vodícího psa

Předvýchova vodícího psa začíná zhruba ve věku 8. týdnů, kdy štěně odchází z prostředí chovatele, od svých sourozenců a matky, novým domovem se pro něj stává rodina předvychovatelů (87).

V České republice jsou předvychovatelé většinou dobrovolníci, v některých organizacích je trenér současně i předvychovatel (87, 28, 66).

Cílem předvýchovy je vychovat z malého štěněte vyrovnaného a plně socializovaného jedince, kterého lze s lehkostí označit jako bezproblémového městského psa, pro kterého je člověk tím nejlepším přítelem (66, 82). Můžeme tedy označit dobu předvýchovy jako socializační fázi ve vývoji štěněte (2).

V tomto období získává štěně nejdůležitější vlastnost pro pracovního psa – důvěru. Tato vlastnost není dědičná a proto je důležité aby bylo štěně nejlépe v celodenním kontaktu s člověkem, mělo možnost se setkat s různými situacemi a prostředím (kavárny, plavecký bazén, tělocvična, davy lidí na chodníku apod.), vždy s přihlédnutím na aktuální zralost štěněte (18).

První úkol, který se musí pes v novém prostředí naučit je vykonávání potřeby na vhodném místě. Postupně si zvyká na své jméno, učí se chodit na vodítku, trénuje se přivolání (89). Zhruba od třetího měsíce, kdy už pes plně slyší na své jméno, začne s ním předvychovatel navštěvovat různě rušná místa, jako například restaurace a obchody, učí se jízdu na eskalátorech, učí se zvládnout jízdu dopravními prostředky atd. (86, 65).

Organizace zabývající se výchovou a výcvikem vodících psů zvou své předvychovatelů v různě dlouhých intervalech* na setkání předvychovatelů. Nejčastěji používaným intervalem je setkání jednou za měsíc. Na těchto setkání mají organizace možnost zkontrolovat průběh výchovy, sleduje se celkový vývoj štěněte, jak z pohledu zdravotního, tak i povahových vlastností. Předvychovatelé dostávají odborné rady, jak pokračovat v předvýchově. Může být tlumen

* Nejkratší doba pro setkávání předvychovatelů vodících psů je u Školy pro výcvik vodících psů, zde se setkávají předvychovatelé 1x za 14 dní. Největší časové rozmezí mezi setkáváním předvychovatelů je u Střediska výcviku vodících psů, ve kterém se setkávají 1x za 5 týdnů.

temperament nebo naopak se posiluje sebevědomí, neboť jen pes s vyrovnanou povahou a perfektním zdravotním stavem, může absolvovat náročný výcvik a později pracovat pro svého pána se zrakovým postižením (86, 46, 87, 83, 28, 67).

Z těchto setkávání jsou u většiny organizací zapisovány záznamy o vývoji z výcviku, který pořizuje pověřená osoba, která má v organizaci na starosti předvýchovu štěňat (44, 66, 87) Organizace, které jsou členy Assistance Dogs Europe mají tuto povinnost danou Minimálními standardy pro výcvik vodících psů (2).

Předvýchova končí v době kdy je štěně pohlavně a psychicky zralé a připravené na speciální výcvik vodícího psa (65). Předvýchova tedy končí u každého jedince individuálně, obecně v období mezi 8 a 14 měsícem věku psa (18, 87, 66, 72). Kdy každý pes musí umět tyto cviky: přivolání k psovodovi; chůze u nohy na vodítku; sedni, lehni vstaň; návyk na různé hluky, střelbu, petardy; odmítání potravy; zvedání předmětů a donášení ztracených osobních věcí; odložení na místě (86, 23) .

Někteří psi tak přecházejí od svého předvychovatele do bytů svých trenérů či kotečů organizací(83, 72, 28, 66). Organizace Škola pro výcvik vodících psů podporuje každodenní docházku na výcvik (87).

1.9.1.3 Výcvik vodícího psa

Před samotným zařazením do výcviku prochází pes zdravotními testy a kastrací. Psi, kteří neprojdou zdravotními testy jsou u většiny organizací nabízeny jako rodinný psi svým předvychovatelům. Některé organizace nevhodné psy jak ze zdravotních tak i povahových hledisek přecvičují na asistenční psy (66, 28, 83).

Samotný výcvik vodícího psa trvá 6 – 9 měsíců. Pes se musí naučit více než 30 povelů (46, 28, 83).

Celý výcvik je organizován dle specifických potřeb klienta (2). Specifické potřeby jsou poprvé zjištěny v dotazníku a následně podrobně popsány během jednotlivých konzultací (66, 87, 83). Hlavními faktory jsou zde klientovy zvyky, schopnosti, užívání veřejné dopravy, které se stanou součástí následujícího výcviku (2).

Během výcviku si osvojí také dovednosti jakými jsou: vyhledávání dveří, schodů včetně rozlišování eskalátorů, lavičky, okénka, pultu, schránky nebo telefonní budky. Pes musí na povel odbočit vpravo a vlevo, zahájit a ukončit chůzi, vyvézt z nepřehledné situace, obcházet překážky na zemi, ve vzduchu i v úrovni očí nevidomého. Pes se musí po cestách pohybovat plynule, nereagovat na jiné psy, neočichávat rohy, patníky, obcházet stojící i pohybující se osoby. Dále musí pes označit začátek i konec chodníku a podávat předměty spadlé na zem např. mince tužky, klíče, hůl, peněženku, vodítko atd. Nejtěžší dovedností, kterou je nutné také cvičit, je neuposlechnutí povelu, kdy by po jeho uposlechnutí hrozilo nebezpečí. Např. pes zastaví u závory, člověk ji nevidí a dá psovi povel vpřed. Pes nesmí překážku podlézt, ale musí vyčkat až pán zjistí, že se prostě dál jít nedá, jinak by mohlo dojít k těžkému úrazu nevidomého, který se psem jde (44, 83, 66, 23)

Celý výcvik vodícího psa je postaven na pozitivním podmiňováním a neustálým opakováním povelů (1,87). U psa musí být vybudována radost z práce, pracuje za pochvalu, hračku či jen pro radost cvičitele. Postupně se přechází z jednoduchých cviků k náročnějším, od klidných uliček až do středů měst (65, 87). Vrcholnou fází ve výcviku je úplné zafixování jednotlivých úkonů a povelů (1).

Po celou dobu výcviku vodícího psa musí mít cvičitel na paměti, že si necvičí psa pro sebe, ale pro nevidomého klienta. Klient většinou nemá žádné zkušenosti se psem, potřebuje společníka a průvodce „pomůcku“, na které se stává do určité míry závislý. Potřebuje psa, který bude ve svém výkonu stabilní, jeho výkon by se neměl změnit tím, že přejde od zkušeného cvičitele často k úplnému začátečníkovi. Z tohoto důvodu nebývají ve výcviku nejúspěšnější psi

vstřícní, aktivní a neúnavní (83). Na druhé straně i v případě kdy se objeví pes, který nemá dostatečnou radost ze své práce, vykonává jí bez nadšení, musí být z výcviku vyřazen (87) .

I přes neustálou a bedlivou kontrolu všech psích jedinců po celou dobu jejich přípravy, se stane partnerem člověka se zrakovým postižením jen 50 až 70 % vybraných psů (66, 83).

Ve většině organizací během výcviku dochází ke střídání cvičitelů, aby si pes nenavykl jen na jeden styl chůze a práce, ale byl schopen se co nejvíce přizpůsobit svému pánovi (83, 87). Některé organizace dále využívají služeb svých nevidomých zaměstnanců, kteří procházejí se psy poslední fází výcviku. A mají tak možnost ještě před samotným předáváním upozornit na některé věci, které by vidícího trenéra nemuseli napadnout (67, 83).

Velká výhoda u prakticky nevidomých cvičitelů je znalost pocitů a vjemů zrakově postižených při samostatném pohybu. Zná potřeby zrakově handicapovaných a ví jak s lidmi se zrakovým postižením jednat, což mu umožňuje i lepší empatii, bezprostřední komunikaci a otevřenost (66, 63). Často se tento pracovník stává významným motivátorem při činnostech, které se nevidomý teprve učí a musí je umět vzhledem k budoucí práci svého psa.

Tímto je také naplňován předpoklad, který dává Assistance Dogs International, že během výcviku vodícího psa, musí pes pracovat alespoň s člověkem, který má zavázané oči a nemá tak zrakovou kontrolu (3).

Speciální výcvik je zakončen složením závěrečné zkoušky vodícího psa (65).

1.9.1.4 Příprava nevidomého na vodícího psa

Většina žadatelů o vodícího psa nikdy předtím neměla žádnou zkušenost se psy a život se psem je pro ně úplně novou životní zkušeností. Proto v době kdy prochází výcvikem jejich budoucí pes, měli by být také jejich budoucí majitelé

řádně proškolení a poučení. Základní snahou je, aby většinu informací získali dříve, než si svého vodícího psa přivedou domu (83).

U většiny organizací začíná spolupráce mezi budoucím majitelem a organizací již na začátku kontaktu. Budoucí majitel většinou vyplňuje krátký dotazník, do kterého uvádí, jaké plemeno by si přál, zda fenu, či psa, zda preferuje nějakou barvu, jaké povahy a rozsahu je jeho zraková vada, zda již někdy měl nějakého psa, jestli má nějaké koníčky a co od svého čtyřnohého pomocníka očekává. Takto zjištěné údaje se zpřesňují během následující komunikace a dochází k dojednání toho, zda má klient nějaké konkrétní požadavky (73, 65, 67, 83).

Organizace He+pa začíná s přípravou klienta zhruba dva měsíce před ukončením výcviku (29). U Střediska výcviku vodících psů je délka kurzu stanovena na 3denní kurz, během kterého si klienti mohou vyzkoušet chůzi se psy s různým tempem chůze, povelovou techniku, prohlédnout si všechna plemena, která jsou právě ve výcviku a ujasnit si jaké služby mohou od psa očekávat (83).

Na proti tomu organizace Pes pro tebe začíná s přípravou klienta již od prvního projevení zájmu. Hlavním soustředěním této organizace v první části je adekvátnost požadavků a očekávání na psa a péče o psa (66, 65).

U organizace Rolnička zájemce o psa musí absolvovat předpředávací kurz, který je zaměřen na teoretickou a praktickou simulaci práce s vodícím psem. Teoretická část je zaměřena na zafixování povelů a modelových situací pro lepší orientaci v prostoru, prostřednictvím testů. Praktická část je zaměřena na samotné využití psů, kde si každý vyzkouší pomocí figuranta se speciálním postrojem, jak se vod. pes chová a pracuje, jak ho správně motivovat k práci, jak používat pochvalu a trest. Procvičí a seznámí se s intonací a využívání hlasu při dávání jednotlivých povelů. Dále se nacvičuje i emočně vyhocené situace jako je např. opakované odmítnutí poslušnosti, vyvedení z nepřehledné situace, ztracení na trase (73).

Dle Assistance Dogs International, má být každému klientovi poskytnuto tolik informací, aby byl schopen splnit a předvést:

- zdolávání překážek, převisů, bariér, přecházení ulice, městský a venkovský ruch a používat veřejnou dopravu.
- znát přijatelné výcvikové metody – schopnost správně motivovat, chválit a přiměřeně trestat
- být schopen pokračovat v tréninku, řešit případné problémy a tvořit nové dovednosti u svého psa
- minimální péči o svého psa
- znalost místních zákonů týkajících se vodících psů, vhodné chování na veřejnosti (3).

1.9.1.5 Výběr vhodného psa pro konkrétního klienta

Výběr vhodného psa pro konkrétního klienta bývá často označována jako jedna nejdůležitějších úkolů (73). Ve většině organizací má možnost každý klient požádat o přípravu konkrétního plemena, vybrat si pohlaví, případně barvu. Organizace se snaží jeho přání sladit s reálnými možnostmi a vybrat pro něj nejvhodnějšího psa (65, 86).

Nevidomému se vybírá takový pes, který odpovídá jeho potřebám, povahovým vlastnostem a způsobu života (83).

Lidé, kteří jsou hodně aktivní, rádi sportují a žijí bohatým kulturním životem, případně chtějí se psem ještě provozovat nějaké kynologické sporty. Je vybírán pes více temperamentní. Naopak pro člověka, který chce psa, aby mu byl pouze pomocníkem na pár trasách a zároveň věrným přítelem, který rád sdílí teplo domova. Vybírá se pes klidný, který nevyžaduje tolik práce, a stačí mu pro vybití energie doprovodit svého pána do zaměstnání a zpět (66).

Také výběru pohlaví je věnováno dostatek pozornosti. Psi jsou většího vzrůstu, mohou se tedy zdát pro někoho impozantnější, a pohlednější. Povahově

bývají více samostatný a někdy se mohou snažit o získání dominantního postavení. Feny jsou drobnějšího vzrůstu, často bývají více přítulné a ochotnější k práci. V žádném případě, ale nejde hovořit o výrazných rozdílech ve výkonech poslušnosti. (92, 8).

Pokud jde o klienta se zbytky zraku lze mu doporučit pejska, který má kontrastní zbarvení např. černobílé – border colie, trikolórní – krátkosrstá kolie, které dobře vidí (65, 66).

1.9.1.6 Zkouška vodícího psa

Účelem zkoušky vodícího psa je prověření vycvičitelnosti a způsobilosti psa. Náročnost těchto zkoušek plně odpovídá podmínkám a potřebám osob s postižením zraku a je zárukou, že pes, který úspěšně ukončí speciální výcvik zkouškou vodícího psa, se stane platným pomocníkem v životě zrakově handicapovaných (28). Zkouška probíhá v různých prostředích, kdy je testováno nejen, zda pes dané cviky ovládá, ale také zda je dokáže při vedení nevidomého vhodně uplatnit (86).

Dle komentáře MPSV k vyhlášce 182/1991 Sb. organizuje zkoušku cvičitel a je vhodné, aby se zkoušky, která prokazuje zvládnutí předepsaných dovedností účastnil i pracovník správního orgánu, který rozhoduje o přiznání příspěvku. V případě, že jeho osobní účasti brání např. velká vzdálenost, může správní orgán požádat o spolupráci pracovníky obce s rozšířenou působností v místě, kde bude probíhat zkouška (19).

Samotná organizace zkoušky, se odvíjí od organizace, která jí pořádá. Organizace Helpes a Pestrá společnost mají vlastní zkušební řády. U organizace Pestrá společnost je zkouška vodícího psa složena ze tří oddílů (chování psa na veřejnosti, poslušnost, speciální cviky) (67). Organizace Helpes má zkoušku vodícího psa složenu ze dvou oddílů (poslušnost a speciální cviky) a budoucí

majitel se při předávání zavazuje, že se psem po ukončení doby sžívání absolvuje a úspěšně složí Test chování psa na veřejnosti (28).

Většina malých organizací jako je např. Pes pro tebe skládá zkoušku před zkušební komisí, která je složena z instruktorů jiných organizací zabývajících se obdobným výcvikem (65).

Dle komentáře MPSV musí vodící pes při zkoušce prokázat zvládnutí:

➤ přesné uposlechnutí na povely – sedni, lehni, zůstaň, vstaň, ke mně, zpomal, vpřed, vlevo, vpravo apod.

➤ vyhýbání se překážkám, vpravo, vlevo, nad úroveň psa, pohyblivým apod.

➤ udržení pravidelného kroku a směru,

➤ označení chodníku zastavením, převedením přes vozovku, chůzi po kraji vozovky,

➤ lhostejnost ke zrakovým, čichovým a sluchovým vjemům,

➤ jízdu na eskalátoru,

➤ aportování

➤ vyvedení z nepřehledné situace,

➤ nalezení dveří, schodů a vedení po nich,

➤ návrat do bydliště – povel „domů“,

➤ nástup a výstup do/z dopravních prostředků, zaujetí místa v dopravním prostředku,

➤ nalezení a označení semaforu s tlačítkem, lavičky, telefonního automatu, poštovní schránky, přechodu pro chodce (zebrý),

➤ hledání výtahu, pokladny, stanice apod.

➤ udržení směru,

➤ odložení – ponechání na místě

➤ chůze a chování v interiéru (19).

Assistance Dogs International k tomu dodává, že vodící pes:

➤ nevyžaduje nepřiměřenou pozornost, nepůsobí vtíravým dojmem na nikoho na veřejnosti.

- umí se vyprázdnit na povel
- nežebrá o jídlo, a ani si svévolně nebere jídlo ze stolu, či jiného prostranství (3).

Organizace Helpes a Pestrá společnost uvádějí ve svých zkušebních řádech, že pro splnění zkoušky vodícího psa stačí 75% úspěšnost (67, 28). Na proti tomu ADI (Assistance Dogs International) uvádí, že pes musí splnit všechny povely na 90% (3).

Po úspěšném složení zkoušky vodícího psa je pes připraven na závěrečnou část jeho přípravy a to na proces předávání novému majiteli (82).

1.9.1.7 Předávání vodícího psa novému majiteli

Tuto fázi můžeme označit jako poslední fázi ve výcviku vodícího psa. Pes se musí naučit pracovat se svým pánem a jeho pán se musí naučit pracovat se svým novým psem. Ve spolupráci vodícího psa a jeho pána nelze jasně označit jednoho z aktéru, jako toho, který má vedoucí postavení. Vždy jde o partnerství a souhru. Vodící pes totiž neví kde je cíl a tak tedy musí sledovat povely svého pána. Psovod ale nevidí překážky na cestě, a tak je na psovi kudy přesně půjdou, aby se během cesty vyhnuli překážkám a došli tam, kam si psovod přeje (22).

V této fázi již nejde tolik o výcvik vodícího psa, jako o samotný trénink budoucího majitele. Psovod se musí naučit číst psa, správně a včas reagovat na jeho pohyby, správnou povelovou techniku, péči o psa. A pes si musí zvyknout a přijmout svého nového pána (22, 23, 83).

Ze začátku psovod tráví hodně času se svým psem jen péčí o něj. Pod bedlivým dohledem instruktora se učí jak o psa pečovat, češe ho, krmí, strojí ho do speciálního postroje, venčí a prochází se s ním na známém místě (22, 83).

Po přivyknutí psa k novému majiteli, se přistupuje k praktickému výkonu. Na obojek psa se připevňuje rolnička pro lepší orientaci nevidomého. Veškeré

cvičení probíhá pod bedlivým dohledem cvičitele. Začíná se cviky poslušnosti. A až po bezvadném zvládnutí poslušnosti se přechází k vlastnímu vodění (23).

Celková organizace předávání se opět může lišit vzhledem k tradici jednotlivých organizací. Například u Střediska vodících psů probíhá předávání nejdříve v prostorách organizace, kde je nevidomý se svým psem nejméně po dobu 3 dnů. Poté si může svého nového čtyřnohého průvodce odvést domů. Středisko výcviku vodících psů nabízí také službu odvozu domu, s tím, že cvičitel ukáže majiteli nejvhodnější místo pro psa apod. V místě bydliště se také učí trasy, které psovod běžně využívá (67).

V organizace Pes pro tebe a Helppes se doba předávání stírá s dobou předání. Psovod je se psem v kontaktu již při jeho výcviku (67).

S předáním psa se také předává veškerá dokumentace, která se o psovi vedla. Jde zejména o:

- protokol o předání a převzetí vodícího psa
- faktura za psa,
- popis organizace a osoby, která psa předávala
- osvědčení o způsobilosti vod. psa
- zdravotní karta psa
- protokol o vykonané zkoušce
- smluvní povinnosti držitele vod. psa (67).

Tyto podklady se většinou přikládají k žádosti na poskytnutí jednorázového příspěvku na opatření zvláštních pomůcek dle vyhlášky 182/1991 Sb.(68).

V rámci dobré praxe a dle doporučení komentáře MPSV č. 4/ 2001 musí faktura obsahovat celkové náklady na výcvik a předávání vod. psa (19, 25).

Faktura obsahuje:

- náklady na péči o chovnou fenu, případně cenu štěněte,
- školení zaměstnanců, mzdy zaměstnanců, provoz celého zařízení, mzdy ostatních zaměstnanců
- návštěvy v místě bydliště klienta, školení klienta,

- výcvikové pomůcky, krmení, veterinární péči o psa (25, 83, 65, 68).

Cena se tedy odvíjí od různé pořizovací ceny štěněte, délky výcviku a provozních nákladů. Přičemž se tato cena pohybuje mezi 170 000 – 210 000 Kč (19).

1.9.1.8 Přístupová práva vodících psů

Vodící pes se od roku 1991 řadí k uznaným kompenzačním pomůckám. Můžeme na něj tedy nahlížet jako na nástroj neutralizace zrakového postižení (27).

Dle vyhlášky č. 175/ 2000 Sb. nelze vodícího psa doprovázející nevidomou osobu, stejně jako i služebního psa z přepravy vyloučit ani jeho přepravu odmítnout (99). Dále dle vyhlášky č. 182/1991 Sb. má nárok osoba se zrakovým postižením, které byly přiznány výhody III. stupně, na přepravu vodícího psa zdarma, pokud s ním nejede jiný průvodce (98).

V praxi může docházet k diskriminaci a to z důvodu chybějící právní úpravy pojednávající o jednotném označování vodících psů, kdy řidičům dopravních prostředků nemusí být na první pohled jasné, že jde o vodícího psa (76). Organizace Assistance Dogs Europe má ve svých Minimálních standardech pro výcvik vodících psů jasně specifikované, že k identifikaci majitele speciálně vycvičeného psa slouží laminovaná průkazka, která obsahuje fotografie psa a jeho majitele společně s jejich jmény (2).

Stejně tak i v letecké dopravě je dle vyhlášky 17/1966 Sb. slepecký pes přepravován zadarmo doprovází-li nevidomou osobu. Během přepravy musí být opatřen náhubkem a mít příslušnou výstroj. Také se vyžaduje potvrzení o vycvičení tohoto psa organizací, která je úředně ověřená (97).

Vyhláškou č. 602/2006 Sb., kterou se mění vyhlášku č. 137/2004 Sb. o hygienických požadavcích na stravovací službu a o zásadách osobní a provozní

hygieny při činnostech epidemiologicky závažných, je zaručen vstup vodících psů doprovázející nevidomou osobu a psů speciálně vycvičených pro doprovod osob s těžkým zdravotním postižením zaručen do zázemí provozoven – holičství, kadeřnictví, pedikúry, manikúry, kosmetických, masérských, regeneračních nebo rekondičních služeb a při provozování živností, při níž je porušována integrita kůže, a při provozování živností, při kterých se používají speciální přístroje k péči o tělo (např. solária, myostimulátory) (101).

Před touto změnou garantovala vyhláška č. 137/2004 Sb. majitelům vodících a asistenčních psů vstup do konzumační části provozoven, jako jsou restaurace, jídelny, rychloobčerstvení atd. (100). Dle ochránce veřejných práv, v případě obecného zamezení vstupu speciálně vycvičených psů do prodejen, by se tyto prodejny dopouštěly nepřímé diskriminace v přístupu ke službám (77).

Volný přístup do prostor kde jsou poskytovány rekreační služby a rovněž kulturní zařízení, včetně zoologických zahrad by měl být obecně uplatňován (77). Do většiny zoologických zahrad je umožněn vstup i psům, v případě zaplacení vstupenky pro tohoto psa (26). Plošný zákaz vstupu psů do zoologických zahrad uplatňují jen některé zoologické zahrady. Protože se pes speciálně vycvičený pro doprovod osoby se zdravotním postižením považuje za její součást, je třeba umožnit mu vstup i do prostor zoologické zahrady, kde platí zákaz vstupu psů. Současně není legitimní, aby bylo požadováno zvláštní vstupné za tohoto psa. Vyžadováním vstupného by došlo ke znevýhodnění osob se zdravotním postižením oproti osobám bez postižení, a tudíž k diskriminaci v přístupu ke službám, což je v rozporu s antidiskriminačním zákonem. Samozřejmostí musí být i přístup do bank, pojišťoven, na pošty, do kanceláře advokáta, účetních a podobně (77).

V případě obecného zákazu vstupu psů na některé veřejná místa, jako jsou parky, dětská hřiště apod. je nezbytné, aby tento zákaz nebyl vyžadován od vodícího či asistenčního psa, neboť by tím bylo zasaženo právo zdravotně postižených na rovné zacházení. Pes se speciálním výcvikem, který doprovází osobu se zdravotním postižením je chápán jako nepostradatelná součást zdravotně

postižené osoby, která ji umožňuje plně uplatňovat právo na volný pohyb, samostatnost a nezávislost (76).

Stejně tak i vyžadování zvláštní platby za psy se speciálním výcvikem se považuje za nepřiměřenou a neodůvodněnou zátěž osob se zdravotním postižením (77).

V případě, že je z legitimních důvodů vstup speciálně vycvičených psů zamezen, je třeba zajistit možnost odložení psa na určeném místě, jakož i poskytnutí asistenta, který by zdravotně postiženému nahradil doprovod psa (76).

V praxi je omezování vstupů zvířat do veřejných prostor velmi rozšířená a ve většině případů se nerozlišuje, zda se jedná o běžného společníka, či speciálně vycvičeného psa, který je určen k doprovodu osoby se zdravotním postižením (77).

2 Cíl práce

Cílem práce je zmapování možností vstupů vodícího psa do veřejných budov (restaurace, zdravotnické zařízení, školy, úřady apod.) a jeho další využití při volnočasových aktivitách a to jak z pohledu majitelů vodících psů, tak i z pohledu veřejnosti.

2.1 Výzkumné otázky

V rámci diplomové práce byli stanoveny tyto výzkumné otázky pro popis zkušeností majitelů vodících psů při vstupu do veřejných budov a využívání vodících psů během volnočasových aktivit jejich majiteli:

- 1.** Vypsát výčet veřejných budov kde dochází k zamezení vstupu s vodícím psem
- 2.** Zjistit nejčastější způsob řešení situace kdy majiteli vodícího psa je zamezen vstup do veřejné budovy společně s jeho vod. psem
- 3.** Zjistit způsoby trávení volného času společně s vodícím psem
- 4.** Zjistit povědomí o možnostech volnočasových aktiv, které mohou provádět i osoby se zbytky zraku společně se svým vodícím psem.
- 5.** Stanovit důvody pro i proti provozování volnočasových aktivit a dalších činností vodícím psem společně s jeho majitelem.

2.2 Hypotézy

V rámci zkoumání názorů veřejnosti na možnost vstupů vodicích psů do veřejných budov a jeho další využití při volnočasových aktivitách byly stanoveny tyto hypotézy:

Hypotéza č. 1 (H1): Více než 50 % dotazované veřejnosti se domnívá, že nevidomému s vodicím psem je umožněn vstup do všech veřejných budov.

Hypotéza č. 2 (H2): Více než jedna polovina dotazované veřejnosti si myslí, že vodicí pes je využíván jen jako kompenzační pomůcka usnadňující bezpečný pohyb nevidomé osoby.

Hypotéza č. 3 (H3): Více než jedna polovina dotazované veřejnosti se domnívá, že vodicí pes musí být při své práci viditelně označen.

3 Metodika

3.1 Metody výzkumu

Výzkumná část diplomové práce byla rozdělena na část kvalitativní, ve které jsou zkoumány zkušenosti majitelů vodicích psů a na část kvantitativní, která má za úkol zmapovat názory veřejnosti.

V rámci metodologie výzkumu, byla použita v obou dvou případech metoda dotazování. Která se jeví jako uvádí Neusar „jako nejjednodušší a také nejčastěji používanou metodou sběru dat v sociálních vědách“ (62).

V rámci metody kvalitativního výzkumu byla použita technika focus group, kdy celý jeho průběh byl zvukově nahráván na diktafon a na kameru. Jako doplňková metoda byla zvolena metoda polořízených rozhovorů s majiteli vodicích psů, kteří mají diametrálně odlišný názor na využívání vodicího psa při volnočasových aktivitách. Další technika, která byla využita během tohoto výzkumu byl experiment a obsahová analýza dat.

Pro zmapování názorů veřejnosti byla vybrána technika dotazníkového šetření. Dotazníky byly rozdány ve třech největších městech na území obce s rozšířenou působností České Budějovice.

Pro účely zjištění vývoje počtu vodicích psů v Jihočeském kraji autorka zvolila techniku telefonického dotazování. Byly obvolány všechny pověřené obecní úřady v Jihočeském kraji. Získaná data byla porovnána s výsledky z bakalářské práce autorky.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

V rámci kvalitativního výzkumu se základním výzkumným souborem stali majitelé vodicího psa, kteří bydlí, či studují na území jižních Čech.

Technika focus group probíhala v prostorech Tyflokabinetu České Budějovice o.p.s, v rámci pravidelného setkávání majitelů vodicích psů. Této aktivity se zúčastnilo 7 majitelů vodicích psů. Z toho to počtu byly dvě ženy a čtyři muži.

Tři muži mají již svého třetího psa a jeden muž je prvodržitelem, obě ženy mají svého druhého vodicího psa.

Pro naplnění a částečně i ověření teze, že majitel vodicího psa má zaručený vstup se svým vodicím psem i do veřejných budov určených ke kulturním vystoupením, byl zvolen experiment, kdy autorka navštívila Jihočeské divadlo společně s majitelem vodicího psa a jeho vodicím psem.

Pro zpřesnění a porovnání názorů majitelů vodicích psů na možnosti využití vodicího psa při volnočasových aktivitách, byly vybrány dvě majitelky vodicího psa, pro jejich diametrálně odlišný názor na využívání vodicího psa při volnočasových aktivitách. S těmito respondentkami byly udělány individuální hloubkové rozhovory.

Další doplňkovou technikou sběru dat byla zvolena obsahová analýza dat dokumentů předaných cvičitelskou organizací, při předání vodicího psa majiteli. V této dokumentaci byly hledány zmínky o vhodnosti, či nevhodnosti provozování volnočasových kynologických aktivit majiteli, společně s jejich vodicími psy. Do této obsahové analýzy dat byly zahrnuty předávací dokumenty tří organizací: Střediska výcviku vodicích psů SONS ČR, Helppsu – Centra výcviku psů pro postižené o.s. a Psa pro tebe o.s..

Pro potřeby kvantitativního výzkumu byly základním souborem stanoveny osoby, pohybující se na území obce s rozšířenou působností České Budějovice. Výběrový soubor byl náhodným stratifikačním výběrem vybrán ze tří měst s nejvyšším počtem obyvatel, které leží na území obce s rozšířenou působností České Budějovice. Konkrétně se jednalo o obce České Budějovice, Hluboká nad Vltavou a Lišov. Druhým kritériem pro výběr respondentů do dotazníkového šetření byl věk – nad 15 let.

Respondenti byli osloveni prostřednictvím školských institucí, firem a zájmových klubů.

Pro účely zjištění počtu vodících psů v Jihočeském kraji a následného porovnání se stavem z roku 2008, byly obvolány všechny pověřené obecní úřady v Jihočeském kraji, které mohou podle § 46 vyhlášky 182/1991 Sb. poskytnout příspěvek úplně nebo prakticky nevidomým na krmivo pro vodícího psa. V rámci telefonického dotazování se autorka nedovolala na dva pověřené obecní úřady, konkrétně na obecní úřad ve Zlivy a na obecní úřad v Boleticích.

3.3 Vlastní realizace výzkumu

Výzkum autorka rozdělila na kvalitativní a kvantitativní část. Oba dva výzkumné přístupy se časově prolínaly. Kvalitativní výzkum si autorka rozdělila dle zvolených technik výzkumu na základních pět kroků. Každý krok byl dále rozdělen na fázi přípravy a realizace.

Kvantitativní výzkum obsahuje čtyři části, a to sestavení dotazníku, předvýzkum, kontaktování vybraných organizací, ve kterých došlo k distribuci dotazníků a samotné dotazníkové šetření.

První fáze kvalitativního výzkumu byla orientovaná na vstup do přirozeného prostředí majitelův vodících psů. K tomuto účelu využila autorka možnost přihlášení do internetové diskuze pro majitele vodících psů. Registrace do diskusního servu proběhla 23. 9. 2010.

Autorka v této diskuzi získala nejen cenné informace, ale také kontakty na majitele vodících psů z jižních Čech. Autorka oslovila celkem 10 majitelů vodících psů, kteří měli svůj názor o možnostech využití vodícího psa argumentačně podložený.

Z tohoto celkového počtu se 4 respondenti vyslovily pro názor, že lze vodícího psa využívat nejen jako kompenzační pomůcku, ale lze s ním provozovat

i některé z kynologických sportů. 6 respondentů se vyslovilo pro názor, že není vhodné vodícího psa využívat jinak než jako kompenzační pomůcku.

Z tohoto celkového počtu byly vybrány dvě ženy, které měly diametrálně odlišný názor na problematiku využívání vodících psů ve volném čase. Individuální hloubkové rozhovory s vybranými respondentkami probíhaly v období od 12. 12. 2010 do 23. 2. 2011. Průměrná délka jednoho rozhovoru byla 1 hodina a 15 minut.

V rámci terénního zjištění, že dochází k častému zamezení vstupu vodících psů do prostor určených pro různá kulturní vystoupení, jako jsou divadla, kina apod., se autorka rozhodla navštívit s jedním respondentem a jeho vodícím psem Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích. Návštěva divadelního představení proběhla 28. 1. 2011.

Poslední a závěrečná fáze byla v rámci výzkumu zvolena příprava a realizace ohniskové skupiny a obsahová analýza dokumentů předaných majitelům vodících psů při předání vodícího psa. Technika focus group probíhala v prostorech Tyflokabinetu České Budějovice o.p.s. při příležitosti pravidelného setkávání majitelů vodících psů

Tyflokabinet České Budějovice o.p.s byl poprvé kontaktován v měsíci listopadu s prosbou, zda by mohl výzkum technikou focus group proběhnout v jejich prostorech. Bohužel až do ledna roku 2011 byly prostory Tyflokabinetu České Budějovice o.p.s. již rezervovány.

V prosinci 2010 se autorka obrátila na zástupkyni majitelů vodících psů v Českých Budějovicích, s prosbou o domluvení náhradních prostor pro uskutečnění výzkumu. Zástupkyně majitelů vodících psů v Českých Budějovicích rozhodla, že se může výzkum uskutečnit v rámci pravidelného setkávání majitelů vod. psů. Byl tedy domluven termín na 7. března.

Pro zajištění informovanosti majitelů vodicích psů a tím i potencialních účastníků ohniskové skupiny byla vytištěná pozvánka v únorovém čísle časopisu Paprsek**

Výzkum technikou focus group se konal dne 7. března od 14:30 do 17:00 hod. Celkem se ho zúčastnilo 6 účastníků.

Shromažďování dokumentů pro potřeby obsahové analýzy dat probíhalo v období od 29. 11. 2010 do 7. 3. 2011. Samotná realizace obsahové analýzy proběhla 15. 3. 2011. Celkový počet dokumentů pro potřebu obsahové analýzy dat činí 5 předávacích dokumentací.

Kvantitativní výzkum jak již bylo zmíněno byl rozdělen na čtyři fáze.

V první fázi byl vytvořen dotazník, který obsahuje celkem 17 otázek. Z toho to počtu jsou čtyři otázky identifikační (otázka číslo 1 - 4.), jedna otázka filtrační (otázka č. 11), další čtyři otázky ukazují míru informovanosti respondentů o dané problematice (otázka č. 5 - 9), zbývajících 7 otázek ukazuje vlastní názor, či zkušenost s danou problematikou, z nichž jedna otázka je projekční.

Pro potřebu ověření srozumitelnosti otázek autorka udělala v měsíci listopadu předvýzkum. Do předvýzkumu byli vybíráni respondenti dle zvolených věkových kategorií:

1. 15 – 18 let,
2. 19 – 30 let
3. 31 – 45 let
4. 46 – 60 let
5. 61 a více let.

Celkový počet respondentů byl 20. Předvýzkum probíhal v městě České Budějovice a blízkém okolí v období od 18.11. 2010 do 30. 11. 2011.

Ve třetí fázi kvantitativního výzkumu byly osloveny náhodně vybrané organizace, s prosbou o spolupráci v rámci uskutečnění výzkumu. Oslovení

* Časopis vydávaný Tyflokabinetem České Budějovice o.p.s., v černotisku, v braillovém provedení nebo je zasílán v elektronické podobě.

* viz příloha č. 1 Pozvánka na setkání majitelů vodicích psů

probíhalo buď telefonicky, nebo e-mailem. Tato přípravná fáze výzkumu probíhala v prosinci 2010.

Ve vlastní fázi výzkumu byly rozdány dotazníky do již předem nakontaktovaných organizací. Samotná distribuce dotazníků probíhala buď osobně, nebo e-mailovou formou. Celkem bylo distribuováno 1 118 dotazníků, navráčeno bylo 462 dotazníků, z tohoto počtu bylo vyřazeno dalších 20 dotazníků pro jejich neúplnost či nejasně formulované odpovědi. Návratnost dotazníků činila 41 %.

Realizace této fáze výzkumu probíhala od 5. 1. 2011 do 28. 2. 2011.

Telefonické dotazování probíhalo v období od 25. 4. 2011 do 27. 4. 2011

4 Výsledky

Informace prezentované ve výsledcích jsou rozdělené dle výzkumu na výsledky z kvantitativního šetření a výsledky z kvalitativního šetření.

4.1 Výsledky z kvalitativního šetření

Informace prezentované ve výsledcích kvalitativního šetření vycházejí z individuálních hloubkových rozhovorů, údajů vyplývajících z ohniskové skupiny, obsahové analýzy dat a experimentu.

Konkrétně informace v oddíle 4.1.1 vycházejí z údajů získaných prostřednictvím individuálních hloubkových rozhovorů, údajů vyplývajících z ohniskové skupiny a experimentu. Oddíl 4.1.6 je sestaven z výpovědí účastníků ohniskové skupiny a z individuálních hloubkových rozhovorů. Oddíl 4.1.7 vychází z hloubkových rozhovorů, údajů vyplývajících z ohniskové skupiny. Oddíl 4.1.8 vychází z obsahové analýzy předávací dokumentace. Ostatní oddíly vyplývají jen z ohniskové skupiny.

4.1.1 Veřejné budovy, ve kterých dochází k zamezení vstupu majitelům vodicích psů společně s jejich vodicím psem.

Jak v rámci skupinové diskuze, tak i během individuálních hloubkových rozhovorů došlo ke shodě, že nelze přesně vygenerovat budovy, ve kterých dochází k opětovnému zamezení vstupu vodicích psů.

Přesto však došlo během skupinové diskuze ke shodě, že nejčastějším místem, kde dochází k zamezení vstupu vodicímu psovi, jsou **restaurační zařízení, různé hotelové jídelny a bufety.**

Dalším místem kde se majitelé vodicích psů cítí diskriminováni ve volném pohybu se svým vodicím psem, jsou **zařízení**, které jsou **primárně určené pro zrakově postižené osoby**.

Hlavním důvodem je dle respondentů ze skupinové diskuze, to že v republikové radě Sjedenocené organizace nevidomých a slabozrakých sedí 90% lidí, kteří nemají rádi psy. Paní Ylona uvedla: „*máme v republikový radě 3 držitele vodicích psů*“. A paní Iveta k tomu dodává: „*No a co je nám to platné, však víš, jak pan X chtěl něco vyřešit a ozvalo se jenom: ježíšmaria, zase ti psi, jo?!*“

Pan Lukáš: „*Já mám pocit, že oni se na nás koukají jako na klub šachistů, nebo jako na někoho kdo má o něco zájem*“, a říkají si, „*no a tihle ti mají ulitý zájem o psy*.“ Paní Iveta: „*Jsem u těch nevidomých takový v pozadí, prostě si říkají. „A furt si ti pejškaři něco vymýšlí a nevědí co by chtěli.*“ Pan Lukáš: „*A když jim to vadí, tak ať ty psy nemají.*“

Dle pana Rudulfa si ostatní nevidomý myslí, že vodicí pes je nadstandard, „*dle nich k orientaci stačí bílá hůl*“. Pan Lukáš uvedl rozdíl mezi chůzí s bílou hůlí a vodicím psem, kdy uvedl, že chůze s vodicím psem je rychlejší, ale musí také používat bílou hůl. Dle něj nejde o nadstandard, ale o doplněk, díky kterému se orientuje daleko lépe a rychleji.

Tuto diskuzi lze jen podložit příběhem paní Evženie*, která absolvovala za účasti svého psa kurz hmatové keramiky. Tento kurz probíhal v zařízení pro zrakově postižené. V tomto zařízení bylo za její účasti 8 účastníků a dvě lektorky. Jedna lektorka psy přímo nesnášela a druhá lektorka měla velký zájem o vlastního vodicího psa, a tak si o něj požádala. V září roku 2010 jí byl její vodicí pes přidělen.

Po příchodu druhého psa do zařízení, začala s první lektorkou diskuze, zda je vůbec vhodné, aby byl pes přítomný během výuky, a zda by nebylo i pro něj vhodnější, aby zůstal na pokoji. Tyto své žádosti opodstatňovala tím, že jí pes

* údaje získané během individuálního hloubkového rozhovoru konaného dne 12. 12. 2010

během výuky překáží, a že jí vadí celkově. Dále jí vadil v kuchyňce, kde se pohyboval na volno.

Paní Evženie si myslí, že to jsou jen „plané“ řeči, protože její pes většinu času leží pod stojanem a jen někdy, a to opravdu velmi málo se projde po místnosti, aby si protáhnul nohy.

I druhá výtka dle ní byla velmi neopodstatněná, protože si vařila jen lektorka, kdy její fena tedy byla s ní. Paní Evženie využila možnost stravování v blízké jídelně MŠ a ZŠ. Večeři si připravovala ve společné kuchyňce a svého vodícího psa po celou dobu přípravy jídla nechávala na svém pokoji.

30. listopadu šla na oběd v běžných hodinách jako vždy. Ten den byl v jídelně trochu větší ruch a její vodící pes asi dvakrát zaštěkal, ona ho jen slovně usměrnila slovem fuj a mírně škulba za obojek. A najednou za sebou slyšela paní ředitelku ZŠ a MŠ jak říká: „*Už jsem řekla panu Novákovi (ředitel zařízení pro zrakově postižené), že máte chodit po 12. hodině.*“ Na to jí paní Evženie jen byla schopná odpovědět, že o tom neví, a že jí opravdu o tom nikdo nic neřekl. Načeš, paní ředitelka povídala: „*a pes do jídelny nesmí.*“

Celé odpoledne po tomto incidentu se paní Evženie klepala a přemýšlela, že bude muset tento kurz raději ukončit. V půl čtvrté za ní přišel pan Novák: „*Tak potom co předvedl tady borec, jsem mluvil s paní ředitelkou a na oběd můžete chodit až po 12. hodině bez psa a od 12:30 se psem.*“

Pro paní Evženií by byl tento řád přijatelný, ale v den kdy končí výuku a odjíždí domu, musí jít na oběd dříve. Ale po slovech pana Nováka, jí velmi rozzlobily jeho slova a zeptala se ho: „*ten pes tam nic neudělal jen zaštěkal.*“ Pan Novák na to: „*Mě to nezajímá, můžete si za to sama.*“

Ptala se jaký je důvod proč nemůže chodit se psem, dostala odpověď, že může ale až v půl jedné. Na otázku jak to má dělat v den odjezdu, dostala odpověď: „*Zařídte si to jak chcete, můžete si za to sama, dělejte si co chcete. Můžete chodit ve 12 bez psa, v půl jedné se psem, nebo si vařte. Ale mě to nezajímá. A nakonec by jste se měla ještě omluvit.*“

Druhý týden se od svých kolegů paní Evženie dověděla, že v den incidentu byla na hlavních dveřích od jídelny vyvěšena cedule, že veřejnost může chodit na obědy v době od 12:30 do 13:30 hodin. Paní Evženie tuto informaci nikdo neřekl a to ani vedení ani pracovníci, kteří také chodili s ní na oběd před 12 hodinou.

Ukázkovým zařízením, určeným pro zrakově postižené, ve kterém jsou jasně dána pravidla pro pohyb vodícího psa v zařízení, je **Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina o.p.s.**

V tomto zařízení je striktně zakázán vstup vodícího psa do prostor jídelny. Dle výpovědi pana Lukáše nesmí vodící pes dále do masérny, tělocvičny. A dle zkušeností paní Evženie ani do výukových prostor.

Majitelé vodícího psa mají k dispozici na dobu, kdy se pohybují v prostorech, kam nemá vodící pes vstup, kotec, který se nachází v prvním patře vedle schodiště.

Dalším častým místem, kde dochází k zamezení vstupu vodícího psa jsou **nákupní centra a supermarkety**. V těchto místech jsou nejčastějším problémem pracovníci ochranky.

Například panu Karlovi se letos v lednu stalo v Penny Marketu, že ho zastavil pracovník ochranky, který uměl česky jen pár slov a mezi ně patřilo i to, že pes do obchodu nesmí. „*Mezi tím, co se mi snažil na půl česky a rusky vymluvit, že do obchodu se svým psem nesmím, tam přišly paní pokladní. A ty nás znají. Vlítly na toho Rusáka, aby nás nechal být, že je to vodící pejsek a že je rozumný a tak mu tam domluvily.*“ Když pan Karel dorazil po nákupu domů a ještě si jednou přehrával vše, co se stalo, uvědomil si, že v Rusku opravdu vodící pes má vstup do obchodu zakázáný.

Podobnou situaci zažil i pan Lukáš v Dopravně obchodním centru Mercury, kdy po vstupu do obchodního centra ho zastavil příslušník ochranky s tím, že chápe, že jde o vodícího psa, ale že mají předpis, dle kterého musí mít každý pes náhubek bez výjimky, jinak ho nemůže pustit dovnitř.

Pan Rudolf: „*No všude se asi najdou výjimky, které zrovna napadne, že Vás tam, či tam nepustí. Mě se stalo v Lidlu a to jsem to měl předem domluvený, že přijdu nakupovat i se svým psem, že najednou ke mně přiletěla nějaká prodavačka a já než jsem jí stihnul říci, že je to vodící pes a my to máme povolený. Ze zadu vyjela ještě větší šajba, asi nějaký ten krajský koordinátor a ozvalo se jen: „Jirsovka se mnou do zadu.“* [prodavačka byla ihned odvolána svým vedoucím]

Velmi zajímavé bylo porovnání informace získané při individuálním hloubkovém rozhovoru se slečnou Lucií, která si stěžovala na přístup hypermarketu Globus v Českých Budějovicích. „*Pravidelně mě v Globusu zastavují, když jdu nakupovat sama. V případě, že jdu s někým starším, tak projdu v pořádku, ale když jdu třeba jen se spolubydlou tak nás pravidelně zastavuje nějaký maník z ochranky už téměř hned jen co vejeme do dveří. [.....] Vím, že chodí do Globusu i jiní majitelé, ale všichni jsou starší než já, tak je si nikdo nedovolí zastavit.*“

A opravdu v rámci skupinové diskuze žádný z účastníků neměl negativní zkušenost z hypermarketu Globus ani nevěděli o nikom jiném než o Lucií, že by měl problém se vstupem do hypermarketu se svým vodícím psem.

V rámci terénního zjištění, že dochází často k diskriminaci v **prostorech určených pro různá kulturní vystoupení**, jako jsou **divadla, kina** apod., se autorka rozhodla navštívit divadelní představení Jihočeského divadla v Českých Budějovicích společně s majitelem vodícího psa a jeho vodícím psem.

Již první překážka se vyskytla při nákupu lístků, kdy autorka upozornila na to, že přijde na představení společně s vodícím psem. Paní v pokladně se ihned začala vyptávat, proč musí jít nevidomý s vodícím psem, když jde se mnou. A že nevidomý běžně chodí k nim do divadla, ale bez psa, protože mají přeci doprovod a podle ní byl pes úplně zbytečný. Paní pokladní bylo vysvětleno, že majitel vodícího psa přijede z Prahy a vodícího psa nemáme kde nechat. Byla tedy učiněna domluva, že nám lístky zarezervuje, ale ještě se zeptá vedení, zda v tom

není nějaký problém. Asi po týdnu paní pokladní volala s tím, že je vše v pořádku a s pejskem můžeme přijít.

V samotný den představení proběhlo vše v klidu, jen paní uvaděčka si nebyla jistá, zda nás i se psem může pustit do hlediště. Po krátkém vysvětlení, že je vše již domluvené nás pustila do hlediště si sednout.

Celé představení proběhlo v klidu, vodící pes pana Josefa byl již zvyklý na návštěvy divadla a jen při konečném aplausu, byl mírně nervózní z hluku a chtěl odejít. Ostatní návštěvníci divadla neprojeví žádný nesouhlas, či výtku k psovi a našlo se i pár lidí, kteří vyjádřili panu Josefovi úžas nad jeho skvěle vycvičeným psem.

I v rámci skupinové diskuze jsem se setkala s podobným zážitkem, kdy nejdříve nikdo z organizátorů nevěděl, zda je vhodné, aby psa pustili do jejich prostor. Jak sami respondenti uvedli, „**v těchto zařízeních nejde ani o to, že jdete s vodícím psem, ale že jdete se psem.**“ Dle respondentů si organizátoři nedokáží vůbec představit, co tam ten pes bude dělat, jestli náhodou nebude štěkat na herce, očichávat návštěvníky apod.

Všichni respondenti byli po krátké a někdy i dost nepříjemné konverzaci, kdy si museli obhajovat potřebnost svého vodícího psa během kulturního představení, puštění na dané představení.

Velmi ilustrativní je příběh pana Lukáše, který v rámci skupinové diskuze vyprávěl, jak navštívil minulý rok společně se svým vodícím psem Malé divadlo v Českých Budějovicích. „*Největší průšvih asi pro ně bylo, kam tam psa dám. Nevím, jestli všichni víte, jak to tam vypadá, takže to je jen takový sedačky, no spíše lavičky, kdy je jeviště a hlediště v přímém kontaktu. No a mi jsme seděli hned vpředu. No a paní v té kase měla problém, co když se tam v té tmě docela křičí, co když ten pes vlítne mezi herce. Skončilo to tím, že se musí zeptat herců, zda to někomu nebude vadit. No a náhodou šla kolem představitelka hlavní role, tak mi ji dali k telefonu“ a ona: „No klidně, žádný problém.“*

Velice zajímavý je posun v možnostech vstupů vodících psů na **památky**, jako jsou různé **hrady, zámky a muzea**.

Když se v roce 2005 majitelé vodících psů rozhodli udělat si výlet na Třeboňský **zámek**, setkali se nejdříve s nepříznivým ohlasem ze strany Třeboňského zámku. Majitelé se svého výletu nechtěli vzdát. Pan Lukáš „*hnali jsme to přes předsedkyni klubu držitelů vodících psů*“. Státní zámek Třeboň po dlouhém vyjednávání dal stanovisko, že nemají nic proti tomu, aby jejich zámek navštívili společně se svými vodícími psy, ale je zapotřebí vyjádření památkového úřadu. Nakonec památkový úřad vydal stanovisko, že je možné, aby majitelé vodících psů navštívili a shlédli celou prohlídku i se svými vodícími psy.

Asi po roce paní Ylona slyšela ve „*zprávách jak někdo z památkového úřadu mluví, že mají i upravené trasy pro zrakově postižené v Třeboni.*“

V roce **2007** navštívili majitelé vodících psů **zámek v Bechyni**, kde nejdříve také nevěděli, jestli je mohou pustit na prohlídku zámku i s jejich vodícími psy. A nakonec se dle slov paní Ylony „*divili jak se ti naši psi umí chovat.*“

Podle respondentů jde spíše než o plošný zákaz vstupu psů do prostor chráněných památkovým ústavem, ale opět o nevědomost správců, stejně jako v případě prostor určených pro kulturní vystoupení. Velmi dobře to ilustrují slova pana Evžena, který již po několikáté navštívil společně se svým vodícím psem státní zámek Telč. „*A kdepak, my jsme tu už byli dvakrát a vždycky sem pes směl, no a on říkal*“: „*Tak můžete. Víte, já jsem měl obavy, že ten pejsek by mohl zvednout nožičku a udělá nám někde loužičku.*“

Další místa, které navštívili majitelé vodících psů společně se svými psi je **zámek Hluboká a zámek Konopiště**. Oba dva zámky již byly dle slov respondentů připravené na jejich návštěvu, během samotné návštěvy nenastal ani jediný malý problém.

V přístupu ke vstupům vodících psů je velmi důležitá **doprava**. **České dráhy** garantují svým cestujícím v přepravním řádu, že vodící pes nemusí mít náhubek. Ale obecně se dá říci, že záleží na dopravci, zda povolí přepravu vodícího psa bez náhubku.

Opatření vodícího psa náhubkem v dopravě je častým bodem střetu majitele s dopravcem, či řidičem. Jak vyprávěl pan Rudolf: „*Mě se stalo, když jsem jel*

vlakem, že tam přišel štiplístek, vlastně žena. Nestačila říci ani dobřej den: „Kde má ten pes náhubek?“ A když jsem řek, že je to vodící pes. Tak řekla: „Pardon, já to nepoznala.“ A to měla postroj na sobě (myšleno jeho fena).“

Dle respondentů skupinové diskuze je situace v Českých Budějovicích přijatelná, a to přestože v přepravním řádu není poznámka, že vodící pes nemusí být opatřen náhubkem, ale dopravce to nevyžaduje.

Pan Lukáš během diskuze uvedl případ z Opavy, kdy jeho kamarádka chtěla jet trolejbusem. V Opavě musí být pes opatřen náhubkem již před samotným nástupem a vodící ani asistenční psi zde nemají výjimku. *„Mojí kamarádce, která má ještě ke všemu epilepsii, se stalo, že někam chvátala a přijel trolejbus, tak chtěla nastoupit, jenže ve dveřích jí řidič doslova strkal zpět, že do vozu nesmí, protože její pes nemá košík. Tak ona teda řekla, že se nechá dovést do trolejbusu a že tomu psovi náhubek dá, ale až bude v klidu. Tak chtěla počkat až si sedne. No on jí začal vystrkovat opět z trolejbusu. A s tím, že teda pes má mít náhubek už předtím jako. S tím, že tam má dokonce městská policie v případě jejich dalších problému přijet.“*

Dalším místem, kde dochází ke konfliktu jsou dle respondentů **obchody s oblečením**. Respondenti se shodly, že nejvíce je mrzí, když se jich prodejce nezeptá, co si přejí, ale hned začne vykřikovat, že tam pes nesmí.

V rámci diskuze se také respondenti shodli, že je **přiměřené**, aby vodící pes **neměl možnost vstupu do nemocnic na oddělení JIP, ARO** a na takové oddělení, kde jsou **otevřené špatně hojící rány**, dále do míst kde je **zvýšené riziko zranění psa**. Ale **ostře se vymezili proti zákazu vstupu psa na staveniště, do průmyslových provozoven** apod., kde podle jejich slov jim pes velmi dobře může značit nebezpečí a jejich pocit bezpečí je daleko vyšší než kdyby šli jen s průvodcem.

4.1.2 Veřejné budovy, které majitelé vodicích psů navštěvují se svým vodicím psem.

Vodicí pes doprovází osobu se zrakovým postižením téměř všude, například slečna Lucie si nedokáže představit místo, kam by svého vodicího psa nevzala. Slečna Lucie je sportovně založená, pravidelně chodí plavat do plaveckého bazénu v Českých Budějovicích, o víkendu jezdí na koních, a také hraje schowdown a dle jejích slov si nedokáže představit, že by na nějakou z jejích aktivit nechala svého psa doma. Všude má její pes své místo. V plaveckém bazénu na ní čeká u plavčků, když je u koní je na volno a běhá i s ní a koňmi a při schowdownu si většinou lehne pod stůl, nebo ho nechá odloženého někde u svých věcí.

Stejně tak i vypovídala paní Evženie, která si také nedokáže představit, že by někam nešla se svým psem. Svého Leriho nechává doma jen, když jde se svým manželem do divadla. Je to pro ní chvílka, kdy se může obléci více společensky a nebát se, že bude mít na sobě psí chlupy. Ale i to dle jejích slov k vlastnictví patří.

Jinak Leri s ní navštěvuje veškeré její aktivity, např. návštěvy Jeremiášovy síně, kurz břišního tance, návštěvy kaváren apod.

Pan Rudolf je velmi rád, že může se svým psem i do nemocnice ve Strakonici, kde ho pustili až k posteli „*No a když nejde psa vzít až k posteli, když je to nějaká JIPKA, nebo něco. Oni toho psa nechají na sesterně v klidu míru a pokoji a v teple. To je důležitý, že jo. [.....]. Kamarádka zrovna porodila dítě a dokonce jsem i s touhle čubičkou šel. A šel jsem normálně na tu porodnici, co tam mají ty mimina.*“ Pan Lukáš: „*Já jsem byl taky v porodnici a dokonce mě pustili i na rizikový, a nešel jsem teda na pokoj. A když jsem šel k porodu dcery, tak jsem se samozřejmě nerval o to, že na sál půjdu i s vod. psem.*“

Z příspěvku pana Lukáše je zřejmé, že i Českobudějovická nemocnice je otevřená vstupům vodicích psů. K tomuto tvrzení se během skupinové diskuze připojil i pan Karel: „*Já když jdu do nemocnice, že se mi něco stane, nějaký úraz,*

nebo nějaký problém mám. Tak přijdem na příjem tam se vrhnou nejdříve na psa já můžu umírat, to nevadí. Nejdříve na psa, šmajchlují se se psem. Popovídají si s ním. [komentář pana Lukáše o tom jak se sestřičky mazlí se psem a on krvácí] No to se domazlí se psem a pak se ptají.“ „Pane Novák, proč Vy jste sem vlastně přišel. Vy máte takovýho šikovnýho pejska.“

Respondenty jejich vodící pes běžně doprovází i k ošetřujícím lékařům a dalším odborníkům, ke kterým chodí pravidelně. Například pan Karel šel jednou na oční oddělení do nemocnice s tím, že ho za okem něco tlačí a najednou mu paní doktorka říká: „*Pane Novák jste na sále.*“

Paní Iveta navštěvuje každý týden Bertiny lázně. Její fenka leží u sestřiček. „*Ona se dívá skrz [sklo] na bazén, jo. Jak tam plaveme, nebo se občas topíme [.....] A prostě nikdo nic proti tomu nemá.*“

V případech vstupů do hypermarketů, samoobsluh a malých oblužných obchůdků s potravinami jde vždy o individuální případy, kdy buď na jedné straně dochází k zamezování vstupu (nejčastěji prostřednictvím pracovníků ochranky) nebo k úplnému přijetí vodícího psa jako integrální součásti osoby se zrakovým postižením.

Během skupinové diskuze respondenti reflektovali jejich zkušenosti a změny v přístupu do obchodů v čase. Většina respondentů v době, kdy si pořídili svého prvního vodícího psa nemělo představu kde všude vodící pes může. Paní Ylona vyprávěla, že když měla první svou fenku, nevěděla, zda s ní může jít do obchodu, tak se pro jistotu šla nejdříve zeptat, zda by si někde nemohla nechat svou fenku odloženou s jedinou podmínkou, musí toho psa tam najít až se z nákupu vrátí. Na to jí prodavačky odpověděly: „*Vždyť je to vodící pejsek, ten patří k Vám, ten může všude.*“

Jako velmi pozitivní věc v přístupových právech uvedli respondenti, umístění informativní cedule nad vchod do obchodu, která uvádí, že vstup zvířat je zakázán s výjimkou vodících a asistenčních psů. Jako příklad uvedl pan Lukáš během diskuze Hypermarket Albert v Mercury.

4.1.3 Nejčastěji aplikované způsoby řešení zamezení vstupu do veřejných budov vodicímu psovi

Pro majitele vodicích psů, kteří se zúčastnili skupinové diskuze konané dne 7. 3. 2011, je naprosto samozřejmé, že existují místa, do kterých je zákaz vstupu zvířat a to včetně vodicích psů oprávněný. Dle jejich slov jde zejména o některá oddělení nemocnic.

A právě nejčastějším způsobem řešení zamezení vstupu vodicího psa na příslušné oddělení je využití možnosti nechat vodicího psa na sesterně, kde jejich pes na ně může počkat po celou dobu návštěvy, nebo uskutečnění návštěvy je-li toho nemocný schopný na chodbě.

Například v zamezení vstupu do obchodu s oblečením je nejčastějším způsobem vyřešení této situace odchod. Jak uvedla paní Iveta: *„Já si řeknu pro sebe, dobře máš po kšeftu a ještě to řeknu všem svým známým, aby tam nechodili.“* Pan Lukáš k tomu dodal: *„Jo to si člověk může dovolit, tam kde je více obchodů nebo restaurací nebo tak, ale já, když je u nás jen jeden obchod a jedna hospoda, tak mi nic jiného nezbyvá, než si najít někoho za psa, aby mě tam doprovodil a nic jiného mi nezbyde.“*

Velmi zajímavé je také podmiňování nošení náhubku v dopravním prostředku. Všichni účastníci skupinové diskuze se shodli, že nosí náhubek pro svého vodicího psa s sebou, když vědí, že budou muset jet MHD, či autobusem. Ukázkovým příkladem vyrovnávání se s povinností nasazování psovi náhubek v MHD či autobusu, je vyprávění pana Karla: *„Ze začátku všichni šoféři chtěli košík. No tak já jsem dával košík bez problému. Přeci se nebudu šprajcovat. Po určité době, kdy už Alfíka poznali [odpadla povinnost nandávání náhubek do MHD či autobusu]. No, a když se objeví nějaký nový šofér. Protože dneska už ho Alfík nemusí mít. Tak nový šofér ho vždycky chce. Tak já mu ho nasadím a říkám“* *„Pane, až mi spadne hůlka, tak zastavíte a půjdete mi jí podat Vy, protože tenhle pes je z části i jako asistenční. Hůlku nebo co upadne, tak to*

podá.“ „Na to oni“: „Tak mu ho sundejte, prosím Vás. A ještě se mi slušně omluví.“

Pan Lukáš: „Já se ke všemu snažím přistupovat, jak říká paní Jasenovcová* : „Co není zakázáno je povoleno.“ „Takže argumentuje tím, že to tady v těch předpisech nemáte napsáno, že sem vodící pes nesmí. Tudíž když to tam není, tak sem mohu.“

Paní Ylona během skupinové diskuze vyprávěla, že jí dokonce někdy velmi těší, navštěvovat místa o kterých ví, že tam vodící pes nesmí a zkusit jak na to budou reagovat. „Tady je taky jeden takový penzion a tam prostě nesmí chodit pes. Ale já jsem si říkala já to zkusím jenom projít. Tam je taková zkratka. [.....] No já jsem se těšila, budu dělat blbou a neumím číst jo a slepecky to tu nemáte napsaný.“

Jako nejméně využívaný způsob řešení zamezení vstupu je obrátit se na nějakou zastřešující organizaci pro majitele vodících psů, či pro osoby se zrakovým postižením. Během 10 let se účastníci skupinové diskuze obrátili na zastřešující organizaci jen jednou. Touto organizací byl Klub držitelů vodících psů, který jim pomáhal při vyjednávání podmínek pro zajištění vstupu do zámku Třeboň i s jejich vodícími psy.

Další velmi zajímavá otázka, která vyplynula během skupinového rozhovoru je otázka vstupu vodícího psa, který je již v důchodu, nebo jde s někým jiným než se svým pánem. Přísluší i tomuto psovi výhody vodícího psa při vstupech? V rámci diskuze se majitelé rozdělili zhruba na dvě názorově odlišné skupiny.

Jedna skupina byla pro názor, že vodící pes, který již není v činné službě a nahradil ho jiný pes, nemá požívat výhody vodícího psa, ale má se na něj nahlížet jako na běžného psa.

Druhá skupina byla pro nahlížení na vodícího psa jako kompenzační pomůcku po celý jeho život a to i v době, kdy je již vyřazený a jeho služby poskytuje už nový pes. Tento pes v „důchodu“ musí být celý den také se svým

* Paní Jasenovcová je ředitelkou Střediska výcviku vodících psů SONS ČR

pánem většinou, nebo s někým jiným z rodiny, protože byl celý život zvyklý na přítomnost svého pána a na to, že ho doprovází úplně všude a těžko mu v jeho „důchodovém“ věku bude majitel vysvětlovat, že je již vyřazený a tak do obchodu s ním nesmí a bude čekat venku.

Jediný pan Karel se nedokázal přiklonit ani k jednomu názoru, dle něj je na obou názorech kus pravdy a vždy záleží na samotném jedinci jak je schopný jít se dvěma psy.

Zastoupení respondentů v jednotlivých skupinách byl následující: 1. skupina zahrnovala dva účastníky, jmenovitě to byl pan Evžen a pan Lukáš. 2. skupina byla zastoupena panem Rudolfem, paní Ylonou a paní Ivetou.

4.1.4 Nejvhodnější způsob řešení zamezení vstupu vodícímu psovi do veřejných prostor

Největší problém dle respondentů, účastníků skupinové diskuze přednesl pan Lukáš: *„Tady jde o to, že vodící pes toho moc garantováno nemá. Bavíme se sice o zkušenostech, ale mnohdy je to o tom, že si tyto, tyhle ty povolení, nebo garance rozhodli, řekněme šéfové těhletěch společností v případě provozoven. A že je to jen na dobré vůli, že nás tam pustí.“*

Dle pana Evžena je problém také v tom, že není jasně stanovené kam vodící pes může. *„Bylo žádáno ministerstvo zdravotnictví, aby jasně stanovilo, kam může vodící pes. Napsali to tak neutrálně, že si z toho nikdo nic nevzal“*

Dle pana Lukáše *„[.....] opravdu to nemá nikdo nařízené, že nás tam může pustit. Zákony a charta práv a další dokumenty jsou příliš vysoká a nejasná věc.“ [.....] „Je potřeba něco jasného. Třeba, že v tom a tom předpisu je, že nás musíte s tím vodícím psem pustit. Ale to tady prostě není.“*

Z tohoto pohledu by velmi pomohlo dle respondentů skupinové diskuze nejen v otázce vstupů jasně právně definovaný status vodícího psa, jasná pravidla

ověřování schopností vodícího psa a současně i jasné pravidla, či povinnosti pro majitele vodícího psa.

Pan Lukáš: *„Jakmile se stane pes majetkem nevidomého, závisí jen na něm, jak se o svého psa bude starat. Není tedy pravda, že vodící pes má nějakou lepší péči než ostatní psy. Nedělejme si iluze, že každý z nevidomých se o svého psa úžasně stará.“*

Dle respondentů samotných je velmi důležité, aby byly vyrovnány jak práva tak i povinnosti majitelů vodících psů.

Velmi by uvítali také sjednocení průkazu majitele vodícího psa. Dle nich by bylo přiměřené, aby i majitelé, či správci měli možnost si ověřit tento dokument, který by byl veřejnou listinou.

Jedním z nejvhodnějších způsobů řešení při zamezení vstupu je dle respondentů **asertivita**. V případě, že ten co odmítá pustit majitele s vodícím psem do budovy, či jiného prostředí se odvolává na nějaký **předpis**, který mu nařizuje, že je vstup zakázán všem zvířatům včetně vodícího či asistenčního psa, nebo podmiňuje vstup splněním dalších podmínek, je dle respondentů velmi vhodné se přímo zeptat na číslo toho paragrafu, který jim ukládá tyto povinnosti. Podle pana Lukáše je tento způsob velmi efektivní, protože *„[.....]nikde Vám neřeknou číslo paragrafu. V nejlepším případě se odkáží na hygienu.“* Ale je potřeba se ptát prostě jaký, když teda, jaký předpis to je číslo.“ Většinová odpověď je dle respondentů: *„No já chápu, Vy si ho nemůžete přečíst, ale máme takový předpis“*. Dle pana Lukáše jsou schopný za tento předpis často hádat a *„[.....]nikdo to neukecá, takže v tom případě je vhodné se obrátit na vedoucího. Většinou oni skončí na tom, že Vám neřeknou číslo, paragrafu, nic.“*

Paní Ylona k tomu navrhovala: *„Já bych mu řekla, tak mi ho přines a přečti mi to.“*

4.1.5 Způsoby trávení volného času společně s vodícím psem

V rámci skupinové diskuze došlo ke shodě, že vodící pes doprovází své majitele téměř na každém kroku.

Pan Evžen uvedl: *„Ona [fenka] se mnou chodí do práce. Jezdí se mnou do práce, z práce, takže do vlaku z vlaku. Jezdí se mnou na všechny akce a takhle jako. Sem do Budějovic, takže jako jsme spolu pořád.“*

Paní Ylona: *„Bez psa ani ránu.“*

Pan Rudolf: *„[.....]se psem nechodím akorát na záchod. Jinak mám psa u zadku furt. Musím říci, že prostě, když jí venčím nebo jsem s ní venku, si mě hlídá. Kde jsem, kde se potuluji, s kým jsem se zastavil.“*

Ze dvojice majitel a jeho pes se stává nerozlučná dvojice, která se bez sebe neobejde. Tento fakt dobře vylíčil právě pan Rudolf: *„Přijde kamarád, nebo kamarádka na návštěvu a já třeba zrovna něco činím, dělám nějaké to hamu a papu a nemám zrovna, abych od toho odběh a pes potřebuje ven. Tak řeknu, třeba“: „Hele Moniko, Petře, nebo Vašku, nebo Honzo vemte psa a dojděte jí vyvenčit. Já tedy musím jít k těm vchodovým dveřím, protože ona s nima jinak nepůjde. Pak teda vyběhne. Dojde s nima za ten barák, kde je teda ten prostor výbornej na to venčení [.....fena udělá svou potřebu], ale okamžitě domu. Ona tam prostě s nima nebude.“*

Paní Iveta potvrzuje: *„ Oni jsou závisláci.“*

Pan Karel k tomu dodal: *„No, a když si páníček potřebuje dojit na záchod a zavře si, tak Alfík škrabe na dveře, tak si páníček zase dveře otevře, takže on sedí vedle mě i na tom záchodě. V koupelně se nezavírám, jen to přivřu a on vždycky přijde a otevře dveře dokořán a pěkně si sedne.“*

Z výše popsaného bylo pro respondenty velmi těžké přesně definovat způsob společně tráveného volného času. Každý den respondentů má pevnou strukturu, která je rozdělena, dle toho zda zůstávají ten den doma, nebo jdou do školy, do práce, či mají nějaké další činnosti. A i jejich psi jsou zvyklí na určitý režim, který si i sami vyžadují. Jak popsala paní Ylona: *„No a ta naše*

Foby, ta je zase zvyklá, na to, že se prostě ráno, když vstane tak se jako chce mazlit a večer si to mazlení, taky jako, neodpustí. Jestli to s ní dělali v předvýchově. No a taky chodíme na procházky, na nákupy.“

Pana Rudolfa probouzí ráno v 6 hodin mluvicí hodiny a i jeho fenka je zvyklá v tento čas jít za svým pánem. „A máme ranní fraňtění, to mám jazyk až někde v žaludku, pak mě oblíže hubu a jdeme ven. Když přijdeme tak ona milostivě, mě nechá nasnídat. A pak už teda čeká na to vykartáčování. Takže jí vykartáčuji, pak dostane nějaký pamlssek a pak už vyžaduje to je denní. Kdy si stoupne k misce kam jí nalévám mléko. [Po vypití mléka si fena lehne do svého pelíšku a pan Rudolf jde dělat drobné domácí práce. Po celou dobu ho jeho fenka pozoruje a když pan Rudolf si například sedne, přichází k němu a začne do něj šťouchat, aby se šli mazlit.] A děláme takové sportovní hry jako je box a tak různě. No a nebo když někam jdeme na akci. Tak jakmile vidí, že beru postroj, jo, tak už je na ní vidět, že je natřesená. A už čeká, kam jdeme. A když přijdeme z nějaké té akce. Tak samozřejmě buh je první odpočinek [.....]. Tak na 20, 30 minut. [fenu pak nakrmí.....]. ...jak tady říkala Iveta, taky nějaký to podrbání mezi ouškama, polibek na dobrou noc. [.....]

Pana Karla ráno asi v 8 hodin probouzí jeho pes. „ A to musím vstávat, protože to přijde kluk [pes] a šťouchá do mě a to bych snad až spadl z postele, kdybych z ní nevylezl. No a potom se jdeme vyvenčit.“ [pan Karel venčí na velké louce, která poskytuje jeho pejskovi dostatečný prostor pro proběhnutí. Po vyvenčení než jdou domu pan Karel nakoupí rohlíky a jdou domu se nasnídat.] pak mě celý den doprovází, vlastně se ode mne nehne. [.....]No náš Alfíček si zvyknul taky to, že padne 18 nula nula, jde na všechny čtyři a nese se papáníčko. [.....] No a po procházce vlastně celou dobu chrápe až přesně do té 18 nula nula.

Mezi hlavní **aktivity**, kterým se věnují majitelé se svým vodícím psem **ve volném čase** patří hlavně **mazlení**. Pan Rudolf to nazval gaučinkem. Mezi další nejčastější aktivitu patří **dlouhé procházky** v přírodě.

Paní Ylona pravidelně před spaním, nebo po posledním venčení, se věnuje hrám se svou fenkou, kdy si spolu lehnou na zem a vzájemně do sebe šťouchají.

V létě chodí společně pravidelně **plavat** a jinak každý den dělají **dlouhé procházky**. Paní Ylona také svou fenu naučila několik „cirkusových“ kousků.

4.1.6 Povědomí o volnočasových kynologických aktivitách vhodných i pro majitele vodících psů a jejich psy

Nejznámější kynologickou aktivitou vhodnou i pro osoby s vadou zraku, kterou účastníci skupinové diskuze znají je sport Agility. Přesto že, tato aktivita je mezi respondenty velmi známá, není pro účastníky skupinové diskuze lákavá. Jediný kdo tuto aktivitu neznal, byl pan Karel.

Paní Yveta k tomu poznamenala: *„Jo agility a najednou se Vám pes rozeběhne a bude Vám běhat přes překážky. Jak mi slepý bychom skákali za nima?“*

Druhým sportem, který byl zmíněný v rámci skupinové diskuze, byl tanec se psy. Tuto aktivitu respondenti znali díky jedné majitelce vodícího psa z jižních Čech, která se jí věnuje.

Slečna Lucie během hloubkového rozhovoru uvedla hned několik sportů, které jsou dle ní vhodné i pro lidi s vadou zraku. Patří dle ní do této skupiny tyto sporty, či aktivity: **agility**^{*}, **dogdancing**^{*1}, **dogfriesbee**^{*2}, **dogtrekking**^{*3}, **canicross**^{*4}, **flybal**^{*5}.

Agility a tanci se psem se slečna Lucie nějaký čas věnovala, ale nakonec kvůli času a nenalezení ve své blízkosti vhodného místa, kde by se těmito aktivitám mohla věnovat dle svých představ, zůstala raději u koní. Dle jejich slov je prostředí u koní pro ni příznivější, a to hlavně díky tomu, že se koním věnuje

* agility – překážková dráha pro psa, podobné parkuru,

*¹ dogdancing- tanec se psem,

*² dogfriesbee – chytání létajícího talíře, který je hozen různým způsobem.

*³ dogtrekking – náročná turistika se psem,

*⁴ canicross – terénní běh se psem,

*⁵ flybal – psovod vysílá svého psa přes řadu čtyř překážek, kde na konci je deska, na kterou když pes šlápne vylítne míček. Pes má za úkol tento míček chytnout a co nejrychleji ho odnést zase zpět přes překážky svému majiteli.

děle a nemusí nikomu dokazovat, že i když má jen zbytky zraku plno věcí zvládne a může se plně vyrovnat zdravým lidem.

Právě psí sport agility je dle ní velmi náročný, „*aby člověk zvládl běžet se svým psem, musí mít alespoň zbytky zraku, jinak je to víc než nebezpečné.*“ Tanec se psem pro slečnu Lucii byl příjemnější „*díky tomu, že máte svého psa blízko sebe, přesně víte, kde je a co dělá. Můžete mu dávat povely jen svým pohybem. Vlastně díky této zkušenosti jsem se naučila více vnímat Fina.*“

Slečna Lucie také zkoušela jezdit na in-line bruslích se svým psem, ale její pes odmítal jít do předu a táhnout jí. „*Nemohla jsem Fina dostat dopředu a ani nechtěl jít rychle, aby mě táhl. Prostě, nechápal proč to má dělat a bál se o mě. Jediné co je úžasné a co se naučil je plavání. V létě spolu plaveme přes celý rybník a zpět. Je to úžasný, od té doby se vůbec nebojím jít do velké hloubky.*“

4.1.7 Důvody pro a proti provozování volnočasových aktivit či kynologických sportů vodicími psy

Důvody proti provozování kynologických aktivit či sportů:

- Schopnost psa rozlišit kdy vodí a jsou na něj kladeny vyšší nároky, a kdy jde o volnočasovou aktivitu.

Podle paní Ivety není vhodné, aby vodicí pes běhal agility a to z jednoho důvodu. „*Jak ten chudák pes pozná, že nyní si může skákat přes překážky a zrovna nyní ne?*“ Pan Roman jí na to odpovídá: „*No zastánci těchto sportů by ti jasně řekli, že pes to rozliší, kdy vede a ty překážky přeskakovat nemá a kdy je to sport a může.*“

- Přetěžování vodicího psa

Roman: „*U své předchozí fenky jsem měl dojem, že jí to vodění nestačí, že by mohla být vybitá jinak, ale stejně se přikláním k tomu, jako k názoru Hanky Jasenovcové, že pes má tolik psychické námahy, že stačí pak jenom když se jde proběhnout a taky to nemusí být každý den.*“

– Chut' dělat nějaký sport ze strany pána – nebere ohledy na svého psa.

Prvotní motivací pro pořízení vodícího psa by mělo být pro jeho schopnosti vodit. Dle pana Lukáše není vhodné, aby si někdo pořizoval vodícího psa, protože chce ještě dělat nějaké sporty, v první řadě by měla být schopnost vodícího psa vodit a až pak nějaké další využití.

– Paní Ylona je názoru, že se nelze odvolávat na to, že během nějaké kynologické aktivity se prohlubuje vztah a to na základě toho, že vztah se utváří díky tomu, že je pes v neustálém kontaktu se svým pánem.

Důvod pro provozování kynologických aktivit či sportů::

– Odreagování psa

Pan Roman: „No dělají ty psí sporty, aby si ten pes odpočinul, odreagoval. Například i mojí první fence jsem viděl, že jí jenom vodění nestačí, že potřebuje ještě nějaké to jiné vybití.“

– Prohloubení pracovního vztahu mezi majitelem a jeho psem.

Dle slečny Lucie se i během těchto aktivit naučí se svým psem lépe pracovat a reagovat na něj, což se následně pozitivně projeví při běžném využití.

4. 1. 8 Obsahová analýza předávací dokumentace subjektem, který se zabývá výcvikem vodících psů z pohledu možnosti využití vodícího psa při jiných kynologických aktivit.

1. Středisko výcviku vodících psů SONS ČR

Možnosti využití vodícího psa při jiných kynologických aktivitách je upraven v „Povinnostech držitele vodícího psa“. V jejím článku je uvedeno, že majitel

vodicího psa nebude používat k jinému druhu kynologické činnosti (agility, hlídání objektu, ochrana osob, lovecký výcvik apod) a k žebrání viz příloha č. 3
Tato dohoda je provedena ve trojím vyhotovení s podpisy předávajícího, přejímajícího (majitel vodicího psa) a zástupce úřadu.

2. Helppes – Centrum výcviku psů pro postižené o. s.

V předávací dokumentaci této organizace není nikde zmínka o zakázání, nebo podpoře provozování kynologických aktivit vodicím psem.

V tomto případě můžeme tedy jen vycházet ze zkušeností majitelů vodicích psů. Na setkání majitelů vodicích psů, které se konalo dne 7. března 2011, se jeho účastníci shodli, že organizace Helppes o. s. je jednou z hlavních organizací, která je hlavním propagátorem kynologických aktivit s vodicím psem. Pan Lukáš se k tomu vyjádřil následovně: *„V Helppesu to taky nevádí, tam to skoro doporučují“*

3. Pes pro tebe o. s.

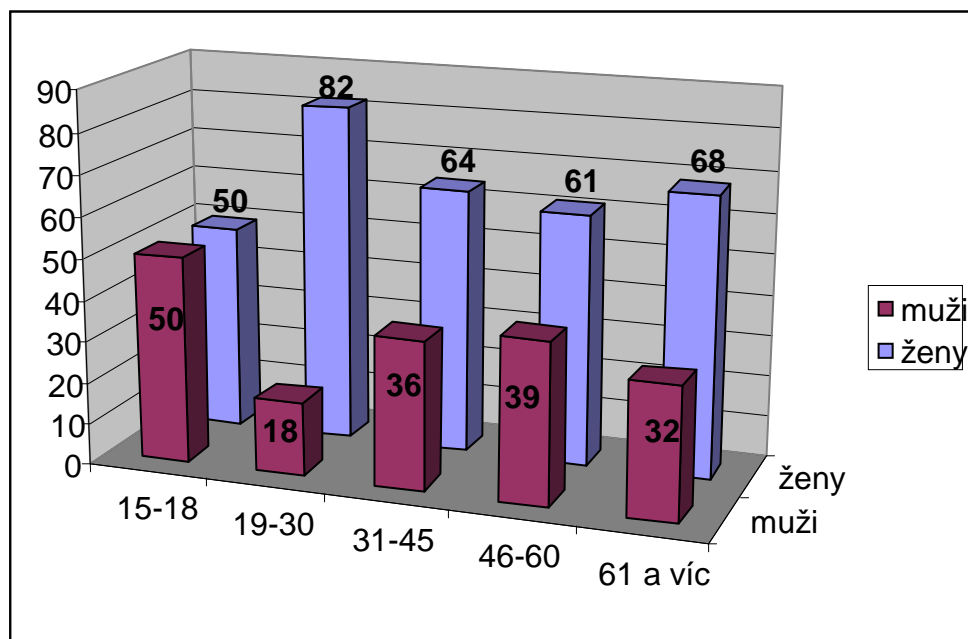
Ve smlouvě o předání vodicího psa se organizace zavazuje, že v případě jakýkoliv problémů, nebo při potřebě naučení nových tras, přijede za klientem a vzniklou situaci bude řešit. Stejně tak i v případě, kdy klient projeví zájem, o některý z kynologických sportů se organizace zavazuje k vytvoření podmínek, aby si klient mohl zkusit v bezpečném prostředí sport, který ho zajímá. V případě větší vzdálenosti od Prahy se organizace snaží najít kynologický klub, který je v blízkosti bydliště klienta.

4.2 Výsledky z kvantitativního šetření

Výsledky prezentované v této části diplomové práce vyplývají z dotazníkového šetření, které probíhalo od 5. 1. 2011 do 28. 2. 2011. Výsledky

byly zpracovány v programu Microsoft Excel. Pro zajištění přehlednosti jsou prezentované ve formě tabulek a grafů.

Graf č. 1: Rozdělení respondentů dle věku a pohlaví, vyjádřeno v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 1: Rozložení dle věku a pohlaví vyjádřeno v absolutních číslech

věk	ženy	muži	celkem
15-18	18	18	36
19-30	64	15	79
31-45	95	54	149
46-60	36	23	59
61 a více	67	32	99
CELKEM	280	142	422

Zdroj: Vlastní výzkum

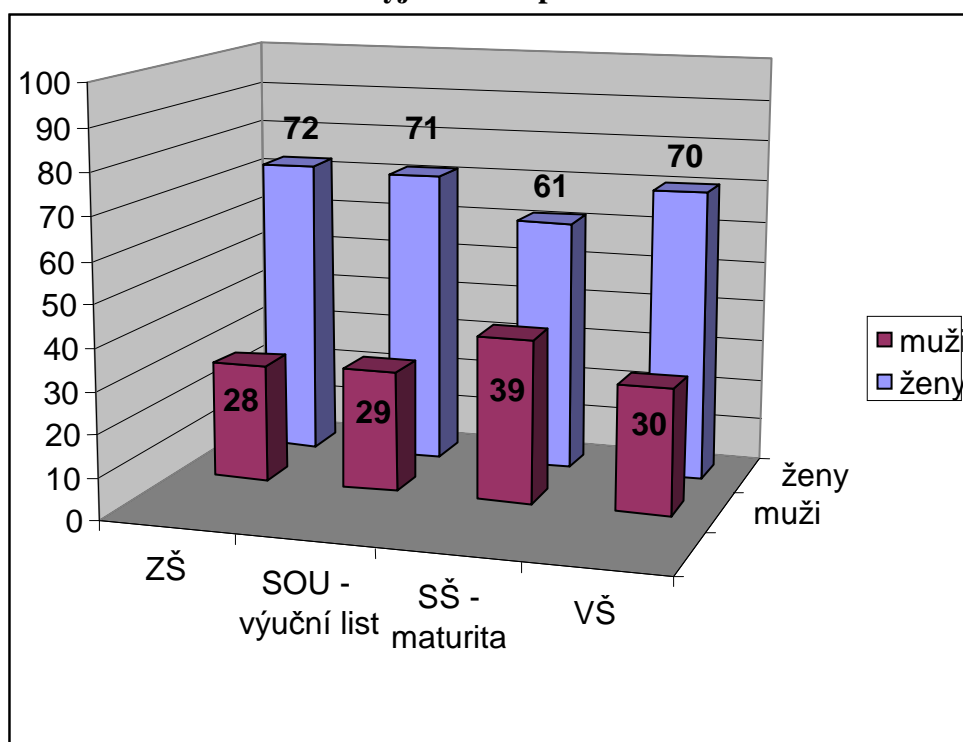
Shrnutí otázek č. 1 a č. 2:

Z celkového počtu 422 respondentů je zastoupeno 66 % (280) žen a 34 % (142) mužů.

Věkové rozložení respondentů dle pohlaví bylo následující: ve věkovém rozmezí mezi 15 a 18 rokem bylo 50 % (18) žen a 50 % (18) mužů, v rozmezí 19 až 30 let

bylo 82 % (64) žen a 18 % (15) mužů, ve věkovém rozmezí 31 – 45 let bylo 64 % (95) žen a 36 % (54) mužů, ve věkovém rozmezí mezi 46 a 60 rokem bylo 61 % (36) žen a 39 % (23) mužů, poslední věková kategorie 61 a více let čítá 68 % (67) žen a 32 % (32) mužů.

Graf č. 2: Rozložení respondentů dle pohlaví a vzdělání, vyjádřeno v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 2: Rozložení respondentů dle pohlaví a vzdělání, vyjádřeno v absolutních číslech

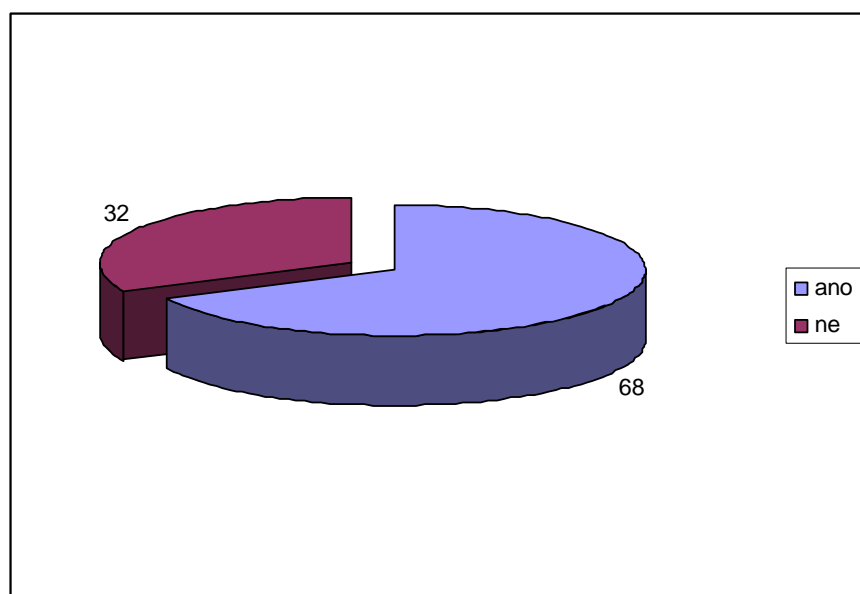
stupeň vzdělání	ženy	muži	celkem
ZŠ	33	13	46
SOU	67	27	94
SŠ	119	76	195
VŠ	61	26	87
celkem	280	142	422

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 3:

Nejvíce zastoupené vzdělání mezi respondenty, je úplné středoškolské vzdělání s maturitou v celkovém počtu 195 respondentů z toho počtu bylo 61 % (119) žen a 39 % (76) mužů. Druhým nejpočetnějším typem vzdělání je střední odborné vzdělání, v celkovém počtu 94 respondentů z toho bylo 71 % (67) žen a 29 % (27) mužů. Vysokoškolské vzdělání je zastoupené 87 respondenty z tohoto počtu bylo 70 % (61) žen a 30 % (26) mužů. Základní vzdělání je zastoupené 46 respondenty z tohoto počtu bylo 72 % (33) žen a 28 % (13) mužů.

Graf č. 3: Vlastnictví zvířete, odpovědi vyjádřené v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 4. a:

Graf č. 4 představuje grafické znázornění odpovědí respondentů na otázku, zda vlastní nějaké zvíře. 68 % (288) respondentů odpovědělo, že jsou majitelé zvířete, 32 % (134) respondentů uvedlo, že žádné zvíře nevlastní

Tabulka č. 3: Typ vlastněného zvířete,

odpovědi vyjádřené v absolutních číslech

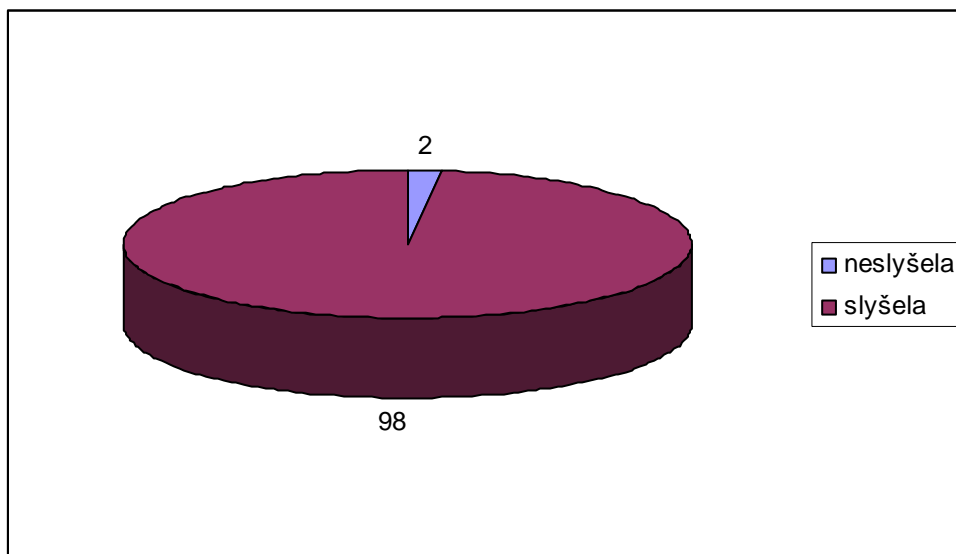
Typ zvířete	pes	kočka	slepice	rybičky	kůň	hlodavec
Počet respondentů	142	120	5	3	1	16

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 4 b:

Tabulka č. 3 představuje grafické znázornění odpovědí respondentů na otázku jaké zvíře vlastní. Z 288 respondentů, kteří odpověděli kladně na otázku, zda vlastní nějaké zvíře, je 142 majitelů psů, 120 majitelů koček, 5 respondentů uvedlo, že vlastní slepice, 3 respondenti uvedli ve své výpovědi, že mají rybičky, 1 respondent vlastní koně, 16 respondentů uvedlo křečka, či zakrslého králíka.

Graf č. 4: Informovanost o vodících psech, odpovědi vyjádřené v procentech

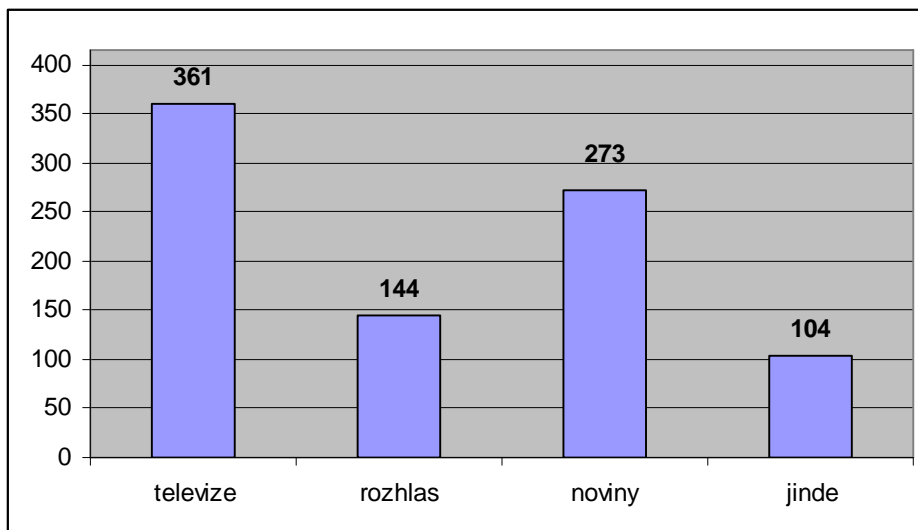

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 5 díl a:

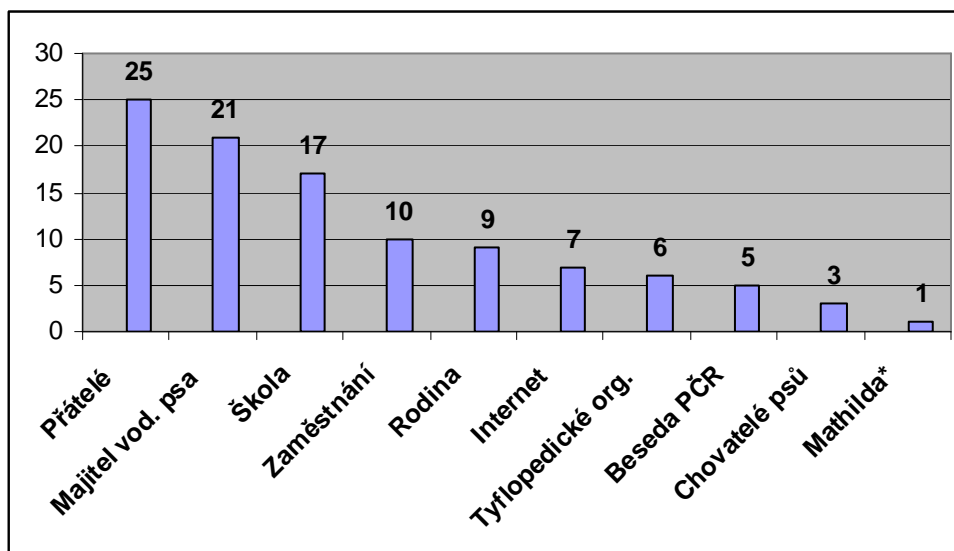
Graf č. 4 graficky zobrazuje, zda respondenti někdy slyšeli o vodících psech. 98 % (415) respondentů odpovědělo, že o vodících psech slyšelo. 2 % (7) respondentů o vodících psech neslyšelo.

**Graf č. 5: Zdroje informací o vodících psech,
odpovědi vyjádřené v absolutních číslech**

Zdroj: Vlastní výzkum

**Graf č. 6: Upřesnění zdroje informací při zvolení odpovědi jinde,
vyjádřeno v absolutních číslech**

Zdroj: Vlastní výzkum

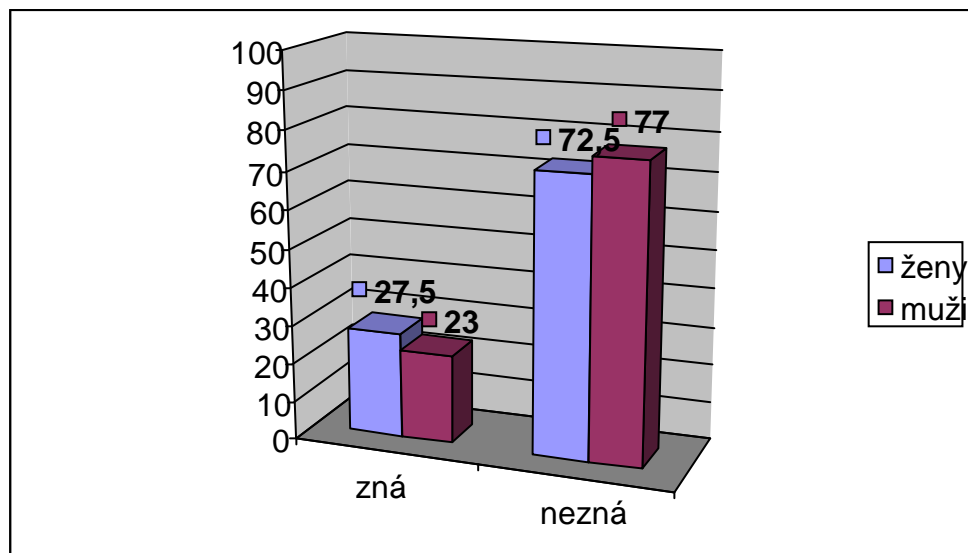
* Mathilda je nadační fond, který podporuje projekty, které pomáhají těžce zrakově postiženým lidem. Bližší informace na <http://www.mathilda.cz>

Shrnutí otázky č. 5 díl b:

Graf č. 5 graficky zobrazuje zdroj získání informací o vodících psech. Respondenti mohli zakroužkovat najednou více možností. Nejčastějším zdrojem informací o vodících psech je televize, tuto možnost označilo 361 respondentů. 273 respondentů označilo jako zdroj informací tištěné média – noviny, časopisy. 114 respondentů slyšelo o vodících psech v rádiu a 104 respondentů získalo informace o vodících psech jinde, přesné rozložení kde získali tito respondenti informace o vodících psech, nalezne čtenář v grafu č. 6.

Nejčastějším jiným zdrojem informací o vodících psech jsou přátelé, tuto skutečnost uvedlo 25 respondentů, 21 respondentů uvedlo jako jiný zdroj majitele vodícího psa. 17 respondentů uvedlo jako zdroj informací školu, 10 respondentů uvedlo jako zdroj informací o vodících psech zaměstnání. 9 respondentů uvedlo jako zdroj informací rodinu, 7 respondentů se dozvědělo o vodících psech z internetu, 6 respondentů označilo jako zdroj informací o vodících psech různé Tyflopédické organizace, 5 respondentů se o vodících psech dozvědělo také při besedě s policisty, 3 respondenti vypsal jako zdroj informací o vodících psech chovatelé psů. 1 respondent slyšel o vodících psech díky nadačnímu fondu Mathilda.

**Graf č. 7: Znalost organizací zabývajících se výcvikem vodících psů,
vyjádřeno v procentech**

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 6 díl a:

Graf č. 7 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku: „Znáte nějakou organizaci, která se zabývá výcvikem vodících psů. 77 % (110) mužů a 72,5 % (203) žen uvedlo, že žádnou organizaci zabývajících se výcvikem vodících psů nezná. Naopak 27,5 % (77) žen a 23 % (32) mužů zná organizaci, která se zabývá výcvikem vodících psů.

**Tabulka č. 4: Přehled organizací, které se zabývají výcvikem vodících psů,
uvedeno v absolutních číslech**

organizace	četnost
SVVP Jinonice	16
Pomocné tlapky o.s	13
Helppes o.s	11
Pes pro tebe o.s.	4
Elva Help o.s.	1
He+Pa o. s.	1
Vodicí pes o.s	1
Hafík o.s.*	3
Tyflokabinet	2
celkem	52

Zdroj: vlastní výzkum

Shrnutí Otázky č. 6 díl b:

Tabulka č. 4 představuje organizace, které respondenti uvedli, jako organizace zabývající se výcvikem vodících psů.

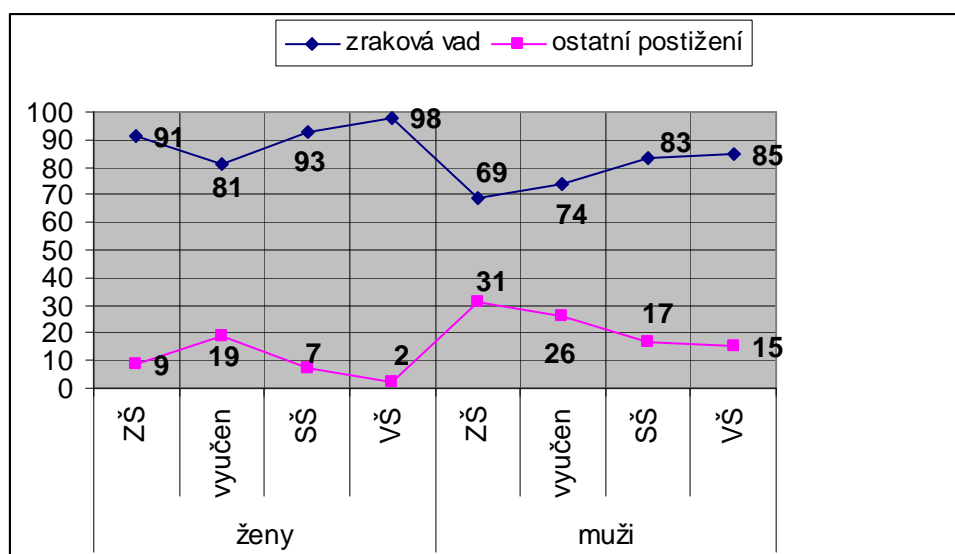
Název konkrétní organizace uvedlo 48 % (52) respondentů z celkového počtu respondentů, kteří uvedli, že znají organizaci, která se zabývá výcvikem vodících psů. 16 respondentů uvedlo, že znají SVVP Jinonice, 13 respondentů uvedlo organizaci Pomocné tlapky o.s, 11 respondentů uvedlo organizaci Helppes o.s., 4 respondenti uvedli organizaci Pes pro tebe o.s., Organizaci Elva Help o.s, He+Pa o. s. a Vodicí pes o.s*, jsou zastoupeny jedním respondentem. Další organizací, která dle respondentů se zabývá výcvikem vodících psů je organizace Hafík o.s,tuto organizaci označili 3 respondenti. Organizaci Tyflokabinet* uvedli také 3 respondenti.

* Organizaci Hafík o.s zapsaly studentky ZSF, tato organizace se zabývá jen canisterapií,

* Vodicí pes o.s. se nezabývá výcvikem vodících psů, sdružuje majitele vodících psů v Brně a úzce spolupracující s organizací Škola pro výcvik vodících psů,

* V Tyflokabinetu o.p.s. probíhají každé první pondělí v měsíci setkání majitelů vodících psů, opět se nejedná o organizaci zabývající se výcvikem vodících psů.

**Graf č. 8: Určení pro jaké postižení je vodící pes vhodný,
rozložení dle pohlaví a vzdělání, odpovědi vyjádřené v procentech**

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 7 díl a:

Graf č. 8 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku: „Komu je vodící pes určen?“ z pohledu rozložení dle pohlaví a vzdělání. V této otázce měli respondenti na výběr ze tří možností, kdy jen jedna byla správná.

91 % (30) žen se základním vzděláním zvolilo správnou odpověď stejně tak i 81 % (54) žen se středním odborným vzděláním zakončeným výučním listem, 93 % (111) žen s úplným středním vzděláním zakončeným maturitou a 98 % (60) žen s vysokoškolským vzděláním.

Podobné rozložení dle vzdělání nalezneme i u mužů. Správnou odpověď zvolilo 69 % (9) mužů se základním vzděláním, 74 % (20) mužů se středním odborným vzděláním zakončeným výučním listem, 83 % (63) mužů s úplným středním vzděláním zakončeným maturitou a 85 % (22) mužů s vysokoškolským vzděláním.

Jednu z nesprávných odpovědí zvolilo 9 % (3) žen se základním vzděláním, 19 % (13) žen se středním odborným vzděláním zakončeným výučním listem, 7 % (8) žen s úplným středním vzděláním zakončeným maturitou a 2 % (1) žena s vysokoškolským vzděláním. Nejvyšší procento špatných odpovědí u mužů bylo

31 % (4) a to u mužů se základním vzděláním, muži se středním odborným vzděláním zakončeným výučním listem zvolili špatnou odpověď ve 26 % (7). Špatně odpověď zvolilo také 17 % (13) mužů s úplným středním vzděláním zakončeným maturitou a 15 % (4) mužů s vysokoškolským vzděláním.

**Tabulka č. 5 Četnost zvolených špatných odpovědí,
odpovědi vyjádřené v procentech**

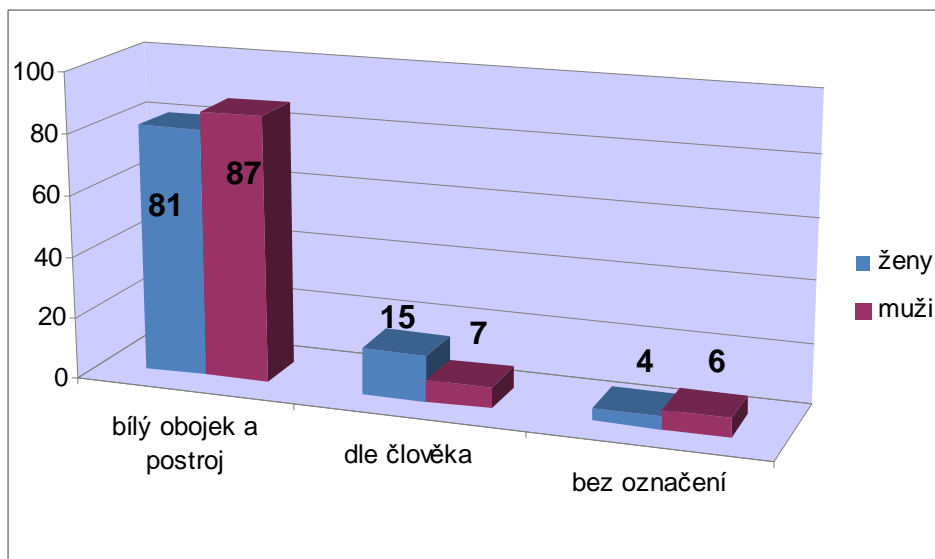
Typy nesprávných odpovědí	četnost
pohybový aparát	63
epilepsie	21
pro každého bez postižení	16

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 7 díl b:

Nejčastěji špatně zvolenou odpovědí bylo: vodící pes je určen pro lidi s postižením pohybového aparátu. Tuto možnost zvolilo 63 % (44) respondentů. Tvzení, že vodící pes je určen pro lidi s epilepsií zvolilo 21 % (15) respondentů. Tvzení, že vodící pes je pro každého bez postižení zvolilo 16 % (11) respondentů.

**Graf č. 9: Označení vodícího psa na veřejnosti,
odpovědi vyjádřené v procentech**

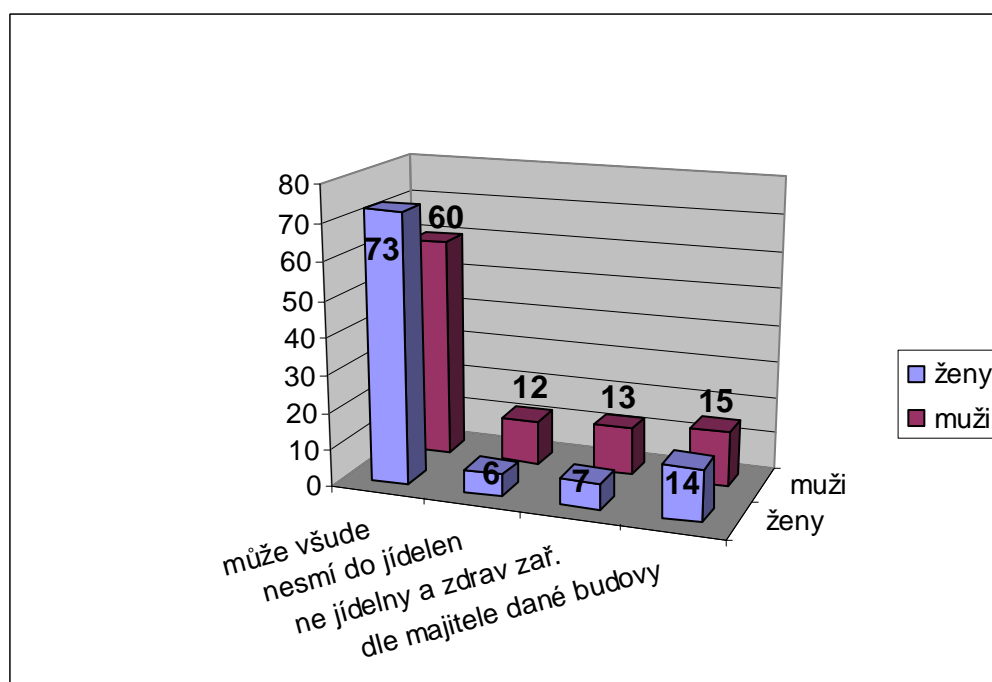
Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 8:

Graf č. 9 zobrazuje procentuální rozložení odpovědí dle pohlaví na otázku: „Musí být dle Vás vodící pes pro okolí zřetelně označen?“ Respondenti si vybírali ze tří odpovědí.

81 % (228) žen a 87 % (123) mužů volilo odpověď, že vodící pes má být zřetelně označen na veřejnosti, má mít bílý obojek a postroj. Dle 15 % (42) žen a 7 % (10) mužů nemusí být vodící pes na veřejnosti označen, protože ho pozná dle člověka, kterého vede. 4 % (10) žen a 6 % (9) mužů se přiklonilo k tvrzení, že vodící pes nemusí být na veřejnosti označen.

**Graf č. 10: Přístupová práva vodícího psa do veřejných budov,
rozložení dle pohlaví, odpovědi vyjádřené v procentech**

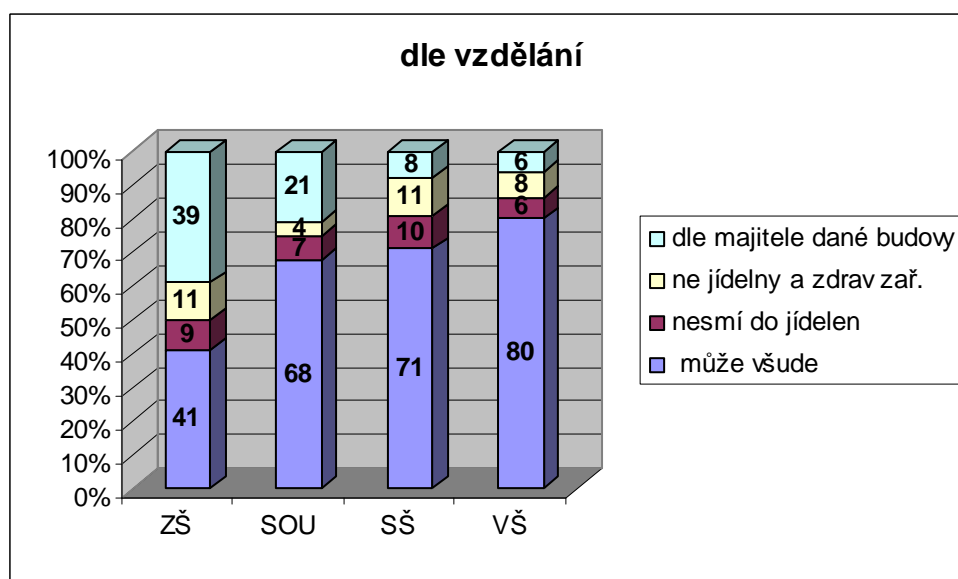

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 9 z pohledu pohlaví:

U otázky č. 9 měli respondenti na výběr ze čtyř možností odpovědí, kam vodící pes má přístup. Nejčastěji volenou odpovědí bylo, že vodící pes má přístup do všech veřejných budov. Tuto odpověď zvolilo 73 % (204) žen a 60 % (86) mužů. Druhá nejčastěji zvolená odpověď byla, že při vstupu do budovy záleží na majiteli dané budovy, tuto odpověď zvolilo 14 % (38) žen a 15 % (21) mužů. 7 % (20) žen a 13 % (18) mužů si myslí, že vodící pes nemá přístup do jídelen a do zdravotnických zařízení. 6 % (17) žen a 12 % (17) mužů si myslí, že vodící pes nemá přístup do veřejných stravoven a restaurací.

**Graf č. 11: Přístupová práva vodícího psa do veřejných budov,
rozložení dle vzdělání, odpovědi vyjádřené v procentech**

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 9 z pohledu dosaženého nejvyššího vzdělání:

Z grafu č. 11 lze vyčíst, že s vyšším dokončeným vzděláním stoupá i procentní zastoupení odpovědi, že vodící pes má přístup do všech veřejných budov. U základního vzdělání to představuje 41 % (19) respondentů u vysokoškolsky vzdělaných respondentů je to již 80 % (70), 68 % (63) respondentů se středním odborným vzděláním zvolilo tuto odpověď a středoškolsky vzdělaný respondentů tuto odpověď zastupují v 71 % (138) případech.

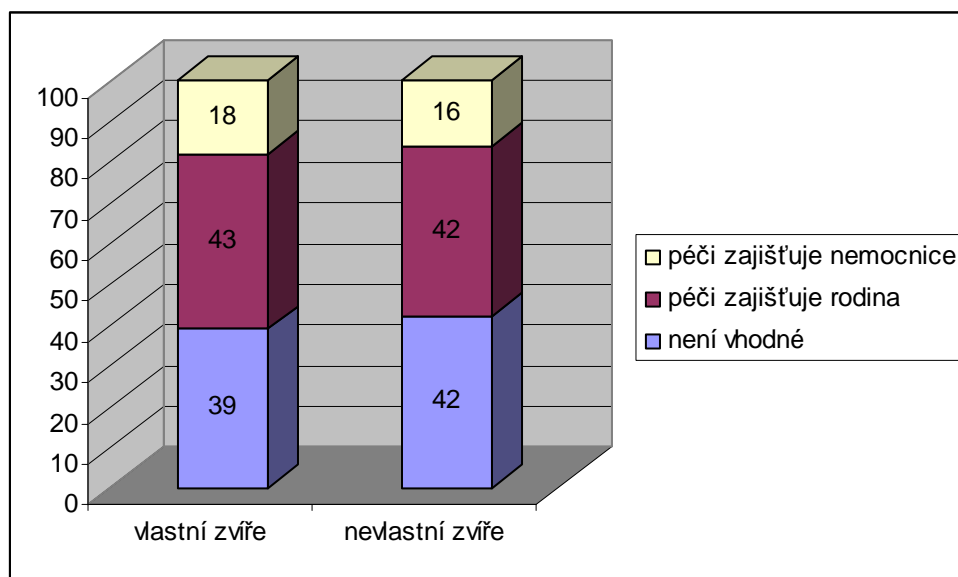
Druhá nejčastěji zvolená odpověď byla, že záleží na majiteli dané budovy. Tato odpověď má se stoupajícím vzděláním snižující četnost odpovědí. Tuto odpověď zvolilo 39 % (17) respondentů s nejvyšším dokončeným vzděláním základním, 21 % (20) respondentů s nejvyšším dokončeným vzděláním střední odborné, 8 % (16) středoškolsky vzdělaných respondentů a 6% (5) vysokoškolsky vzdělaných respondentů.

Názor, že vodící pes nemá přístup do jídelen a zdravotnických zařízení má 11% (5) respondentů se základním vzděláním, 4 % (4) respondentů s nejvyšším dokončeným vzděláním úplné odborné středoškolské, 11 % (22) respondentů

se středoškolským vzděláním a 8 % (7) respondentů s vysokoškolským vzděláním.

Odpověď, že vodící pes nesmí do jídelen zvolilo 9 % (4) respondentů se základním vzděláním, 7 % (7) respondentů se středním odborným vzděláním, 11 % (10) respondentů se středoškolským vzděláním a 6 % (5) respondentů s vysokoškolským vzděláním.

Graf č. 12: Doprovod osoby se zrakovým postižením vodícím psem během hospitalizace v nemocnici, odpovědi vyjádřené v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 10:

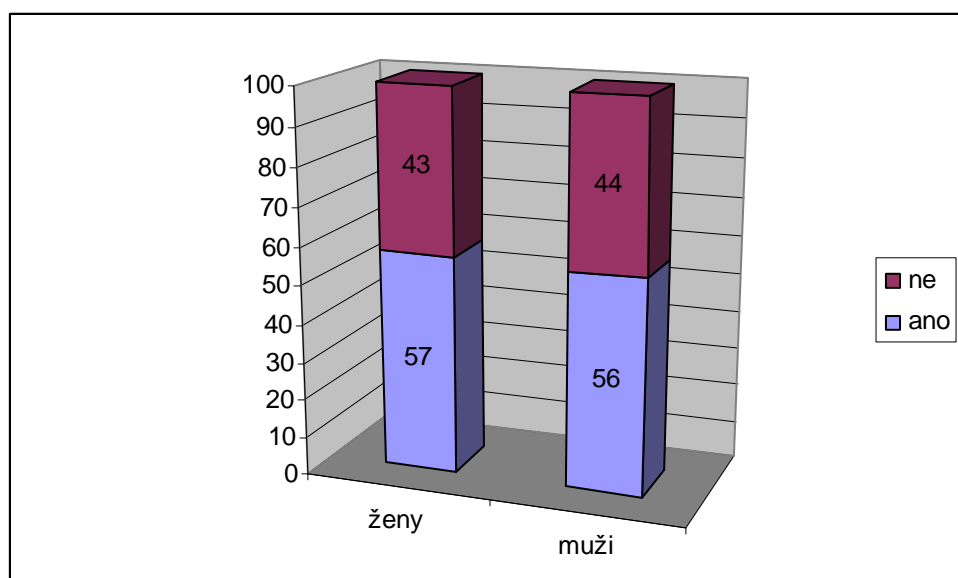
Graf č. 12 zobrazuje odpovědi respondentů rozložené dle vlastnictví zvířete na otázku: „Je dle Vás vhodné, aby vodící pes doprovázel osobu se zrakovým postižením i během pobytu v nemocnici?“

Respondenti, kteří vlastní nějaké zvíře se ze 39 % (111) přiklání k názoru, že není vhodné, aby vodící pes doprovázel osobu se zrakovým postižením během hospitalizace v nemocnici, ve 43 % (125) se respondenti přiklonili k názoru, že je vhodný doprovod, ale jen při zajištění péče o vodícího psa někým z rodinných

příslušníků a 18 % (52) respondentů, kteří vlastní zvíře zvolilo možnost, že veškerou péči při hospitalizaci o vodícího psa přebírá nemocnice.

Respondenti, kteří nevlastní žádné zvíře se ze 42 % (57) přiklonilo k názoru, že není vhodné, aby vodící pes doprovázel svého majitele v nemocnici během hospitalizace, stejně tak se 42 % (56) respondentů vyjádřilo, že je vhodné, aby vodící pes doprovázel svého majitele i během hospitalizace v nemocnici, ale jen za předpokladu, že péči o vodícího psa přebírá rodina, 16 % (21) respondentů, kteří nevlastní žádné zvíře se přiklonilo k názoru, že péči během hospitalizace přebírá nemocnice, tedy personál oddělení.

Graf č. 13: Setkání s vodícím psem, odpovědi vyjádřené v procentech

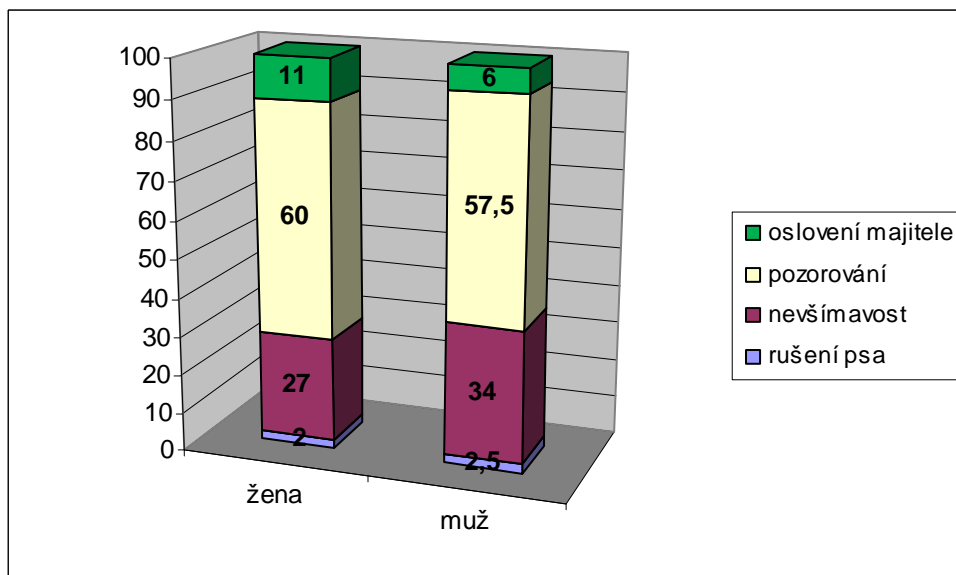

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 11:

57 % (159) žen a 56 % (80) mužů se někdy setkala s vodícím psem. 43 % (121) žen a 44 % (62) mužů se nikdy s vodícím psem neseťkalo.

**Graf č. 14: Reakce na setkání s vodicím psem,
odpovědi vyjádřené v procentech**

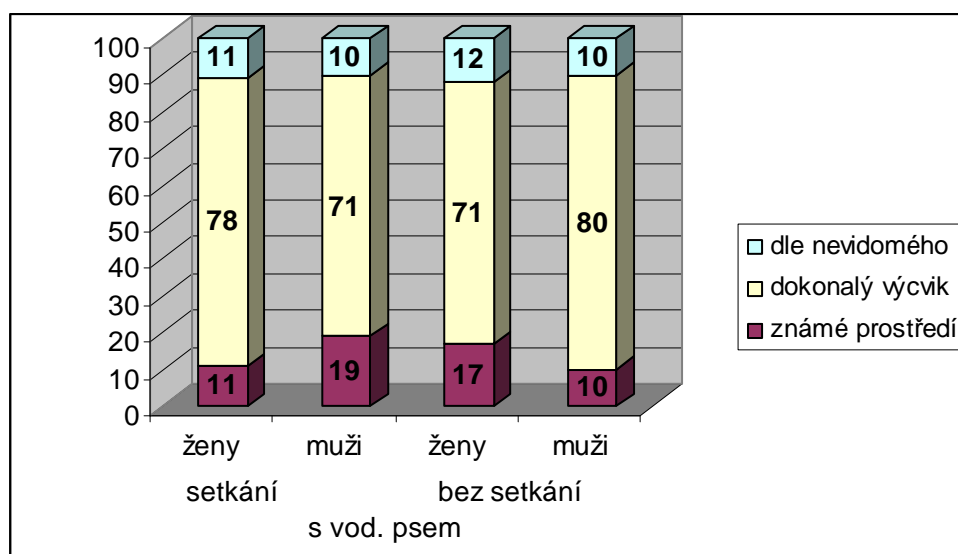
Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 12:

Otázku č. 12 vyplňovali jen respondenti, kteří kladně odpověděli na otázku č. 11. 60 % (95) žen při setkání s vodicím psem tiše práci psa pozorovalo, 27 % (43) žen si vodicího psa nevšimalo, 11 % (17) žen oslovilo majitele vodicího psa a pochválilo mu jeho psa. 2 % (4) žen při práci vodicího psa rušilo, protože chtěly jeho těžkou práci ocenit.

57 % (46) mužů při setkání s vodicím psem jeho práci tiše pozorovalo, 34 % (27) mužů si vodicího psa nevšimalo, 6 % (5) mužů oslovilo majitele vodicího psa s pochvalou pro jeho vodicího psa a 2,5 % (2) mužů rušilo vodicího psa při práci s cílem projevit ocenění za jeho těžkou práci.

Graf č. 15: Schopnost vodícího psa vést osobu se zrakovým postižením, odpovědi vyjádřené v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 12:

Graf č. 15 dokumentuje výběr tvrzení respondentů: „Vodící pes je schopen vést nevidomého – jen ve známém prostředí; všude – má dokonalý výcvik; dle schopnosti nevidomého, který svého psa naviguje.“ Zakroužkované výpovědi byly rozděleny dle pohlaví a dle toho zda se respondenti s vodícím psem někdy setkali.

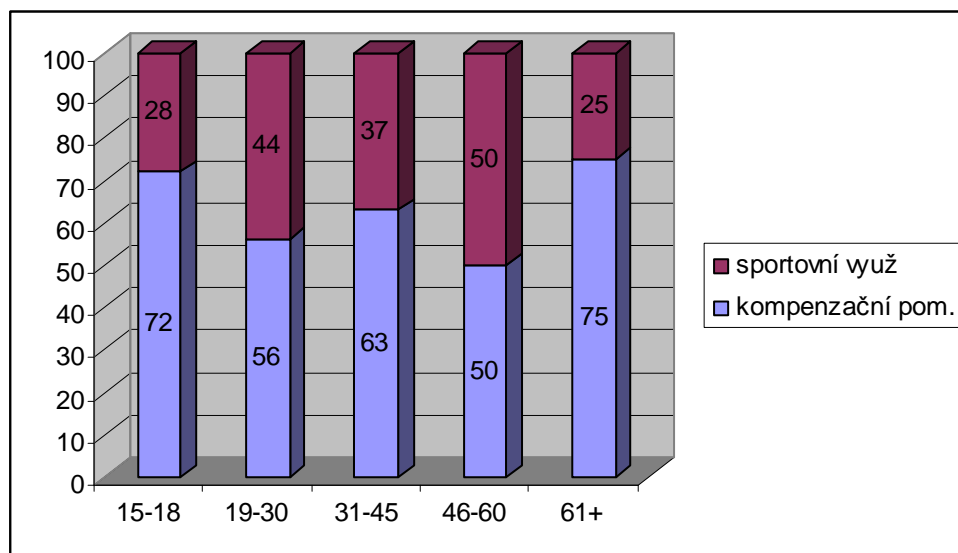
Nejčastěji zvoleným tvrzením bylo, že vodící pes je schopen vést nevidomého všude, protože má dokonalý výcvik. Toto tvrzení zvolilo 78 % (124) žen a 71 % (57) mužů, kteří se s vodícím psem setkali. Také 71 % (86) žena a 80 % (50) mužů, kteří se s vodícím psem neseekali, si vybrali tuto možnost.

Možnost že vodící pes je schopen vést osobu se zrakovým postižením jen za předpokladu, že tato osoba je schopna svého psa navigovat zvolilo 11 % (18) žen a 10 % (8) mužů, kteří se setkali s vodícím psem. Z respondentů, kteří se s vodícím psem neseekali, tuto možnost vybralo 12 % (15) žen a 10 % (6) mužů.

Tvrzení, že vodící pes je schopen vést osobu se zrakovým postižením jen ve známém prostředí, zvolilo 11 % (17) žen a 19 % (15) mužů, tyto respondenti se

setkali s vodícím psem. Také toto tvrzení zvolilo 12 % (20) žen a 10 % (6) mužů, kteří se s vodícím psem nesetkali.

Graf č. 16: Využití vodícího psa (ženy), odpovědi vyjádřené v procentech

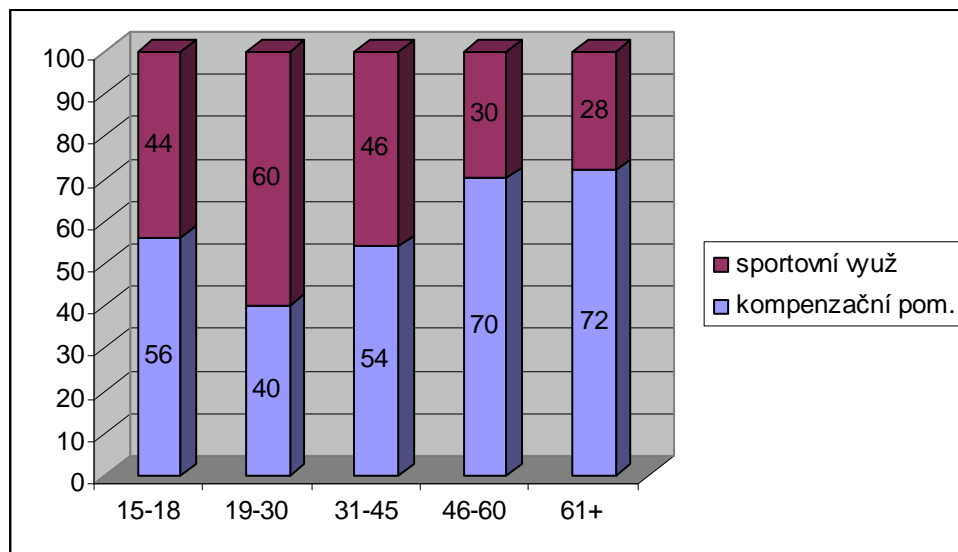
Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 14 dle výpovědí žen:

72 % (12) žen ve věku 15 – 18 let, 56 % (36) žen ve věku 19 – 30 let, 63 % (60) žen ve věkové kategorii 31 – 45 let, 50 % (18,5) žen ve věkové kategorii 46 - 60 a 75 % (50) žen ve věkové kategorii 61 a více let si myslí, že je vodící pes využíván jen jako kompenzační pomůcka pro bezpečný pohyb.

Naopak 28 % (5) žen ve věku 15 – 18 let, 44 % (29) žen ve věku 19 – 30 let, 37 % (35) žen ve věkové kategorii 31 – 45 let, 50 % (18,5) žen ve věkové kategorii 46 - 60 a 25 % (17) žen ve věkové kategorii 61 a více let si myslí, že je vodící pes využíván nejen jako kompenzační pomůcka pro bezpečný pohyb, ale lze s ním provozovat i nějaký psí sport.

Graf č. 17: Využití vodícího psa (muži), odpovědi vyjádřené v procentech

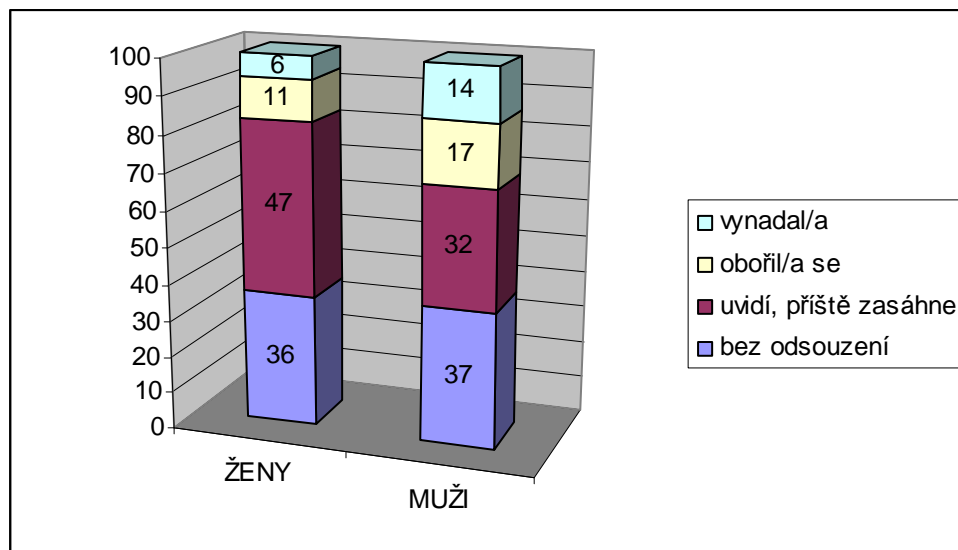
Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 14 dle výpovědí mužů:

56 % (11) mužů ve věku 15 – 18 let, 40 % (6) mužů ve věku 19 – 30 let, 54 % (30) mužů ve věkové kategorii 31 – 45 let, 70 % (15) mužů ve věkové kategorii 46 - 60 a 72 % (22) mužů ve věkové kategorii 61 a více let si myslí, že je vodící pes využíván jen jako kompenzační pomůcka pro bezpečný pohyb.

Naopak 44 % (8) mužů ve věku 15 – 18 let, 60 % (8) mužů ve věku 19 – 30 let, 46 % (25) mužů ve věkové kategorii 31 – 45 let, 30 % (7) mužů ve věkové kategorii 46 – 60 let a 28 % (9) mužů ve věkové kategorii 61 a více let si myslí, že vodící pes nemusí být využíván jen jako kompenzační pomůcka pro bezpečný pohyb, ale může s ním jeho majitel dělat i nějaké kynologické sporty.

Graf č. 18: Projekční otázka – reakce na trestání vodícího psa jeho majitelem, odpovědi vyjádřené v procentech

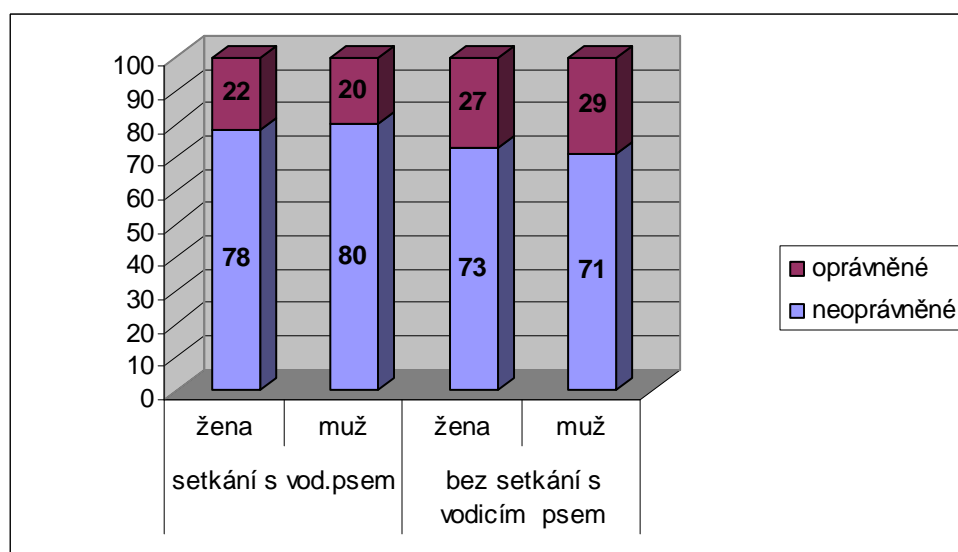
Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 15:

Otázka číslo 15 byla projekční otázkou. Respondenti v ní měli možnost výběru 4 různých reakcí na potrestání vodícího psa jeho majitelem.

36 % (100) žen a 37 % (52) mužů zvolilo odpověď, že by majitele vodícího psa neodsuzovali, ale celou věc pozorovali a litovali těžký úděl psa. 47 % (133) žen a 32 % (46) mužů zvolilo odpověď, že by přemýšleli o přiměřenosti trestu, ale při opakování by příště určitě zasáhli. 11 % (30) žen a 17 % (24) mužů zvolilo odpověď, že by vynadali majiteli vodícího psa. 6 % (17) žen a 14 % (20) mužů zvolilo odpověď, že by vynadali majiteli vodícího psa a současně celou situaci nahlásili na úřad s cílem poučení majitele vodícího psa o správném zacházení s vodícím psem.

**Graf č. 19: Vstup vodícího psa do obchodu s potravinami,
odpovědi vyjádřené v procentech**

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 16, oddíl a:

Graf č. 19 zobrazuje grafické rozložení odpovědí na otázku „zda je oprávněné, aby majitelům s vodících psů byl zamezen vstup do obchodu s potravinami. Odpovědi byly rozděleny dle pohlaví a dle toho zda se respondenti setkali s vodícím psem.

Respondenti, kteří se s vodícím psem setkali: 78 % (124) žen a 80 % (64) mužů si myslí, že je neoprávněné zamezovat vstup majiteli s vodícím psem do obchodu s potravinami. 22 % (35) žen a 20 % (16) mužů si myslí, že je oprávněné zamezit vstup majiteli s vodícím psem do obchodu s potravinami.

Respondenti, kteří se s vodícím psem nesetkali: 73 % (88) žen a 71 % (44) mužů si myslí, že není oprávněné zamezovat vstup majiteli s vodícím psem do obchodu s potravinami. 27 % (33) žen a 29 % (18) mužů si myslí, že je oprávněné zamezit vstup majiteli s vodícím psem do obchodu s potravinami.

Tabulka č. 6: Důvody opravňující vstup vodícímu psu do obchodu s potravinami, odpovědi vyjádřené v absolutních číslech

důvody pro povolení vstupu	četnost
orientace v obchodě	81
výchova a výcvik	39
hygienická nezávadnost	14
garance zákonem - zrovnoprávnění	19
hrozba odcizení psa	2
celkem	155

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 16, oddíl b:

Respondenti v otázce č. 16 měli možnost vypsát důvod opravňující vstup vodícího psa do obchodu s potravinami. Pro 81 respondentů je podstatným důvodem pomoc při orientaci v obchodě, dle 39 respondentů je vodící pes k tomuto účelu vycvičen a vychován. 14 respondentů projevilo názor, že pes je čistotný a tak nehrozí žádné hygienické podmínky pro zákaz. 19 respondentů si myslí, že vstup vodícího psa je garantován zákonem. 2 respondenti uvedli, že je to účinná ochrana před odcizením vodícího psa.

Tabulka č. 7: Důvody opravňující zamezení vstupu vodícímu psu do obchodu s potravinami, odpovědi vyjádřené v absolutních číslech

důvody pro zamezení vstupu	četnost
hygienický	46
lidská obsluha	7
ohled na ostatní nakupující	4
překáží - malé obchody	1
kvalita výcviku?	1
celkem	59

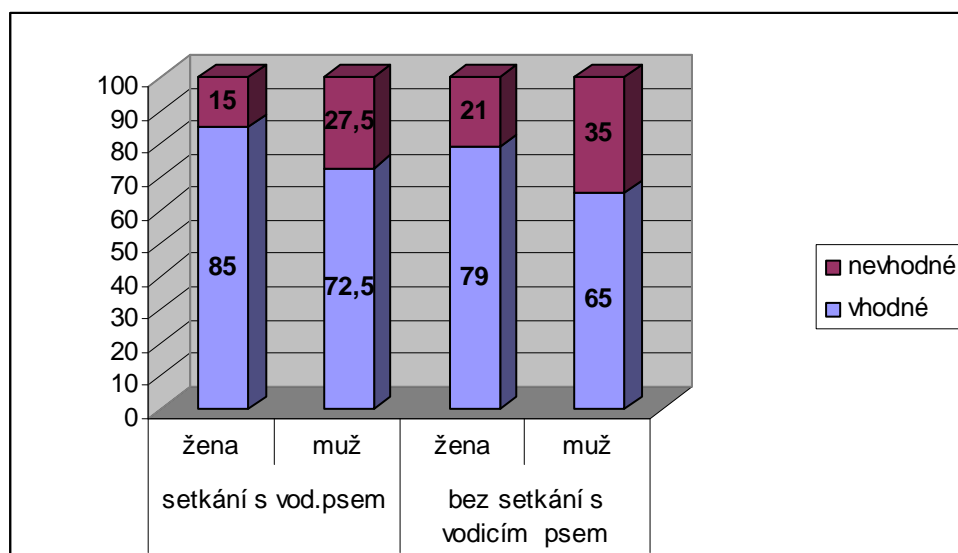
Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 16, oddíl c:

Tabulka č. 7 zobrazuje důvody, dle kterých je podle respondentů oprávněné zamezit vstup majiteli s vodícím psem. Nejčastější odpovědí jsou hygienické důvody, tuto odpověď vypsalo 46 respondentů. 7 respondentů si myslí, že je vhodnější v obchodě využít lidskou obsluhu. 4 respondenti si myslí, že by i majitel vodícího psa měl mít ohled na ostatní nakupující. 1 respondent uvedl, že

vodicí pes může překážet v malých obchodech. Pro jednoho respondenta není jasná kvalita výcviku.

Graf č. 20: Celodenní pobyt vodicího psa ve školských institucích, odpovědi vyjádřené v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 16:

Graf č. 20 zobrazuje grafické zpracování odpovědí respondentů na otázku: „Může mít dle Vás nevidomý student svého vodicího psa celý den u sebe ve škole?“ Odpovědi respondentů jsou rozdělené dle setkání s vodicím psem.

Respondenti, kteří se s vodicím psem setkali: 85 % (135) žen a 72,5 % (58) mužů si myslí, že je vhodné, aby vodicí pes doprovázel svého majitele po celý den ve školské instituci. 15 % (24) žen a 27,5 % (22) mužů si myslí, že není vhodné, aby vodicí pes doprovázel svého majitele po celý den ve školské instituci.

Respondenti, kteří se s vodicím psem nesečkali: 79 % (95) žen a 65 % (40) mužů si myslí, že je vhodné, aby vodicí pes doprovázel svého majitele po celý den ve školské instituci. 21 % (25) žen a 35 % (22) mužů si myslí, že není vhodné, aby vodicí pes doprovázel svého majitele po celý den ve školské instituci.

4.3 Porovnání počtu a rozložení vodících psů na území Jihočeského kraje v roce 2008 a 2011

Tabulka č. 8: Počet a rozložení vodících psů na území Jihočeského kraje

okres	2008	2011
České Budějovice	6	7
Český Krumlov	1	1
Jindřichův Hradec	9	9
Písek	1	2
Prachatice	2	4
Strakonice	3	2
Tábor	5	7
Celkem	27	32

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka číslo 8 zobrazuje srovnání počtu vodících psů v roce 2008 a 2011 na území Jihočeského kraje. Celkový počet vodících psů v roce 2008 činil 27 vodících psů a v roce 2011 počet vodících psů stoupl na 32.

Dle okresů je nejvyšší počet vodících psů v Jindřichově Hradci, 9 psů a to jak v roce 2008 tak i v roce 2011. Na území okresu České Budějovice bylo v roce 2008 6 vodících psů a v roce 2011 tento počet stoupl na 7 vodících psů. Podobný vzestup můžeme vidět i na území okresu Tábor, kde v roce 2008 bylo 5 vodících psů a v roce 2011 tento počet stoupl na 7 vodících psů. Podobný vzestup počtu vodících psů můžeme zaznamenat i na území okresu Prachatice, kdy v roce 2008 byli na území tohoto okresu 2 psy a v roce 2011 jsou tu již 4 vodící psy. Na území okresu Písek stoupl počet vodících psů v roce 2011 o jednoho psa, celkový počet v roce 2011 tedy činí 2 vodící psy. Stejný počet vodících psů za rok 2011 je i v okrese Strakonice, zde ale došlo ke snížení o proti roku 2008 o jednoho vodícího psa. Okres Český Krumlov má jak v roce 2008 tak i v roce 2011 jen jednoho vodícího psa.

5 Diskuze

První zmínky o přátelství mezi člověkem a psem pocházejí již z doby před našim letopočtem. Nejdříve psi odklízeli odpadky okolo lidských sídlišť a zastupovali tak důležitou hygienickou funkci, následně se stali i hlídači, postupem času se vyvinuli ve společníky na lovu a v době, kdy bylo málo kořisti sloužili i jako zdroj potravy. Označit dobu, kdy se pes stal přítelem a mazlíčkem nelze přesně stanovit.

V dnešní době se stále velmi často hovoří o vztahu člověka a psa jako o partnerství. Málo lidí si dokáže svůj život bez tohoto tvora vůbec představit a stále roste počet lidí, kteří si do svého domova pořizují nového čtyřnohého přítele. V roce 2000 Státní veterinární správa odhadovala počet psů na více než 1 milion (14). V roce 2006 Lidové noviny ve svém článku tvrdily, že je na území České republiky více než 2 a půl milionu psů a domácností vlastníci psa tvořilo dle nich 41 % (51).

Tento rostoucí trend je znatelný i u vodících psů. Kdy dle výzkumu VÚPSV v roce 2004 bylo podáno 57 žádostí na poskytnutí jednorázového peněžitého příspěvku na pořízení zvláštní pomůcky – vodícího psa, v roce 2007 dostaly obce s rozšířenou působností již celkem 62 žádostí (17). Výraznější nárůst v počtu vodících psů lze získat z porovnání počtu vyplácených příspěvků pro prakticky nevidomé a slabozraké na krmivo pro vodícího psa za rok 2008 a rok 2011. v Jihočeském kraji. V roce 2008 se v Jihočeském kraji vyplácelo 27 příspěvků (68), v roce 2011 jejich počet stoupl na 32 vyplácených příspěvků.

Během telefonického dotazování se podařilo také zjistit, že na území Jihočeského kraje je více vodících psů než kolik se vyplácí příspěvků dle § 46 vyhlášky č. 182/1991 Sb. S jistotou lze říci, že se jedná nejméně o 3 vodící psy. Ve dvou případech je důvodem prosté nepodání žádosti o poskytnutí příspěvku na tzv. krmivo pro vodícího psa na pověřený obecní úřad. V jednom případě majitelka žádala o příspěvek na krmivo pro vodícího psa na pověřeném obecním úřadu, ale byla odmítnuta se slovy, že oni tento příspěvek neposkytují

s doporučením ať se obrátí na úřad, který jí přiznal jednorázový příspěvek na pořízení zvláštní pomůcky. Majitelka vodicího psa tedy oslovila obec s rozšířenou působností s žádostí o přiznání příspěvku na krmivo pro vodicího psa. Tento úřad jí opět odkázal na pověřený obecní úřad. Majitelka vodicího psa neměla již sílu znova žádat o příspěvek dle § 46 vyhlášky 182/ 1991 Sb. na úřadu na kterém již neúspěšně žádala.

Toto tvrzení jedné majitelky vodicího psa lze podložit zkušenostmi s některými pověřenými úřady, které byly obvolány za účelem zjištění počtu vyplácených příspěvků dle § 46 vyhlášky č. 182/1991 Sb. Během telefonického dotazování pověřených obecních úřadů, které dle vyhlášky 182/1991 Sb. mohou vyplácet příspěvek prakticky nevidomým a slabozrakým na krmivo pro vodicího psa, se autorka setkala ve třech případech s odpovědí ze strany pověřeného úřadu, že dle jejich názoru tato pravomoc jim nepřísluší a, že se jedná o pravomoc obce s rozšířenou působností. Konkrétně šlo o tyto obecní úřady: Lišov, Nová Bystřice, Slavonice.

Jako velmi překvapivé zjištění během kvalitativního výzkumu jak při skupinovém rozhovoru, tak během individuálních hloubkových rozhovorů bylo, že nejčastěji dochází k zamezení vstupů vodicím psům do různých restauračních zařízení.

Ještě do prosince roku 2006 platila vyhláška č. 137/2004 Sb. o hygienických požadavcích na stravovací služby a zásadách osobní a provozní hygieny při činnosti epidemiologicky závažných, tato vyhláška garantovala vodicím psům, kteří doprovázeli nevidomou osobu a psům se speciálním výcvikem, kteří doprovází osobu s těžkým zdravotním postižením, vstup do konzumační části provozoven.

Bohužel po vstupu do Evropské unie a při sladování právních předpisů s předpisy EU došlo k vypuštění tohoto ustanovení bez náhrady.

Vzhledem k tomu, že v dnešní době není problém jít do restaurace i s běžným psem je velmi zvláštní, že majitelé vodicích psů se často setkávají s negativní reakcí při vstupu do restaurací.

Dle respondentů skupinové diskuze toto není zapříčiněné úmyslným znevýhodněním, ale osoby odpovědné za provoz těchto zařízení si nedokáží představit, jak se vodící pes bude chovat v jejich zařízení. Často jde o strach z toho, že nemá majitel se zrakovým postižením dostatečnou kontrolu nad svým psem a tudíž hrozí větší nebezpečí vzniku nějaké škody. Pes se může chovat nevhodně, žebrot apod. a majitel se zrakovým postižením toto chování svého psa ani nezaregistruje. Bohužel si, ale provozovatelé neuvědomují, že vodící pes, nebo i jiný pes se speciálním výcvikem, je vycvičen tak, že by se měl umět v takovém prostředí chovat a vznik škody je speciálním výcvikem eliminován.

Dle respondentů se často následně provozovatelé diví nad poslušností a ovladatelností vodících psů. Toto vše lze snad vysvětlit tvrzením, že lidé berou vodícího či jiného psa se speciálním výcvikem nejdříve jako živého tvora a až následně jako kompenzační pomůcku.

Z kvantitativního výzkumu v této souvislosti vyplynulo, že 17 % respondentů se domnívá, že vodící pes nemá přístup do jídelen a restauračních zařízení. Největší počet takto zodpovězených odpovědí bylo mezi středoškolsky vzdělanými respondenty, kdy tuto možnost zvolilo 10 % středoškolsky vzdělaných respondentů.

V tomto ohledu je velmi pozitivní, že 69 % respondentů si myslí, že vodící pes může do všech veřejných budov. Jen 14 % respondentů uvedlo, že vstup vodícího psa do veřejných budov záleží na konkrétním majiteli dané budovy.

Druhým nejčastějším místem, kde dochází k zamezování vstupu s vodícím psem, jsou zařízení, či prostory určené primárně osobám se zrakovým postižením. Instituce, které jsou primárně určené zrakově postiženým, doporučují majiteli vodícího psa po dobu programu v zařízení, nechat si svého vodícího psa ve své domácnosti, či celý den zavřeného na pokoji, nebo na místě k tomu určeném.

Zrakově postižení, kteří vodícího psa nevlastní, berou vodícího psa jen jako nějaký nadstandard, který držitele neopravňuje k vymáhání si jakýkoliv práv, protože jsou na tom stejně jako oni bez psa.

Dle názoru autorky je neoprávněné zamezovat používání kompenzační pomůcky vodící pes v zařízení, které je určené pro všechny zrakově postižené. Hlavním důvodem dle autorky je, že se na vodícího psa musí dívat v první řadě jako na kompenzační pomůcku a až na druhém místě jako na živé zvíře. Vodící pes prošel speciálním výcvikem a i jeho majitel před získáním a během předávání se musel naučit mnoho nových věcí, aby byl schopen svého psa plně využívat.

V této věci vidí autorka jako základní řešení větší osvětu jak mezi zrakově postiženými, tak mezi zřizovateli těchto zařízení. Mělo by dojít k přesnému vymezení, kam vodící pes smí a kam vstup není možný a z jakého důvodu, stejně tak musí být jasně dané povinnosti pro majitele vodícího psa.

V zařízení pro zrakově postižené musí být připravené i venčící plochy, a samozřejmě při nástupu do zařízení by mělo být naučení trasy na nejbližší vhodné místo, kde si majitel může vyvenčit svého vodícího psa před začátkem jakéhokoliv programu.

Z tohoto pohledu vidí autorka jako velmi přínosné naučit majitele vodících psů uklízet exkrementy po svých psech.

Bohužel v dnešní době na tuto problematiku není v ČR jasný náhled. Organizace Helppees se tvrdě staví proti venčení psů na flexi vodítka. I přesto, že toto venčení umožňuje zrakově postiženému majiteli najít přesné místo, kde se jeho pes venčí a následně to po něm uklidit.

V roce 2009 probíhalo v rakouské organizaci zabývající se výcvikem vodících psů školení na nácvik odklizení psích exkrementů zrakově postiženými osobami. Z České republiky se tohoto školení účastnily tři majitelky vodícího psa. V České republice systematická příprava majitelů vodících psů a ani těchto psů neprobíhá. Majitelé vodících psů v České republice, kteří si po svém psovi uklízí exkrementy, se tento úkon naučili většinou sami za přispění jejich rodinných příslušníků. Základem pro zvládnutí této činnosti je, aby pes byl naučen se venčit na povel na flexi vodítka a nechal na sebe během vyprazdňování sahat. Zrakově postižený majitel se musí naučit jednoduchý grif, kdy dojde po flexi vodítka ke psovi a následně sjede po hřbetu k zadní části psa a tím dokáže odhadnout,

v jakém místě exkrement leží, a navlečeným pytlíkem na ruce může sebrat psí exkrement ze země.

Bohužel se můžeme setkat i s názorem, že majitel vodícího psa si po svém psu nemusí uklízet, neboť tohoto úkonu není schopný. Organizace Helppees tento názor ještě podporuje výrokem, že venčení na flexi vodítka hraničí s týráním vodícího psa.

Naproti tomu mezinárodní organizace Assistance dogs international má ve svých „Minimálních standardech pro asistenční psy na veřejnosti“ v oddíle „Veřejná vhodnost“ ustanovení, že vodící pes nesmí močit nebo kálet na nevhodných místech (3). Z tohoto ustanovení dle autorky vyplývá, že majitel vodícího psa musí být schopný udržet svého vodícího psa v takové kondici, kdy je jeho vodící pes schopný se venčit na povel na vhodných místech a na místech nevhodných k venčení si dokáže po svém vodícím psovi uklidit.

Při vstupech majitelů vodících psů společně s jejich vodícím psem do obchodních center, či do dalších velkoobchodů, kde se také prodávají potraviny, dochází dle majitelů k diskriminaci a k neoprávněným požadavkům – nandání vodícímu psu náhubek, či výzvě ať svého vodícího psa nechají před obchodem a zajistí si na nákup jiného asistenta než je jejich vodící pes.

Nejčastějším povoláním, se kterým se setkávají majitelé při zamezování či vynucování nepřiměřených nároků při vstupu do obchodů jsou pracovníci ochranky. Vychází to především z jejich profese a kompetencí. Daleko méně se majitelé vodících psů setkávají se zamezováním vstupu či vynucování nepřiměřených nároků – nasazení náhubku ze strany prodavačů a prodavaček. V obchodech, které nejsou samoobsluhou, majitelé vodících psů, kteří se zapojili do výzkumu, se neseťkali s žádnou negativní reakcí za posledních 10 let. Dříve to byla spíše rarita někam přijít do obchodu s vodícím psem, ale majitelé těchto obchodů si dle respondentů velmi rychle zvykli.*

* Zdroj: individuální hloubkový rozhovor s paní Evženií, který se konal dne 16. 12. 2010, podpořený výroky respondentů v rámci skupinové diskuze.

Respondenti v rámci kvalitativního výzkumu dále uváděli, že nejhorší je pro ně když, sotva vejdou do obchodu a ozve se „ten pes sem nesmí“, bez toho, aby je někdo nejdříve pozdravil.

Z tohoto pohledu vidí autorka ještě dlouhou cestu v práci s veřejností. Tento problém se netýká jen vodících psů, ale především samotné mezilidské komunikace.

Toto lze doložit tvrzením Watzlawicka dle kterého komunikace vykazuje prvky redundance*, kdy během komunikace vzniká tendence k chování podle zažitých vzorců a pravidel (103). Dle nastolených pravidel v české společnosti má pes vstup do obchodu zakázán – ve zmíněné praxi jde o znak zažitého chování.

Je velká škoda, že ustanovení, které přímo garantovalo vstup vodících psů do prodejen potravin, zmizel z českého právního řádu bez náhrady. Tímto způsobem se neodmyslitelně zhoršila přístupová práva majitelů vodících psů. Dle vyjádření Veřejného ochránce práv tím došlo ke snížení standardu zdravotně postižených osob (76).

Z výsledků kvantitativního šetření dotazované veřejnosti na jihu Čech vyplývá, že dle názorů veřejnosti není vhodné, aby byl zamezován vstup majiteli vodícího psa společně s jeho psem do obchodů s potravinami. Tuto možnost zvolilo konkrétně 76 % dotazované veřejnosti. Jen 24 % dotazované veřejnosti si myslí, že vodící pes nemá mít umožněn vstup do obchodů s potravinami z hygienických důvodů, dále respondenti uvedli, že je možné využít doprovod asistenta, či prodavačky v obchodu. Dva respondenti uvedli, že v nynější době si nejsou jisti kvalitou výcviku a „je mnoho psů, kteří nejsou dobře vycvičení, nebo dobře používání a tím ztrácejí hodnotu a výjimečné postavení vodícího psa.“

Při podrobné analýze otázky: „Myslíte, že je oprávněné zamezit vstup vodícímu psu do obchodu s potravinami“, se ukázalo, že respondenti, kteří se již s vodícím psem setkali, zastávali více názor, že není oprávněné zamezovat vstup vodícím psům do obchodu s potravinami. Konkrétně tuto odpověď zvolilo 79 %

* redundance – výskyt určitého typu chování, které je v konkrétní situaci pravděpodobnější než jiné chování, lze použít i pojem vzorec

respondentů, kteří se s vodícím psem setkali a 72 % respondentů, kteří se s vodícím psem nikdy nesetkalo.

Dle dotazované veřejnosti je hlavním důvodem pro vstup vodícího psa do obchodu pomoc při orientaci (52 %). 26 % respondentů vyslovilo názor, že není možné zamezovat vstup vodícím psů do obchodu s potravinami z důvodu speciálního výcviku a výchovy.

Tento názor je i dle autorky velmi důležitý, protože zamezením vstupu do těchto prostor dochází k omezování používání vlastní kompenzační pomůcky. Tuto situaci lze přirovnat k používání berlí, či elektrického vozíku. Např. při špatném počasí, by těžko někdo požadoval od osoby používající elektrický vozík, či berle, aby je před vstupem do obchodu odložil.

12 % respondentů se domnívá, že není potřeba tuto otázku pokládat, protože vstup vodících psů je garantován zákonem a docházelo by tedy k jeho porušování.

Velmi zajímavé bylo také srovnání informací získaných během individuálních rozhovorů především se slečnou Lucií s informacemi získanými při skupinové diskuzi.

Slečně Lucii se pravidelně stávalo, když šla nakupovat do hypermarketu Globus společně se svým vodícím psem bez jiného doprovodu, či jen se stejně starou kamarádkou, že jí zastavil někdo z ochranky a nechtěl jí do obchodu pustit. Slečna Lucie nedokázala odpovědět, jak tuto situaci nejčastěji řešila. Dle ní záleželo spíše na aktuální náladě. Občas neměla náladu, a tak jen zmínila, že vodící pes má vstup povolený a počkala na svou kamarádku před hypermarketem. V situacích, kdy musela jít nakupovat sama, si nechala zavolat vedoucího. Ten se jí většinou omluvit, ale při další návštěvě hypermarketu se celá situace znovu opakovala. Jediná chvíle kdy jí nikdo nevyzýval k opuštění hypermarketu Globus bylo, když šla s někým starším.

Z vyprávění slečny Lucii lze usuzovat, že v hypermarketu Globus, docházelo k diskriminaci v oblasti rovného přístupu ke službám. Dle názoru autorky je to dáno tím, že slečna Lucie vypadá velmi atraktivně, odhodlaně a není na ní na první pohled znát zrakové postižení na úrovni praktické slepoty. Málo

kdo si tedy spojí její vzezření se zrakovou vadou. Jediné co vypovídá o jejím zrakovém postižení je používání bílé hole a vodícího psa. Samozřejmě toto počínání nelze omluvit tím, že slečna Lucie vypadá sebejistě a nikdo by do ní zrakové postižení neřekl.

Dle názoru autorky došlo k diskriminaci na základě dvou faktorů a to využívání kompenzační pomůcky – vodící pes a nízkého věku slečny Lucie. Ochranka nemá před slečnou Lucií takové zábrany, jako před ostatními majiteli vodícího psa, kteří jsou zároveň i starší než slečna Lucie. Slečna Lucie tedy nezapadá do představ o zrakově postižených, kteří potřebují pomoci, nevzbuzuje v lidech pocit soucitu, lítosti atd., který by mohl ovlivnit chování ochranky.

Výše zmíněné nedorozumění může být způsobené tím, že veřejnost často zrakově postižené zobecňuje. Neuvědomuje si, že u každého jedince se zrakové postižení může projevovat jinak a může mít i jinou formu. Ve společnosti je rozšířený mýtus, že člověk se zrakovým postižením nic nevidí nebo „vidí tmu“. Veřejnost dále předpokládá, že poškození zraku znamená přímé poškození oka (42).

Doprovázení zrakově postiženého vodícím psem na kulturní akce, např. do divadla, kina a na další jiná vystoupení, vnímá veřejnost mírně s rozpaky. Opět se ukazuje, že vodícího psa vnímá veřejnost na prvním místě jako zvíře a až následně jako kompenzační pomůcku.

Ze zkušenosti z návštěvy divadla, vyplývá, že si lidé nedokáží představit živé zvíře v reprezentativních prostorech, kde je vyžadováno i určité společenské oblečení. Nedokáží si představit, jak bude vodící pes reagovat na bouřlivé potlesky, výkřiky z jeviště apod. a jsou často velmi mile překvapeni vyrovnaným chováním vodícího psa.

V tomto případě narážíme částečně i na problematiku přípravy vodícího psa. Většina vodících psů se s tímto prostředím setká až se svým majitelem. Velmi tedy záleží na vyrovnanosti psa a na argumentačních schopnostech majitele, při vyjednávání vstupu do divadla, či jiných kulturních budov.

Hlavní důvod proč nejsou budoucí vodící psi na reprezentativní prostředí připravovány, je velmi složité vyjednávání s majiteli těchto prostor a nejistota, zda tuto přípravu vodícího psa jeho budoucí majitel využije*.

Organizátoři kulturních vystoupení se při zamezení vstupu obhajují tím, že neví, jak se pes bude chovat v tak náročném prostředí a hlavně si nejsou jisti, zda umožněním vstupu vodícího psa se nezpustí vlna kritiky ze strany ostatních návštěvníků.

Při vstupu vodícího psa, který je ještě ve výcviku nelze aplikovat žádný zákon, či doporučení, je tedy opravdu jen na dobré vůli správce budovy, zda do budovy vodícího psa v přípravě pustí.

V případě majitelů vodícího psa lze aplikovat tzv. Antidiskriminační zákon, kdy při zamezení vstupu se jedná o nepřímou diskriminaci. Stejně tak i dle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením má každá osoba se zdravotním postižením právo účasti na kulturním životě společnosti.

V současnosti lze říci, že k zamezování vstupu vodícím psů společně s jejich majiteli do historických budov, či muzeí již nedochází. V případě vzniku nějakého problému jde spíše o výjimku, či o neznalost konkrétní osoby, která danou budovu spravuje. V roce 2005 jihočeští majitelé vodících psů při skupinové návštěvě zámku Třeboň vyjednávali vstup se svými vodícími psy s památkovým úřadem. Od té doby lze hovořit, že jsou památky spravované Národním památkovým úřadem plně přístupny majitelům vodících psů.

V této souvislosti by autorka ráda upozornila na dva průvodce po Českých památkách s názvem „Jak dobýt hrad“ a „Památky takřka bez bariér“ (48). Oba dva průvodci jsou spíše určené pro osoby s těžkým pohybovým postižením, ale velmi dobře je mohou využít osoby se zrakovým postižením. Každý popis památky obsahuje i popis povrchů kolem památky, zda je tam asfalt, dlažba, hrubá dlažba, štěrk, písek, tráva a upozornění na sklony povrchů (48). Díky těmto informacím se mohou osoby se zrakovým postižením lépe orientovat. Získávají

* Osobní rozhovor s paní Jitkou Lebedovou – cvičitelka org. Pes pro tebe o.s na pravidelném setkání předvychovatelů v listopadu 2010.

informace, jak vypadá nádvoří, jaká je přístupová cesta k pokladnám, k hlavnímu vchodu atd.. Tyto informace jsou dalším krokem k větší samostatnosti.

Oba dva průvodci vznikly díky Národnímu památkovému úřadu s přispěním konzultační činnosti Pražské organizace vozíčkářů a Národní rady osob se zdravotním postižením ČR. Oba dva průvodce lze zakoupit přes Národní památkový úřad, či prostřednictvím Pražské organizace vozíčkářů, nebo Národní rady osob se zdravotním postižením ČR. Online formu lze stáhnout z internetových stránek Národního památkového ústavu v sekci „Ke stažení“ (48).

U přístupu vodících psů do zdravotnických zařízení lze konstatovat, že ve většině případů je praxe uspokojivá. V rámci skupinové diskuze i hloubkových rozhovorů respondenti uvedli, že nikdy neměli problém se vstupem do jakýkoliv zdravotnických zařízení. Samozřejmostí pro ně byl i fakt, že na některá oddělení nemocnic není vhodné vodícího psa brát. V případě nevhodnosti vstupu vodícího psa na jednotlivá oddělení bylo umožněno majitelům vodícího psa odložit psa na sesterně, či jiném vhodném místě. V tomto ohledu můžeme konstatovat, že praxe je daleko dál než zákonná úprava.

V roce 2008 byl připravován zákon o zdravotních službách, kdy jedním ze záměrů bylo jasně stanovit možnosti vstupu vodících psů na jednotlivá oddělení nemocnic a ostatních zdravotnických zařízení, stejně tak i péči o vodícího psa během hospitalizace zrakově postiženého majitele. Bohužel se tento zákon nedostal ani do prvního čtení.

Z kvantitativního výzkumu vyplývá, že většina dotazované veřejnosti se staví kladně k možnosti doprovázení zrakově postižených osob během hospitalizace vodícím psem. Přesněji to bylo 60 % dotazované veřejnosti. Z toho 71 % si myslí, že péči o vodícího psa během pobytu v nemocnici přebírá rodina a 29 % dotazované veřejnosti zastává názor, že částečnou odpovědnost za péči o psa v naléhavých případech přebírá nemocnice, tedy personál oddělení.

Dle autorky samotné řešení doprovodu záleží na konkrétním oddělení, v případě, že se dokáže i během hospitalizace plně o svého psa postarat jeho majitel a pes nepředstavuje zvýšené zdravotní riziko pro ostatní pacienty –

oddělení JIP, ARO, alergologie apod., není důvod nepovolit vstup a doprovázení osoby se zrakovým postižením jeho vodícím psem. V případě zhoršení zdravotního stavu by bylo vhodné, aby se o psa postarali rodinní příslušníci, nebo organizace, která tohoto vodícího psa vycvičila.

Autorka předpokládá, že rodinný příslušníci i organizace by se museli zavázat písemně pro případ zhoršení zdravotního stavu majitele vodícího psa, že se bezodkladně dostaví pro vodícího psa, kdy do jejich příjezdu by přebrala péči o vodícího psa nemocnice – příslušné oddělení.

V současnosti některé organizace zabývající se výcvikem vodících psů nabízí svým klientům, že během jejich hospitalizace se o jejich vodícího psa postarají. Konkrétně to nabízí organizace: Helppes, Středisko výcviku vodících psů, Škola pro výcvik vodících psů, He+pa, Pestrá společnost.*

Jako velmi pozitivní z výsledků z kvalitativního výzkumu autorka vidí, popis každodenního využívání vodícího psa. Pro respondenty se vodící pes opravdu stal každodenním pomocníkem, vodící pes své majitele doprovází téměř všude. Jen výjimečně majitelé využívají možnost nechat vodícího psa doma a dojet si na nákup bez svého vodícího psa s asistencí člověka bez zrakového postižení.

V rámci využívání psa během celého dne jsou vytvořeny podmínky pro zanechání vodícího psa v místech, které není vhodné pro volný pohyb psa, či není vhodný ani vstup (nemocnice, bazény, volnočasové aktivity).

Opět je třeba se vrátit do doby předvýchovy vodícího psa, v této době se pes musí již naučit nejen setkávat se s různým prostředím, ale musí být schopný těsně před začátkem výcviku zůstat odložený na rušném místě. Většina vodících psů těžce nese odchod svého pána. Je teda velmi potřebné toto procvičovat. Jako velmi vhodnou dobu na procvičování různých cviků jsou rekondice, které pořádají každoročně jednotlivé organizace zabývající se výcvikem vodících psů.

* zdroj: internetové stránky Klubu držitelů vodících psů (<http://kdvp.brailnet.cz>) a internetové stránky jednotlivých organizací (www.helppes.cz, www.vodicipsi.cz, www.vycvikvodícíchpsu.cz, www.guidedog.cz, www.pestraspolecnost.cz)

Jestliže není z objektivních příčin vhodný vstup vodícího psa do veřejné budovy, je nutné zajistit vodícímu psovi po celou dobu jeho čekání pohodlí. Základním pravidlem pro zajištění pohodlí je zajištění místa, kde není průvan, neprší, či psa neohrožují jiné povětrnostní vlivy, dále v závislosti na délce čekání je třeba zajistit přístup k čisté vodě.

Druhým pozitivním zjištěním pro autorku, bylo používání cedulí nad vchodem do obchodu s upozorněním, že vstup vodícím a asistenčním psům je povolen, ale ostatní zvířata do obchodu nesmí. Zatím tyto cedule používá v některých svých obchodech jen řetězec Ahold.

Dle respondentů nelze jednotně říci, jaký způsob řešení je v praxi při zamezení vstupu nejčastěji aplikován. Dle nich velmi záleží na aktuální náladě a celkovém prostředí. Jsou místa, kde zamezení vstupu očekávají a dokáží se tedy i na tento konflikt připravit. Naopak v případě, kdy se z ničeho nic někdo odněkud objeví a jediné co řekne je, že sem vodící pes nesmí, nemá dle respondentů cenu na tohoto člověka reagovat a raději se plně podřídí.

Tato zkušenost může být jednak opět potvrzením teorie komunikace dle Watzlawicka, který hovoří o vzorci chování během komunikace. Jednak lze toto chování vysvětlit teorií konfliktu ve skupině dle Cosera, který hovoří o realistickém a nerealistickém konfliktu. Kdy realistický konflikt vychází ze střetu dvou skupin a jejich rozdílných zájmů. Naopak nerealistický konflikt není přímo vázán na druhou stranu, ale stává se druhá strana jen jakýmsi objektem nespokojenosti. Nejvíce tento konflikt může být zřetelný během hospodářských krizí, kdy roste negativní nálada majority proti minoritě. Kdy majorita se bojí ovlivnění svých práva a nadužívání výhod minoritou (9). V tomto případě to může opět souviset s tím, že veřejnost vnímá vodícího psa nejdříve jako zvíře a až následně jako kompenzační pomůcku.

Doprava se stala dalším místem, kde dochází k častým nedorozuměním. Vyhláška č. 175/200 Sb. hovoří o tom, že vodícího psa doprovázející nevidomou osobu nelze z přepravy vyloučit a ani jeho přepravu odmítnout (99). Přeprava vodících psů v osobních automobilech podléhá stejným pravidlům jako přeprava

ostatních psů, která se řídí zákonem č. 361/2000 Sb. Tento zákon uvádí, že živé zvíře musí být přepravováno tak, aby nebylo ohroženo bezpečí řidiče, přepravovaných osob a ani zvířat (106). Příslušné odpovídající zabezpečení posuzuje policista. V obecné rovině lze hovořit o třech způsobech přepravy: Přepravní prostor automobilu oddělit mříží, či sítí, použít přepravní box, či využít speciální postroj s pásem.

Povinnost nošení náhubků upravují jednotlivý přepravci ve svém přepravním řádu, nemají-li v něm žádnou úpravu rozumí se, že jsou i majitelé vodicích psů povinni nasadit svému psovi před nástupem náhubek, výjimkou je vlaková doprava, která má ve „Všeobecných přepravních podmínkách pro železniční přepravu osob“ v ustanovení 7.2: „Pro vodicí a asistenční psy zdravotně postižených osob neplatí žádná omezení, pokud tyto psy jako takové lze identifikovat“ (96).

A právě během skupinové diskuze došli respondenti k závěru, že raději neustále nosí náhubek pro svého vodicího psa s sebou a nasazují mu ho psovi až na vyzvání řidiče. Hlavním důvodem počínání majitelů je to, že když má vodicí pes nasazen náhubek během dopravy nemohou svého psa využít v případě kdy jim například upadne jejich hůl, či jiná osobní věc.

Velmi zarážející je zkušenost kamarádky pana Lukáše, který hovořil o neurvalosti řidiče v Opavě, který vystrčil nevidomou dívku z trolejbusu, protože nestihla před nástupem do ní navléci svému psu náhubek.

Velmi smutným zjištěním je také fakt, že majitelé vodicích psů mají velmi malou důvěru v organizace, které je zastřešují. Téměř všichni respondenti skupinové diskuze uvedli, že v případě problémů se vstupem do veřejných budov se ani jednou neobrátili na organizaci, která je zastřešuje – Klub držitelů vodicích psů, nebo Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých. Jako reálné řešení pro respondenty je oslovit subjekt, který jim vodicího psa vycvičil.

Během stanovování nejvhodnějšího způsobu řešení při zamezení vstupu majiteli vodicího psa společně s jeho vodicím psem, autorka společně s účastníky

skupinové diskuze vytyčila několik bodů, které významně negativně ovlivňují prostor pro jednání při zamezení vstupu vodícímu psovi do veřejné budovy.

Jde o následující body:

➤ **status vodícího psa** – není legislativně ukotveno co je vodící pes, co by měl umět, jaké je jeho samotné právní postavení. Komentář č. 4/2001 předkládá co by měl vodící pes zvládnout při zkoušce, současně doporučuje správním orgánům, které rozhodují o přiznání příspěvku, aby od organizace vyžadovali osvědčení způsobilosti k výcviku vodících psů. Dle tohoto komentáře je dostačující živnostenské oprávnění, doklad o členství v mezinárodní federaci, předložení záznamů o již vycvičených a předaných vodících psech (19).

➤ **kvalifikační předpoklady subjektů cvičící vodící psy** – v dnešní době jde o živnost volnou, při zahájení a v průběhu poskytování vodících psů a činností s tím spojených nejsou na tyto subjekty kladeny jednotné předpoklady pro jejich práci tzv. „výrobu“ kompenzační pomůcky. Někteří subjekty jsou současně i poskytovateli sociálních služeb dle z. o sociálních službách. Nejčastěji jde o poskytování sociální rehabilitace, či odborného poradenství. V současnosti jsou registrovány jako poskytovatelé sociálních služeb, poskytující sociální rehabilitaci tyto organizace: Elva Help o. s., Helpes – Centrum výcviku psa pro postižené o. s., Středisko výcviku vodících psů, Vodící pes o. s. – spolupracující organizace Škola pro výcvik vodících psů. Subjekty, které jsou registrovány jako poskytovatelé sociálních služeb, zaručují klientům služby dle uzavřené smlouvy, která podléhá standardům.

➤ **Nároky na žadatele o vodícího psa** – v dnešní době mají dle respondentů vodící psy i lidi, kteří by je správně dostat neměli a svým chováním na veřejnosti často způsobují problémy i dalším slušným majitelům. Tento trend může být způsobený faktem, že výcvik vodících psů probíhá v konkurenčním prostředí (22), kdy nejsou nikde dány přesné podmínky pro žadatele o vodícího psa. V dnešní době lze uplatnit pouze znění vyhlášky č. 182/1991 Sb., která

hovoří o tom, že o vodícího psa, speciální pomůcku může žádat osoba úplně nebo prakticky nevidomá. Komentář č. 4/2001 vyhlášku doplňuje o držitele mimořádných výhod III. stupně, dále hovoří o schopnosti péče o vodícího psa, způsobilosti užívání psa k účelu, ke kterému byl vycvičen a vytvoření vhodných podmínek pro vodícího psa. Vyhodnocení způsobilosti má dle komentáře na starosti subjekt, který cvičí vodícího psa a o případné nevhodnosti informuje příslušný správní úřad.

V samotných nárocích na osobu se zrakovým postižením, která žádá o vodícího psa má každá organizace trochu jiné nároky. Základní podmínka téměř u všech organizací je zvládnutí prostorové orientace. Člověk, který žádá o svého vodícího psa, musí být se svou zrakovou vadou plně smířen, musí se připravit na to, že bude ostatním lidem více „na očích“.

Čálek ve své knize „Vývoj osobnosti zrakově těžce postižených“ hovoří o tom, že jen 1 % zrakově postižených je schopno zvládnout cestování s vodícím psem. Dle Čálka se jedná o činnost všestranně náročnou (11). V roce 2008 bylo dle prezidenta SONS pana Stiborského přes 600 vodících psů (17)*. Při porovnání tohoto údaje s údajem ze „Šetření o zdravotně postižených občanech v České republice za rok 2007“, které uvádí počet velmi těžce postižených – úroveň úplné, nebo praktické slepoty obou očí – 10 981 (102), zjistíme, že majitelů vodících psů v České republice je přibližně 5 %, tedy o 4 % více než předpokládá Čálek.

➤ **průkaz majitele vodícího psa** – požadavek na sjednocení a působnost stejná jako u veřejné listiny. V současné době každá organizace vydává svůj průkaz, kterými se může majitel vodícího psa prokázat. Bohužel tyto průkazky nejsou jednotné, ani nikde evidované a nemusejí být ani respektovány.

➤ **označení vodících psů vzhledem k veřejnosti** – dnes je velmi velký výběr v postrojích pro vodící psy, každá organizace k těmto postrojům přistupuje dle svého a nabízí své výrobky. Dřívější jednotné označení – bílý kožený postroj

* jedná se jen o odhad, neexistuje žádný registr majitelů vodících psů

dnes již není pravdou. Postroje se vyrábějí v různých barvách, mohou být opatřeny odrazkami, reklamou apod.

➤ **Neexistence evidence vodících psů** – lehké zneužití. Dnes si může každý dojít do prodejny kompenzačních pomůcek pro zrakově postižené v Krakovské ulici a koupit si postroj na vodícího psa a případně si doma vyrobit průkazku majitele vodícího psa. Z tohoto důvodu respondenti vidí jako vhodné východisko celorepublikovou evidenci vodících psů, která by vydávala příslušné průkazky pro majitele vodících psů, a v případě neochoty vpuštění do nějaké budovy by měl majitel této budovy možnost si ověřit, zda jde opravdu o vodícího psa.

➤ **Nevyjasněná práva ani povinnosti majitelů vodících psů, která by byla vymahatelná** – nutnost pravidelného procvičování vodícího psa pod dohledem zkušených cvičitelů, pomoc majiteli udržet svého vodícího psa v příslušné kondici – povinné procvičování po určitém čase po předání vodícího psa. Povinnost označení vodícího psa na veřejnosti prostřednictvím jednotného postroje a nošení při sobě průkaz majitele vodícího. Pravidelné a právně vymahatelné návštěvy veterinárního lékaře, za účelem dodržování správné péče o psa a splnění očkovacích povinností.

Majitel vodícího, či asistenčních psa má právo uplatnit nárok na zaplacení vakcíny proti vzteklině ze státního rozpočtu. Pro rok 2011 se počítá s úhradovou částkou 200 Kč/vakcinace, přepokládaný počet psů dle Ministerstva zemědělství je 50 psů (56).

Vstupy vodících psů jasně upravené a zapsané s přímou právní vymahatelností. Tím by odpadl strach majitelů vodících psů, zda do dané budovy opravdu mohou, nebo je to jen na dobré vůli dané osoby.

Do značné míry můžeme ovlivnit chování, jednání veřejnosti i potencialních správců budov v přístupu k osobám se zrakovým postižením, prostřednictvím nabídnutých informací.

Jako velmi pozitivní v tomto ohledu je fakt, že jen 2 % dotazové veřejnosti nikdy neslyšelo o vodících psech, viz graf č. 4.

Nejčastějším zdrojem informací u dotazované veřejnosti byla televize, tuto možnost zaškrtnulo 361 respondentů, jako druhým nejčastějším médiem přinášející informace o vodících psech byl tisk (273 respondentů). Dalším informačním zdrojem bylo pro 144 respondentů rozhlas. Toto pořadí naplňuje i odhad sociologických metod, které hovoří o tom, že v České republice jsou nejvýznamnější média veřejného mínění v tomto pořadí: televize, s velkým odstupem následuje tisk, s menším odstupem rozhlas (60).

Nejzajímavější částí z grafu č. 5 je položka zdroj informací jinde. Nejčastěji frekventovanou položkou jako odpověď jinde jsou přátelé, jako významný zdroj informací je pro 21 respondentů sám majitel vodícího psa.

S ohledem na fakt, že se o dnešní době mluví jako o době informačního bumu, kdy hlavní zdroj informací je internet, tuto odpověď zvolilo jen 7 respondentů.

Faktem zůstává, že i když respondenti mají povědomí o existenci vodících psů, jen 26 % uvedlo, že zná některou organizaci, která se zabývá výcvikem vodících psů a z tohoto počtu jen 48 % bylo schopno uvést konkrétní název.

Nejznámější organizací je Středisko výcviku vodících psů při SONS v Jinonicích. Dle názoru autorky je to díky tomu, že toto středisko má nejdelší historii a tradici ve výcviku vodících psů v České republice. Jak uvádí Galetová ve své výzkumné zprávě: Středisko výcviku vodících psů Jinonice svou činností přímo navazuje na aktivitu jiné předcházející státní organizace (17). Tato organizace tedy může být v podvědomí veřejnosti díky předchozí činnosti státní organizace.

V posledních dvou letech můžeme každoročně zaslechnout v televizi (a to v hlavních zprávách na TV Nova) informaci o předávání psů se speciálním

výcvikem novým majitelům tzv. Super den pořádaný organizací Helpes – Centrum výcviku psů pro postižené o. s.

Tento fakt se možná také projevil v otázce znalosti organizace zabývající se psům se speciálním výcvikem. Organizace Helpes byla o dva respondenty hned za organizaci Pomocné tlapy o. s. více graf č. 7.

Vlastní míru informovanosti lze získat také z odpovědí na otázku č. 7, ve které měli respondenti vybrat pro jaký typ postižení je vodící pes určený. 87 % dotazované veřejnosti zvolilo správnou odpověď tedy: „Vodící pes je určen pro lidi, kteří mají zrakovou vadu“. Z grafu č. 8 lze vyčíst, že se stoupajícím vzděláním stoupá také míra správných odpovědí a to jak u ženského tak mužského pohlaví. Malá výjimka je u žen, kdy ženy se základním vzděláním odpověděli správně z 91 %.

Nejčastější špatně zvolenou odpovědí bylo: „Vodící pes je určen pro lidi s postižením pohybového aparátu“. Tuto možnost zvolilo 63 % dotazované veřejnosti, které odpovědělo špatně. Tato špatně zvolená odpověď může být příkladem, že je pro veřejnost nesrozumitelné názvosloví psů, kteří pomáhají osobám s různým typem postižení.

Ve světě se užívá pro všechny typy psů, kteří pomáhají osobám se zdravotním postižením, jednotné označení - pes asistenční. Dalším dělením se dostaneme na psy vodící (ve světě guide dogs) servisní (service dogs) určený pro osoby s vícečetným postižením, či postižením pohybovým a pes signální (hearing dogs) pes určený pro osoby s vadou sluchu, či silné alergiky (3), kdy je pes upozorňuje na jednotlivé podněty. Ať už se jedná o podněty sluchové či podněty čichové.

Podmětem pro zařazení otázky dotazující se na způsob chování při setkání s vodícím psem, byla stížnost majitelů vodících psů na veřejnost, která bez jejich vědomí mluví a sahá na jejich psa, a oni tento způsob chování zjistí jen díky zvláštnímu chování jejich psa.

Z výzkumu, ale vyplývá, že nejčastějším způsobem chování veřejnosti vůči vodícímu psovi, je tiché pozorování (59 %). Dokonce 9 % respondentů oslovilo

majitele vodícího psa a psa mu pochválilo, a jen 3 % respondentů nevydrželo nemluvit, nemlaskat, nebo nehladit vodícího psa a důvodem jejich chování bylo, vyjádření obdivu nad těžkou prací psa.

Další velkou stížností ze strany majitelů vodících psů na veřejnost byla, že si veřejnost vždycky všimne, když pes něco neudělá dobře a oni ho musejí pokárat. Často se jim stává, že jim lidé za to hubují a uráží slovy „vždyť ten Váš pejsek se tolik snaží a Vy jste na něj tak zlí, měli by Vám ho raději vzít, když jste na něj takový“ apod.

Projekční otázka odhalila, že 42 % dotazované veřejnosti by v případě, že by viděli majitele, dle nich nevhodně trestat svého vodícího psa, nezasáhlo, ale v případě, že by se to opakovalo, tak by určitě zasáhly. Tuto možnost zvolilo více žen (47 %) než mužů (32 %).

Jen 13 % dotazované veřejnosti by ihned majiteli vynadalo a 9 % dotazované veřejnosti by majiteli vynadalo, a současně by to nahlásili na úřad s cílem, aby někdo poučil majitele o správném zacházení s vodícím psem. V této odpovědi se více viděli muži (14 %) než ženy (6 %).

A právě vědomosti o schopnostech psa silně utvářejí názory veřejnosti na chování majitele vůči vodícímu psovi v situacích, kdy pes neposlouchá, či je nepozorný při práci.

Dle dotazované veřejnosti je vodící pes schopen vést nevidomého díky svému skvělému výcviku (75 %). Jen 11 % respondentů zvolilo správnou odpověď a to tu, že je vodící pes schopen vést svého pána se zrakovým postižením jen za předpokladu, že osoba se zrakovým postižením je schopná svého psa navigovat. V této otázce se ukazuje stereotyp zjednodušení, kdy veřejnost má za to, že nevidomý není schopný samostatného pohybu a je tedy zapotřebí mít skvěle vycvičeného vodícího psa, který sám rozhodne, kudy půjdou.

Bohužel tento názor je velmi rozšířený a i v nedávné kauze, kterou vysílala TV Nova, se policie při vyšetřování dopravní nehody přiklonila k názoru, že za nehodu mohl vodící pes, protože vstoupil do vozovky. Toto tvrzení, ale nesmí být v žádném případě platné, protože pes má výhradně pracovat na pánčkovy

povely. V případě, že se jeho pán plně nesoustředí na svého psa, nedává mu povely, si pes hledá ulehčení své práce a začíná pracovat na základě každodenních stereotypů. Problém může nastat až ve chvíli, kdy majitel naruší denní řád požadavkem návštěvy jiného místa než je pes zvyklý.

V případě domáhání se vstupů do veřejných budov je třeba také, aby byl vodící pes snadno identifikovatelný. Tento požadavek vyplynul i z kvantitativního šetření, kdy většina dotazované veřejnosti (83 %) si myslí, že vodící pes má být pro své okolí zřetelně označen bílým obojkem a postrojem. Tímto byla také potvrzena hypotéza č. 3. Kdy více než jedna polovina dotazované veřejnosti se domnívá, že vodící pes musí být při své práci viditelně označen.

V rámci práva téměř není vůbec ošetřen vstup vodících psů do veřejných budov. V tuto chvíli je jen ošetřen vstup do holičství, kadeřnictví, služeb rekonvalescence a tam kde se pracuje s narušenou integritou kůže a to vyhláškou č. 602/2006 Sb. a dále to je vyhláška č. 175/2000 Sb., která garantuje přepravu vodícímu psovi, kdy ho nelze z přepravy odmítnout, či vyloučit, dále letecký přepravní řád zaručuje přepravu vodícího psa zdarma, doprovází-li nevidomou osobu, kdy musí být pes během přepravy opatřen náhubkem a příslušnou výstrojí. Vyhláška 182/1991 Sb. garantuje osobě, která má přiznané výhody III. stupně přepravu vodícího psa zdarma, za předpokladu, že nejede jiný průvodce. A tímto výčtem autorka vyčerpala veškeré možnosti právních dokumentů, které myslí na úpravu vstupů vodícímu psovi do veřejných prostor a budov v České republice.

V tomto ohledu je velmi zajímavý názor veřejnosti, protože ona velmi silně může modulovat názor odpovědných osob, ať už se jedná o správce budov, nebo lékaře.

69 % dotazované veřejnosti si myslí, že vodící pes má přístup do všech veřejných míst. Tento názor stoupá s nejvyšším dosaženým vzděláním, viz. graf č. 11. Ten samý počet veřejnosti projevil názor, dle kterého je vhodné, aby vodící pes doprovázel osobu se zrakovým postižením i během hospitalizace. Z výše zmíněného počtu si 71 % myslí, že v případě zhoršení zdravotního stavu, odpovědnost za vodícího psa přebírá rodina a 21 % respondentů se domnívá, že

by měla odpovědnost při zhoršení zdravotního stavu majitele vodícího psa přebrat odpovědnost za tohoto psa nemocnice – personál oddělení.

76 % respondentů si myslí, že není oprávněné zamezovat vstup majiteli vodícího psa společně s jeho psem vstup do obchodu s potravinami. A 78 % respondentů si myslí, že je vhodné, aby vodící pes doprovázel svého majitele celý den ve školské instituci.

Z výše zmíněných výsledků vyplývá, že hypotéza č. 1 byla také potvrzena, protože více než 50 % dotazované veřejnosti se domnívá, že nevidomému s vodícím psem je umožněn vstup do všech veřejných budov. Kdy základní otázkou byla otázka č. 9, a otázky č. 10, 16 a 17 mají potvrzující charakter.

Důležitou otázkou je také otázka volnočasového využití vodícího psa. Dle dotazované veřejnosti (62 %) je vhodné využívat vodícího psa jen jako pomůcku pro bezpečný pohyb osoby se zrakovým postižením. Tato otázka byla vyhodnocena jak z pohledu rozdělení dle pohlaví tak i dle věkové struktury a lze vyvozovat, že u mužů se stoupajícím věkem, stoupá i počet respondentů, kteří si myslí, že vodící pes lze využívat jen jako pomůcku pro bezpečný pohyb. Tím byla potvrzena i hypotéza č. 2: Více než jedna polovina dotazové veřejnosti si myslí, že vodící pes je využíván jen jako kompenzační pomůcka usnadňující bezpečný pohyb nevidomé osoby.

V rámci skupinové diskuze došlo ke shodě, kdy se majitelé vodících psů shodli, že nevyhledávají ani nemají zájem o jakékoliv kynologické, či jiné volnočasové aktivity, které by mohli dělat se svým vodícím psem.

Tento fakt může být způsobený věkovým rozložením respondentů skupinové diskuze, kdy nejmladšímu účastníkovi bylo 39 let a nejstaršímu účastníkovi 82 let. Průměrný věk respondentů byl 55 let.

Jesenský uvádí, že u starších později osleplých osob byl zjištěn výrazný pokles volnočasových aktivit. Z tohoto pohledu je velmi obtížné rozlišit, do jaké míry jsou tyto změny způsobeny zhoršením zraku a do jaké míry se může jednat o jiné faktory, jež souvisí s negativními důsledky stárnutí (34).

Naopak slečna Lucie (20 let) má osobní zkušenost s agilitou a dogdancingem. Agility byli kvůli jejímu zrakovému postižení pro ni složité, tak se jim přestala věnovat. Dogdancing jí velmi bavil, ale bohužel neměla kde ho provozovat, protože v místě jejího bydliště není nikdo, kdo by se tomuto sportu věnoval a ona se mohla od něj učit.

Dle slečny Lucie je velkým přínosem, když majitel vodícího psa se svým psem dělá nějakou další společnou aktivitu kromě vodění. Dle jejího názoru se díky dogdancingu naučila lépe pracovat se svým psem.

V současnosti se plánuje zřízení centra kynologických sportovních aktivit pro osoby se zdravotním postižením a širokou veřejnost se sídlem v Praze. V tomto centru se budou věnovat hlavně agilitám a tanci se psy, pro případné zájemce bude připraven i flybal či hodiny společenského chování pro psa.

V současné době mohou zájemci o sport agility z řad osob se zdravotním postižením využít služeb Helppsu – Centra pro výcvik psů pro postižené o. s., která nabízí tzv. Paraagility.

Výše zmíněné kynologické aktivity, či sporty nelze brát jako doporučení pro všechny zrakově postižené, jde jen o nabídku, o zpřesnění toho, co vše mohou se svým psem dělat. Je to stejné jako u široké veřejnosti, ne každý kdo má psa se musí věnovat nějaké psí aktivitě.

Při výběru aktivity je třeba zajistit bezpečné prostředí pro pohyb osoby se zrakovým postižením a zohlednit potřeby psa. Existují psi, pro které je úplně dostačující vodění a potřebují si po svém vodícím výkonu pořádně odpočinout. A na druhé straně existují psy, kterým vodění nestačí, jsou aktivní a vyhledávají další zábavu. Prvním pravidlem pro volbu kynologického sportu či jiné aktivity je, zda to nebude nepřiměřeně přetěžovat konkrétního vodícího psa. Nesmí jít o vrcholové závodění, kdy jsou v tréninku na psa vyvíjeny nepřiměřené nároky a mohlo by tím dojít k omezení možnosti používat vodícího psa k bezpečnému pohybu osoby se zrakovým postižením.

Také je velmi nevhodné, aby daný sport s vodícím psem provozoval někdo jiný než jeho majitel.

Velmi pozitivním zjištěním v rámci kvalitativního výzkumu je skutečnost, že díky vodicímu psu dochází ke kvalitnějšímu trávení volného času osoby se zrakovým postižením. Respondenti uváděli, že se svým psem tráví celý den, ve volných chvílích se s ním mazlí, nebo si s ním hrají. Většina respondentů má i ranní či večerní rituály. Velmi pozitivní je i volnočasové činnosti za přítomnosti vodícího psa, například plavání, jízda na kole, jízda na běžkách apod., kdy nejsou na vodícího psa kladeny žádné požadavky.

Pro vodícího psa jako pro každého jiného psa je důležitý pravidelný denní režim, který si sám svým chováním vynucuje. Pro osobu se zrakovým postižením to bývá motivem k činnosti, svůj čas již netráví zaměřený na sebe, ale na někoho jiného, o kterého se musí také postarat v jasně daném časovém horizontu. To dodává osobě se zrakovým postižením pocit zrovnoprávnění a sebeaktualizace. Dostavuje se také subjektivní pocit spokojenosti, který je závislý na kvalitě prožívání volného času (59).

Důležitým zjištěním v rámci diplomové práce je také skutečnost, že vodící pes se stává úplnou integrální součástí osoby se zdravotním postižením a tím je naplněné i jeho poslání v rámci nahlížení na kompenzační pomůcku.

V rámci vymezení možností využití vodícího psa, tak lze prohlásit, že jsou možnosti bezbřehé. Vždy záleží na schopnostech majitele, tedy na jeho prostorové orientaci, samostatnosti, na akceptaci zrakové vady a na kvalitě vztahu majitel a pes.

Druhým významným činitelem při vytyčení možností využití vodícího psa, jsou možnosti vytvořené společností. Jen velmi těžko může využívat osoba se zrakovým postižením svého psa během nákupu v obchodu, když je mu zamezen vstup se svým vodícím psem, stejně tak nemůže osoba se zrakovým postižením využít naučených schopností svého psa v dopravě, kdy mu něco upadne a jeho pes mu upadlý předmět nemůže podat, protože je opatřen náhubkem. Stejně tak bude jen velmi složitě osoba se zrakovým postižením věnovat některé z volnočasových kynologických aktivit bez úpravy prostředí.

V dnešní době nelze ani moc apelovat na veřejnost a to z důvodu velké nejednotnosti předávaných psů a proškolení jejich nových majitelů. Jak již bylo výše zmíněno, v České republice pracují výcvikové subjekty na bázi konkurence. Jen málo organizací si mezi sebou pomáhá a předává cenné zkušenosti. Také zkouška vodícího psa je velmi diskutabilní.

V některých organizacích prochází pes zkouškou před zkušební komisí, která je složena z výcvikářů dané organizace, nemůže tedy být řeč o nestrannosti. Jako velmi pozitivní věc vidí autorka v praxi organizací, které se navzájem zvou k posouzení (tedy ke zkoušce) vodícího psa odborníky z jiné organizace. Tyto organizace si vyměňují své zkušenosti i během výcviku a v poslední fázi přípravy na zkoušku vodícího psa, projde pes pod rukou více odborníkům, případně i nevidomým spolupracovníkům, aby byla zajištěna schopnost vodícího psa pracovat s každou osobou.

Z výše zmíněného autorka doporučuje upravit právní status vodícího psa, upravit podmínky výcviku vodících psů. Samozřejmostí by měli být jednotné podmínky služeb jednotlivých organizací s vyjmenováním kdy a za jakých okolností lze vodícího psa vrátit, či reklamovat. V dnešní době, bohužel toto vůbec nejde, vodící pes je proplacen státem a novému majiteli v případě, že mu jeho vodící pes nevyhovuje, zbývají tři možnosti: 1. domluvit se s organizací na výměně vodícího psa. 2. v případě, že se s organizací nelze domluvit, vrátit vodícího psa a požádat o odstranění tvrdosti zákona ministerstvo práce a sociálních věcí, při vracení příspěvku na pořízení zvláštní pomůcky, 3. nechat si vodícího psa přes zákonnou lhůtu 5. let.

Jako velmi vhodné vidí autorka jmenování zkušební komise, která bude přítomna každé zkoušce vodícího psa a tím by měla garantovat určitý standard předávaných psů.

V případě možností vstupů upravit nejen práva ale i podmínky pro majitele vodících psů. Jako adekvátní vidí autorka povinnost jednotného označení vodícího psa a jednotný průkaz vodícího psa, který by mohl vydávat příslušný odbor sociálních věcí obce s rozšířenou působností, která vyplácí příspěvek na pořízení

zvláštní pomůcky. Zavést registr vodicích případně i asistenčních psů, dát povinnost každému majiteli vodicího psa po předání a po době sžívání, která může být u každé dvojice individuální, ale dle výsledků z výzkumu bakalářské práce autorky se jedná o dobu max. 1 rok a 6 měsíců, nejčastěji potřebnou dobou pro sžití bylo 6 měsíců **(68)**, splnit test chování na veřejnosti, či jinou obdobnou zkoušku, kterou bude provádět majitel se svým již předaným psem v běžném a pro něj přirozeném prostředí.

Po určité době po předání by se měl každý majitel vodicího psa účastnit alespoň jednou rekondice, či jiného edukačního programu pořádaným příslušnou výcvikovou organizací. Z této účasti by se měl udělat zápis, který by se vkládal do registru majitelů vodicích psů a sloužil by pro ověření, zda majitel vodicího psa je schopný udržet svého vodicího psa v příslušné pracovní kondici.

V současné době dochází k tzv. sociální reformě, v rámci ní byla vytvořena „Pracovní skupina k problematice psů se speciálním výcvikem“, která se zabývala problematikou nejen vodicích ale i asistenčních psů. Tato skupina se scházela již od listopadu 2009.

V rámci návrhu zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, v rámci prováděcího předpisu k tomuto zákonu by měl být již definován subjekt výcviku, zdravotní kritéria osoby žádající o vodicího psa a vymezení dovedností vodicích psů **(20)**.

V rámci sociální reformy pozbuje platnost vyhláška č. 182/1991 Sb. V novém právním předpisu by již neměly být zahrnuty mimořádné výhody zdravotně postižených, které garantují dopravu vodicímu psovi zdarma **(30)**. Je otázkou, zda nebudou samotná přístupová práva a další výhody týkající se vodicích psů upraveny samostatně.

Také by mělo dojít ke zrušení příspěvku na krmivo pro vodicího psa, ten by měl být nahrazen příspěvkem na mobilitu ve výši asi 200 Kč. /měsíc.

Další plánovanou změnou, která se dotkne všech nově pořizovaných vodicích psů, bude povinná spoluúčast na financování zvláštních pomůcek. V návrhu jsou v tuto chvíli dvě výše 10 % nebo 20 % z celkové pořizovací ceny

pomůcky (30). To by znamenalo, že by budoucí majitel za svého vodícího psa mohl zaplatit maximálně 21 tisíc Kč. nebo také 42 tisíc Kč.

Dle názoru autorky by v případě pořízení vodícího psa stačilo doplnit klauzuly: „Spoluúčast žadatele o přiznání příspěvku na pořízení zvláštní pomůcky - vodící pes, je stanovena ve stejné výši, jaké byly náklady na pořízení štěněte, které prošlo výcvikem vodícího psa a má se stát kompenzační pomůckou příslušného žadatele.“ Náklady na pořízení štěněte by měly obsahovat nejen cenu za samotného psa, ale také náklady za dopravu při nákupu tohoto štěněte. Měl by být dán také strop pořizovací ceny štěněte a to dle aktuálního stavu na trhu se zvířaty. V současnosti by neměla částka na pořízení štěněte přesahovat 15 000 Kč.

6 Závěr

Cílem této práce bylo zmapování možností vstupů vodícího psa do veřejných budov (restaurace, zdravotnická zařízení, školy apod.) a jeho další využití při volnočasových aktivitách a to jak z pohledu majitelů vodících psů, tak i z pohledu veřejnosti.

Teoretická část diplomové práce je rozdělena na dvě základní části. Kdy v první části se autorka věnuje základům anatomie a fyziologie zrakového ústrojí, rozdělení a specifikaci zrakových vad, možnostem sociální rehabilitace u osob se zrakovým postižením a využití jejich základních metod, v neposlední řadě je významná část věnovaná pohybu a prostorové orientaci.

Druhá část je věnovaná problematice vodících psů, kdy se čtenář měl možnost seznámit s výběrem, předvýchovou, výcvikem vodícího psa. Velká část je věnovaná i přípravě a předávání vodícího psa osobě se zrakovým postižením. Teoretická část v neposlední řadě obsahuje také přístupová práva majitelů vodících psů do veřejných budov a prostranství, které vyplývají ze zákonů, vyhlášek a z doporučení Ochránce veřejných práv.

Pro naplnění cíle diplomové práce, zkombinovala autorka jak metodologii kvantitativního tak i kvalitativního výzkumu. V rámci zjišťování informovanosti a názorů veřejnosti byla použita technika dotazníkového šetření. Pro účel zjištění zkušeností a názorů majitelů vodících psů využila autorka techniku focus group, individuální hloubkové rozhovory, experiment, obsahovou analýzu dokumentů předaných cvičitelskou organizací, při předání vodícího psa majiteli. V této dokumentaci byly hledány zmínky o vhodnosti, či nevhodnosti provozování volnočasových kynologických aktivit majiteli, společně s jejich vodícími psy.

V rámci kvantitativního výzkumu byly potvrzeny všechny 3 hypotézy:

H1: Více než 50 % dotazované veřejnosti má názor, že nevidomému s vodícím psem je umožněn vstup do všech veřejných budov.

H2: Více než jedna polovina dotazované veřejnosti si myslí, že vodící pes je využíván jen jako kompenzační pomůcka usnadňující bezpečný pohyb nevidomé osoby.

H3: Více než jedna polovina dotazované veřejnosti se domnívá, že vodící pes musí být při své práci viditelně označen.

Z kvalitativního výzkumu vyplynulo, že nejčastějším místem kde je zamezován vstup vodícímu psovi do veřejných prostor jsou restaurační zařízení, jídelny, bufety apod. Druhým nejčastějším místem ve kterém se majitelé vodících psů potýkají s problémy při vstupu a volném pohybu s vodícím psem jsou zařízení primárně určené pro osoby se zrakovým postižením.

Z kvalitativního výzkumu vyplynula hypotéza: „Osoby, které zamezují vstup vodícímu psovi do veřejných budov, vnímají tohoto psa spíše jako zvíře než kompenzační pomůcku určenou pro samostatný pohyb osob se zrakovým postižením.“

Z kvalitativního výzkumu také vyplynulo, že majitelé vodících psů mají základní informace o možnostech využití vodícího psa ve volném čase kynologickými aktivitami, ale většina majitelů vodících psů si nedokáže představit realizaci těchto aktivit vzhledem k jejich postižení.

Jako velmi potřebné pro vyjasnění vstupů vodících psů do veřejných budov, doporučuje autorka právně definovat vodícího psa, stanovit jasné parametry organizací, které se zabývají výcvikem vodících psů, zavést jednotné standardy kvality vycvičených psů, a v neposlední řadě jasně vymezit práva a povinnosti majitelů vodících psů (jednotné označení vodícího psa, jednotný průkaz majitele vodícího psa).

Tato práce může být využita jako argumentační základ pro vytvoření jednotných podmínek jak pro výcvik vodících psů, jejich předávání, ale i pro jasné stanovení práv a povinností samotných majitelů vodících psů. V neposlední řadě také tato práce ukazuje možnosti dalšího využití vodícího psa.

7 Seznam použitých zdrojů

1. ANIMAL BEHAVIOR, *Positive reinforcement*. [online]. [cit. 2010-12-26]. Dostupné z <<http://www.animalbehaviour.net/PosReinforcement.htm>>
2. ASSISTANCE DOGS EUROPE, *Minimum Standards for Training Guide Dogs*. [online]. Poslední aktualizace 1. 6. 2004 [cit. 2010-12-24]. Dostupné z <<http://www.assistancedogseurope.org/standards/guidedogs.pdf>>
3. ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL, *About Guide Dogs*. [online]. Poslední aktualizace 17. 11. 2008 [cit. 2010-12-26]. Dostupné z <<http://www.assistancedogsinternational.org/guide.php>>
4. AUTRATA, R. - VANČUROVÁ J. *Nauka o zraku*. Brno: Institut pro další vzdělávání, 2002. 226 s. ISBN 80-7013-362-7.
5. BLÁHA, L. – PYŠNÝ, L. *Provozování pohybových aktivit zrakově handicapovanou populací*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2000. 214 s. ISBN 80-7044-323-5.
6. BROŽEK, B. *Domácí lékař*. Praha: Ivo Železný, 1998. 116 s. ISBN 80-237-1945-9.
7. CÍSAŘOVSKÝ, M. *Pes, nekonečný příběh od pravěku do třetího tisíciletí*. Praha: Canis, 2008. 902 s. ISBN 978-80-900820-1-4.
8. COREN, S. *Intelligence psů: Průvodce myšlením, emocemi a vnitřním životem našich psích přátel*. Přel. Kholová, H. Buchtela, D. Praha: Robot, 1997. 263 s. ISBN 80-902061-0-7.
9. COSER, L. *The functions of social conflict*. [elektronický zdroj]. London: Routledge & K. Paul, 1998. 198 s. Dostupné v Národní knihovně ČR. ISBN O-415-17627-1.
10. ČÁLEK, O. *Výchova dospívající zrakově postižené mládeže k samostatnosti*. Praha: Ústřední výbor Svazu invalidů v ČSR, 1985. 95 s.

11. ČÁLEK, O. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižených*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 227 s. ISBN 17-209-85.
12. ČÁLEK, O. CERHA, J. HOLUBÁŘ, Z. *Vývoj osobnosti těžce zrakově postižených*. 2. vyd., Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 132 s.
13. DOBRORUKA, L. J. *Psi*. 6. vyd. Praha: Aventinum, 2003. 223 s. ISBN 80-7151-226-5.
14. DOUSEK, SEMERÁD, VITÁSEK, *Veterinární analýza případů poranění člověka psem* [online]. Praha: Veterinární správa ČR – odbor ochrany zdraví a pohody zvířat, 2000. [cit. 2011-4-23]. Dostupné z <http://www.rtw.cz/www.rtw.cz/ruzne/zajimav/805/archiv/html/Analyza_pripadu_poraneni_cloveka_psem.html>
15. FLAMER, J. *Glaukom*. Praha: Triton, 2003. 417 s. ISBN 80-7254-351-2. in PILZOVÁ, J. *Náležitosti a možnosti kompenzační pomůcky – vodící pes*. České Budějovice: 2008. 75 s. Bakalářská práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na katedře speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce Petr Jánský.
16. FOGLE, B. *Encyklopedie psů*. Přel. Ševčíková K. 5 vyd. Praha: Fortuna Print, 2005. 312 s. ISBN 80-7321-158-0.
17. GALETOVÁ, Z. *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV 2008. 128 s. ISBN 978-807416-015-8. [cit. 2011-4-23]. Dostupné z <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf>
18. GUIDE DOG FOUNDATION FOR THE BLIND, INC. *Reise a Puppy*. [online]. [cit. 2010-12-24]. Dostupné z <<http://www.guidedog.org/content.aspx?id=348>>
19. HACEPERKOVÁ, D. NIEDERLE, P. *Komentář č. 4/2001 k příspěvku na úhradu výdajů spojených s výcvikem a odevzdáním vodícího psa a příspěvku úplně nebo prakticky nevidomým*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. 10. září 2001. Č.j.: 21/37 292/2001

20. HACEPERKOVÁ, D. *Zápis z 8. schůzky Pracovní skupiny k problematice psů se speciálním výcvikem*. Praha. 2. 3. 2011
21. HAMADOVÁ, P. – KVĚTOŇOVÁ, L. – NOVÁKOVÁ, Z. *Oftalmopedie*. 2. vyd., Brno: Paido, 2007. 125 s. ISBN 978-80-7315-159-1.
22. HARRIS. T, *How Guide Dogs Work* [online]. [cit. 2010-12-30]. Dostupné z <<http://animals.howstuffworks.com/pets/dog-training6.htm>>
23. HARTL, H. NĚMEC, K. SKUHROVSKÝ, J. *Výcvik psa*. Praha: Naše vojsko, 1970. 236 s. ISBN 28-014-72.
24. HARTL, K. *Člověk a pes*. Praha: Naše vojsko, 1989. 92 s.
25. HEJHALOVÁ, I. Pes k (ne)zaplacení. In TICHÝ. R. (ed.) *Miscellanea sociologica 2006. sborník příspěvků z 2. doktorandské sociologické konference pořádané FSV UK & FF UK 25. -26. 5. 2006: Pražské sociálně vědní studie 2006*. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, 2006. s. 119 – 140. Sociologická řada SOC – 006.
26. HEJHALOVÁ, I. *Instituce a pozice vodícího psa jako příklad sociologického zkoumání*. Praha: 2007. 166 s. Dizertační práce na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Vedoucí dizertační práce Šanderová, J. - Šmídová, O.
27. HEJHALOVÁ, I. Výcvik vodících psů v organizaci. In NEKVAPIL, J. (ed.) *Sociologický časopis*, Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2010. ročník 46, č. 4, s. 569–592. ISSN 0038-0288.
28. HELPPES, CENTRUM VÝCVIKU PSŮ PRO POSTIŽENÉ, [online]. Poslední aktualizace 25. 10. 2010 [cit. 2010-12-22]. Dostupné z <<http://www.helppes.cz>>
29. HE+PA, *Zajímavosti* [online]. Poslední aktualizace 11. 11. 2010 [cit. 2010-12-23]. Dostupné z <<http://www.guidedog.cz/index.php?menu=12>>

30. HUTAŘ, J. – KRÁSA, V. Zásadní připomínky Národní rady osob se zdravotním postižením v ČR k návrhu zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2011-5-8]. Dostupné z <<http://www.nrzp.cz/aktualne/informace-predsedy-nrzp-cr/453-dopis-predsedy-nrzp-cr-ve-veci-reformnich-zakonu-mpsv-cr.html>>
31. INTERNATIONAL GUIDE DOG FEDERATION. *History*. [online]. [cit. 2010-12-4]. Dostupné z <<http://www.ifgdsb.org.uk/page.asp?code=00010018>>
32. INTERNATIONAL GUIDE DOG FEDERATION, *Starting a Guidedog School* [online]. Poslední aktualizace 27. 4. 2005 [cit. 2010-12-23]. Dostupné z <<http://www.ifgdsb.org.uk/download.asp?id=84&code=0001000100030002>>
33. JESENSKÝ, J. *Hmatové vnímání informací pomocí tyflografiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 226 s.
34. JESENSKÝ, J. *Rehabilitace zrakově postižených a způsoby její realizace*. Praha: Společnost nevidomých a slabozrakých v ČR, 1992. 96 s. ISBN 80-900950-1-1.
35. JESENSKÝ, J. *Úvod do rehabilitace zdravotně postižených*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7066-941-1.
36. JESENSKÝ, J. *Andragogika a gerontagogika hancidapovaných*. Praha: Karolinum, 2000. 320 s. ISBN 80-7184-823-9.
37. JESENSKÝ, J. *Základy komprehenzivní speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000. 275 s. ISBN 80-7041-196-1.
38. JESENSKÝ, J. a kol. *Edukace a rehabilitace zrakově postižených na prahu nového milénia*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. 310 s. ISBN 80-7041-041-8.

39. JESENSKÝ, J. a kol. *Prolegomena systému tyflor rehabilitace a metodiky tyflor rehabilitačních výcviků*. Praha: Universita Jana Amose Komenského Praha, 2007. 659 s. ISBN 978-80-86723-49-5.
40. KEBLOVÁ, A. *Zrakově postižené dítě*. Praha: Septima, 2001. 67 s. ISBN 80-7216-191-1.
41. KHOLOVÁ, H. *Historie psího rodu*. Praha: Práce, 1987. 326 s.
42. KIMPLOVÁ, T. Základní charakteristiky zrakového postižení [online]. [cit. 2011-5-6]. Dostupné z <http://www.nevidomimezinami.cz/main/nevidomimezinami/Texty/Ruzne/Chcete_vic/zrakove_vady.wiki>
43. KLUB DRŽITELŮ VODICÍCH PSŮ, [online]. [cit. 6. 11. 2007]. Dostupné z <<http://kdvp.brailnet.cz/>>. in PILZOVÁ, J. *Náležitosti a možnosti kompenzační pomůcky – vodící pes*. České Budějovice: 2008. 75 s. Bakalářská práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na katedře speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce Petr Jánský.
44. KLUB DRŽITELŮ VODICÍCH PSŮ, *Porovnání cvičitelských subjektů*. [online]. Poslední aktualizace 14. 12. 2010 [cit. 2010-12-23]. Dostupné z <<http://kdvp.brailnet.cz/porovn.php>>
45. KOCOUR, I. Oftalmologie. In SLADKÁ, I. *Medicína: odborné fórum lékařů a farmaceutů*, 2002. roč. 9, č. 4, s. 22. Dostupné z <<http://www.zdrava-rodina.cz/med/med0402/med0437.html>>
46. KOMOLÝ, A. *Výcvik služebního psa*. Praha: Naše vojsko, 1963. 228 s. ISBN 28-0007-63.
47. KRAJSKÉ STŘEDISKO PRO NEVIDOMÉ A SLABOZRACÉ V BRNĚ. *Mobilita v Brně*. [online]. Poslední aktualizace 1. 7. 2002 [cit. 2010-11-24]. Dostupné z <<http://www.brno.brailnet.cz/mobilita.php>>

48. KRŮTA, J. Jak dobudeme české hrady? [online]. In *Můžesš*, 2010, únor, [cit. 2011-4-23]. Dostupné z <<http://www.muzes.cz/aktuality/archiv-webu/jak-dopudeme-ceske-hrady/>>
49. KVĚTOŇOVÁ, L. *Základy oftalmopedie*. druhý dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně Pedagogická fakulta, 1994. 22 s. ISBN 80-210-0667-6.
50. KVĚTOŇOVÁ, L. *Oftalmopedie*. Brno: Paido, 1998. 64 s. ISBN 80-85931-50-8.
51. LIDOVÉ NOVINY, Pes ve městě. *Bydlení*. 2006, 25. 4., s. 5. ISSN 0862-5921.
52. MACHÁČKOVÁ, I. Elektronické orientační pomůcky pro prostorovou orientaci a samostatný pohyb osob se zrakovým postižením . In *Časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*, 2007, roč. 17, č. 4, s. 221-232. ISSN 1211-2720.
53. MÁCHOVÁ, P. *Jak vybrat vhodné psí plemeno právě pro sebe?* [online]. Poslední aktualizace 2. 7. 2010 [cit. 2010-12-10]. Dostupné z <<http://www.hafici.cz/clanky/o-psech-20/jak-vybrat-vhodne-psi-plemeno-prave-pro-sebe-7864/>>
54. MATYZKOVÁ, K. Život bez zraku. In *Sociální péče: Odborný časopis pracovníků Sociálních služeb*, 2009, č. 2, s. 24-26. ISSN 1213-2330.
55. MENACHE, S. *Dogs und Human Beings: A Story of Friendship*. In *Society & Animals: Journal of Human – Animals Studies*, 2008 vol. 06 No 1, [online]. Dostupné z <http://www.animalsandsociety.org/assets/library/369_s616.pdf>
56. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR, STÁTNÍ VETERINÁRNÍ SPRÁVA ČR, Metodika kontroly zdraví, zvířat a nařízení vakcinace na rok 2011. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 11. 11. 2010. Č.j.:32214/2010 – 2011.

57. MORAVCOVÁ, D. *Zraková terapie slabozrakých a pacientů s nízkým lizem*. Praha: Triton, 2004. 203 s. ISBN 80-7254-476-4.
58. MORAVCOVÁ, D. Ztratila se nám jedna kategorie zrakového postižení? In: *Časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*, 2006, boč. 16, č. 1, s. 61-66. ISSN 1211-2720.
59. MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portal, 2002. 208 s. ISBN 80-7178-624-1.
60. MUSIL, J. *Úvod do sociální a masové komunikace*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-44-0.
61. MÜLLER, O. *Terapie ve speciální pedagogice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 295 s. ISBN 80-244-1075-3.
62. NEUSAR, A. O otázkách a odpovědích: přínos kognitivního přístupu k metodologii dotazování. In: *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku VIII*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 399s. ISBN 978-80-244-2374-6.
63. NOVOSAD, L. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: Základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Praha: Portál, 2009. 272 s. ISBN 978-80-7367-509-7.
64. OLBRICH, E. OTTERSTEDT, C. *Menschen brauchen Tiere, Grundlagen und Praxis der tiergestützten Pädagogik und Therapie*. Stuttgart: Kosmos, 2003. 486 s. ISBN 3-440-09474-X.
65. PES PRO TEBE. Praha: Centrum výcviku vodičích a asistenčních psů – Pes pro tebe, 2008 [interní materiál]
66. PES PRO TEBE, *Náš výcvik* [online]. Poslední aktualizace 9. 10. 2010 [cit. 2010-12-23]. Dostupné z<http://www.pesprotebe.com/nas_vycvik.htm>
67. PESTRÁ SPOLEČNOST, *Vhodná plemena k výcviku* [online]. Poslední aktualizace 11. 11. 2010 [cit. 2010-12-23]. Dostupné z

http://www.pestraspolcnost.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=37&Itemid=94

68. PILZOVÁ, J. *Náležitosti a možnosti kompenzační pomůcky – vodící pes*. České Budějovice: 2008. 75 s. Bakalářská práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na katedře speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce Petr Jánský.
69. PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: 1998. 234. s. ISBN 80-85931-65-6.
70. PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozš. a přeprac. vyd., Brno: Paido, 2006. 404 s. ISBN 80-7315-120-0.
71. PITROVÁ, Š. *Chraňte svůj zrak*. Praha: Grada Avicenum, 1993. 120 s. ISBN 80-7169-037-6.
72. POMOCNÉ TLAPKY, *Vodící psi*. [online]. Poslední aktualizace 1. 9. 2010 [cit. 2010-12-9]. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/cz/o-asistencnich-psech/asistencni-psi/vodici-psi-44.html>
73. ROLNÍČKA O. S., [online]. [cit. 2010-12-28]. Dostupné z <http://www.rolnicka-brno.cz>
74. SBÍRKA MEZINÁRODNÍCH SMLUV ČR 10/2010, *Úmluva o právech osob se zdravotním postižením*, podepsána v New Yorku dne 30. března 2007. [online]. [cit. 30.11. 2010]. <http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/Umluva-ve-sbirce.pdf>
75. SEDLÁČEK, P. Co byste měli vědět o zraku. *Regenerace, přirozená cesta ke zdraví a poznání*. 2009, roč. XVII, č. 4, s 14 -16. ISSN 1210 6631.
76. SEITLOVÁ, J. *Doporučení veřejného ochránce práv pro přístup vodících a asistenčních psů do veřejných budov*. Brno: Ochránce veřejných práv, 10. 8. 2010

77. SEITLOVÁ, J. Přístup asistenčních a vodicích psů do veřejných prostor. In. *Veřejná správa*. 2010. č. 19, s. 7-8. ISSN 1213-6581
78. SJEDNOCENÁ ORGANIZACE NEVIDOMÝCH A SLABOZRÁKÝCH. Optické pomůcky. [online]. Poslední aktualizace 11. 11. 2010 [cit. 2010-11-16]. Dostupné z <<http://www.sons.cz/opt-pom.php>>
79. SJEDNOCENÁ ORGANIZACE NEVIDOMÝCH A SLABOZRÁKÝCH ČR, *Středisko výcviku vodicích psů*, Praha: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých, 2009 [interní materiál]
80. SJEDNOCENÁ ORGANIZACE NEVIDOMÝCH A SLABOZRÁKÝCH, *Kompenzační pomůcky pro zrakově postižení v členění na jednotlivé typy, včetně seznamu dodavatelů* [online]. [cit. 2010-12-31]. Dostupné z <<http://www.sons.cz/pomucky.php>>
81. SLOWIK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.
82. STŘEDISKO VÝCVIKU VODICÍCH PSŮ, *Středisko výcviku vodicích psů*. Praha: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. 2001 [interní materiál]
83. STŘEDISKO VÝCVIKU VODICÍCH PSŮ SONS ČR, [online]. [cit. 2010-12-9]. Dostupné z <<http://www.vodicipsi.cz/>>
84. SVÁROVSKÝ, M. „Oči“ pro zrakově postižené Bílé hole. In *Sociální péče, Odborný časopis pracovníků Sociálních služeb*. 2009, č. 2, s. 27-29. ISSN 1213-2330.
85. SYNEK, S. a ŠKORKOVSKÁ, Š. *Fyziologie oka a vidění*. Praha: Grada Publishing, 2004. 96 s., 8 příloh. ISBN 80-247-0786-1.
86. ŠKOLA PRO VÝCVIK VODICÍCH PSŮ, *Nevidomý člověk a vodicí pes*. Brno: 2006. [interní materiál]

87. ŠKOLA PRO VÝCVIK VODICÍCH PSŮ, *Výchova štěňátek* [online]. [cit. 2010-12-23]. Dostupné z <<http://www.vycvikvodicichpsu.cz/cs/vodici-psi/vychova-stenatek.php>>
88. ŠUBRT, J. Veřejné mínění z pohledu teorie a výzkumné praxe (několik poznámek) In: *České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. 226 s. ISBN 80-7330-081-8.
89. TRUMLER, E. *Pes mezi lidmi*. Přel. Smrčková, L. Brno: Cesty, 1996. 135 s. ISBN 80-7181-058-4.
90. VÁGNEROVÁ, M. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. ŠTĚCH, S. *Psychologie handicapu*. Praha: Karolinum, 2001. 230 s. ISBN 80-7184-929-4.
91. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd., Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.
92. VERHOEF – VERHALLENOVÁ, E. *Německý ovčák*. Přel. Válková, H. Čestlice: Rebo Productions, 1999. 123 s. ISBN 80-7234-065-4.
93. VÍTEK, J. *Medicínská propedeutika pro speciální pedagogy*. Brno: Paido, 2007. 120 s. ISBN 978-80-7315-154-6.
94. VÍTKOVÁ, M. a kol. *Možnosti reedukace při kombinovaném postižení*. Brno: Paido, 1999. 99 s. ISBN 80-85931-75-3.
95. VLÁDNÍ VÝBOR PRO ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÉ. *Národní plán podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006 – 2009*. Praha: 2005. 37 s. ISBN 80-86734-66-8.
96. *Všeobecné přepravní podmínky pro železniční přepravu osob* [online]. [cit. 2011-5-8]. Dostupné z <www.cd.cz/assets/infoservis/cim-seridime/gu-uv-ppr.pdf>
97. Vyhláška č. 17/1966 Sb. o leteckém přepravním řádu, v platném znění,

98. Vyhláška č. 182/1991 Sb. v platném znění, kterou se provádí zákon č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení a zákon č. 144/1988 Sb. České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení.
99. Vyhláška č. 175/2000 Sb. o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu, v platném znění k 30. 12. 2010.
100. Vyhláška č. 137/2004 Sb. o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných, před stavem platným k 18. 12. 2006
101. Vyhláška č. 602/2006 Sb. kterou se mění vyhláška č. 137/2004 Sb. o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných, v platném znění k 30. 12. 2010
102. *Výsledky šetření o zdravotně postižených osobách v České republice za rok 2007.* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2008, [cit. 2010-03-07]. Dostupné z <<http://www.apzp.cz/dokumenty-ke-stazeni.html>>. Kód publikace: 3309-08
103. WATZLAWICK, P. *Pragmatika lidské komunikace.* Hradec Králové: Konfrontace, 1999. ISBN 80-86088-04-9.
104. WIENER, P. *Orientace zrakově postižených.* Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 1998. 175 s.
105. WORLD HEALTH ORGANIZATION, *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností disability a zdraví.* Praha: Grada Publishing, 2007. přel. Pfeiffer, Švestková ISBN 978-80-247-1587-2.
106. Zákon č. 361/ 2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů v platném znění k 30. 12. 2010
107. ZAVÁZALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie,* Praha: Karolinum 2001. 97 s. ISBN 80-246-0326-8.

8 Klíčová slova

Zraková vada

Sociální rehabilitace

Kompenzační pomůcka

Vodící pes

Veřejné budovy

Volný čas

9. Přílohy

Příloha č. 1 - Pozvánka na setkání majitelů vodicích psů

Příloha č. 3 - Předávací dokumentace Střediska výcviku vodicích psů
při SONS ČR

Příloha č. 4 – Dotazník určený široké veřejnosti

Příloha č. 1

Pozvánka na setkání majitelů vodících psů

a skupinovou diskuzi, která se bude zabývat otázkami vstupu vodících psů do veřejných budov a povědomím o možnostech využití vodícího psa při volnočasových aktivitách.

Setkání se bude konat v pondělí 7. 3. 2011 v prostoru Tyflokabinetu České Budějovice.

Diskuzi bude moderovat Jana Pilzová, která studuje Jihočeskou univerzitu v Českých Budějovicích, fakultu Zdravotně sociální a píše diplomovou práci na téma: Možnosti využití vodícího psa.

Snahou při psaní diplomové práce je reflektování zkušeností majitelů vodících psů při vstupu do různých veřejných budov a využití volného času společně s vodícím psem.

Veškeré informace získané během diskuze budou anonymně zpracované do diplomové práce. Výčet míst, do kterých je omezován vstup majitelům vodících psů bude předán na Magistrát města Českých Budějovic, případně na jiné pověřené úřady.

Program:

1. Představení problematiky vstupů do veřejných budov z pohledu českých zákonů
2. diskuze

Otázky do diskuze:

- setkali jste se se zamezením vstupu s vodícím psem do některé veřejné budovy (škola, obchodní střediska, obchody, zdravotní zařízení apod.)
- jakým způsobem jste řešili zamezení vstupu s Vaším vodícím psem do veřejné budovy
- jaký je podle Vás ideální způsob řešení při zamezení vstupu s Vaším vodícím psem do veřejné budovy
- jakým způsobem trávíte volný čas se svým čtyřnohým pomocníkem
- slyšeli jste někdy pojem agilita, dogfriesbie, dogdancing či jiné aktivity, které může dělat zrakově postižený se svým vodícím psem
- vidíte nějaké výhody či nevýhody v provozování volnočasových aktivit s vodícím psem

Diskuze bude otevřená i dalším zkušenostem a problémům, se kterými se setkávají majitelé vodících psů.

Ráda bych tímto pozvala všechny majitele vodících psů na společné setkání
a diskuzi.

Budu velmi ráda za každou vaši zkušenost a příspěvek do diskuze.

S pozdravem a přáním krásného dne se na vás těší

Bc. Jana Pilzová

Příloha č. 2 - Předávací dokumentace Střediska výcviku vodících psů
při SONS ČR

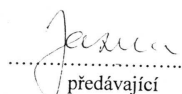

POVINNOSTI DRŽITELE VODICÍHO PSA

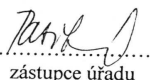
Je Vám předáván vodící pes, který byl vycvičen za vysokých finančních nákladů, a má-li být Vaším spolehlivým průvodcem, jste povinen(a) dodržovat níže uvedené zásady Sjedenocené organizace nevidomých a slabozrakých – Střediska výcviku vodících psů (SONS – SVVP).

- Respektovat všechny životní potřeby psa – umístění v bytě, celodenní kontakt s majitelem, pravidelné venčení, zabezpečit nerušený odpočinek apod..
- Zabezpečovat hygienu, výživu a bezvadný zdravotní stav psa.
- Dodržovat pravidla bezpečnosti silničního provozu.
- Jste zodpovědný(á) za škody způsobené Vaším psem.
- Jste povinen(a) mít psa označeného známkou se jménem majitele, telefonním číslem nebo adresou.
- Psa nebudete používat k jinému druhu kynologické činnosti (agility, hlídání objektu, obrana osob, lovecký výcvik apod.) a k žebrání.
- Úhyn psa jste povinen(a) hlásit úřadu, který Vám na psa přispěl, a SONS – SVVP, kam neprodleně vrátíte služební průkaz psa. Úhyn psa musí být potvrzen veterinárním lékařem.
- Krádež nebo ztrátu psa jste povinen(a) hlásit na Policii ČR a vyžádat po psu pátrání. Dále jste povinen(a) hledat vodícího psa všemi dostupnými prostředky.
- Vodícího psa nelze prodat ani darovat, v případě že ho již nebudete potřebovat, vrátíte psa SONS – SVVP.
- Jste povinen(a) kdykoliv se podřídit kontrole SONS o dodržování výše uvedených zásad.

V případě, že Vám vzniknou jakékoliv problémy s vodícím psem, máte právo požadovat pomoc u SONS – SVVP, kde byl pes vycvičen, a to po celou dobu činné služby psa.

.....
předávající

Sjedenocené organizace
nevidomých a slabozrakých ČR
Středisko výcviku vodících psů
Klikatá 2a, 158 00 Praha 5 - Jinonice
TEL/FAX: 251 61 11 54

.....
zástupce úřadu

Příloha č. 4 – Dotazník určený široké veřejnosti

Dotazník určený široké veřejnosti:

Vážený pane/paní,
jmenuji se Jana Pilzová, studuji Jihočeskou univerzitu v Českých Budějovicích fakultu Zdravotně sociální a píšu diplomovou práci na téma „Možnosti využití vodícího psa“. Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění tohoto dotazníku týkajícího se vodících psů.

Předem Vám moc děkuji.

Jana Pilzová

1. Pohlaví:	ženské	2. věk: 1.	0-18 let
	mužské	2.	19-30 let
		3.	31-45 let
		4.	46-60 let
		5.	61 a více let

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání je
- a, úplné základní
 - b, středoškolské – výuční list
 - c, středoškolské – maturita
 - d, středoškolské – maturita + výuční list
 - f, vyšší odborné
 - e, vysokoškolské

4. Vlastníte nějaké zvíře a, ano – prosím napište jaké:

.....

b, ne

5. O vodicích psech jste:

A, slyšel/a v: (lze zaškrtnout více možností)

a, televizi

b, rozhlase

c, novinách, časopise,

d, jinde – přátelé, majitel vodicího psa atd.

(prosím vypište)

.....

B, neslyšel/a

6. Znáte nějakou organizaci která se zabývá výcvikem vodicích psů?

a, ano znám (*prosím uveďte název zdali si ho pamatujete*)

.....

b, neznám

7. Vodicí pes je určený pro lidi:

a, kteří mají zrakovou vadu

b, s postižením pohybového aparátu

c, pro lidi trpící epilepsií,

d, vodicího psa může mít každý bez

postižení

8. Musí být dle Vás vodicí pes pro okolí zřetelně označen :

a, má bílý obojek a postroj

b, vodicího psa poznáme podle člověka, kterého vede, nemusí být tedy označen

c, vodicí pes nemusí být označen

9. Vodicí pes má přístup:

a, do všech veřejných míst jako jsou restaurace, kina, jídelny zdravotnické zařízení apod.

b, do všech veřejných míst kromě veřejných stravoven, restaurací

c, do všech veřejných míst kromě zdravotnických zařízení a jídelen

d, vždy záleží na majiteli dané budovy

10. Je dle Vás vhodné, aby vodící pes doprovázel nevidomého i během pobytu v nemocnici?

a, ne

b, ano - jen při zajištění veškeré péče někým z rodinných příslušníků, v případě kdy nezvládá péči o vodícího psa nevidomý majitel.

c, ano – částečnou odpovědnost za péči o psa v naléhavých případech přebírá nemocnice – personál oddělení

11. Setkali jste se někdy s vodícím psem?

a, ne (prosím pokračujte otázkou č. 13)

b, ano (prosím pokračujte otázkou č. 12)

12. Při styku s vodícím psem:

a, ačkoliv jsem věděl, že bych na psa neměl mluvit, snažil jsem se mu dát najevo, že si jeho práce vážím a tak jsem na něj mluvil, mlaskal a snažil jsem se ho pohladit.

b, nevšímal jsem si ho

c, tiše jsem práci psa pozoroval

d, oslovil jsem majitele a pochválil jsem mu jeho psa

13. Vodící pes je schopen vést nevidomého:

a, jen ve známém prostředí

b, všude – má dokonalý výcvik

c, tam kde je nevidomý schopen svého psa navigovat

14. Nevidomý svého vodícího psa:

a, využívá jen jako pomůcku pro bezpečný pohyb

b, kromě využití jako pomůcky pro bezpečný pohyb, může s ním dělat nějaký sport pro psy (tanec se psy, agilita, běh se psem apod.)

15. Karel je nevidomý a šel večer venčit svého vodícího psa, než dojdou na venčící plochu musí ho jeho pes převést přes rušnou komunikaci. Bohužel tento večer se psovi moc nechce pracovat. Pan Karel se na svého psa zahrňoval, vytahal ho za kůži za krkem. Zdálo se, že pes je z toho celý špatný a stál velmi pokrčeně. Jednání pana Karla viděla i paní Anna. (prosím zaškrtněte možnost o které si myslíte, že paní Anna udělala)

a, Celou věc pozorovala , velmi litovala těžký úděl psa, ale neodsuzovala pana Karla.

b, Přemýšlela, zda je takové potrestání přiměřené. Zdálo se, jí že v tomto případě snad ano. Ale řekla si, že se to snad již nebude opakovat. Jinak by musela zasáhnout.

c, Nevydržela, celou situaci jen pozorovat a silně se obořila na pana Karla. „Vždyť ten pes se tolik snažil a pomáhá Vám a vy jste na něj tak zlý.“

d, Vynadala panu Karlovi a řekla mu, že to nahlásí na úřad, že se k psovi velmi špatně chová. S cílem aby pana Karla někdo poučil o správném zacházení se psem.

16. Myslíte, že je oprávněné zamezit vstup vodícímu psu do obchodu s potravinami? (prosím vypište důvod)

A, ano.....

B, ne

17. Může mít dle Vás nevidomý student svého vodícího psa celý den u sebe ve škole?

A, ano

B, ne

Ještě jednou Vám děkuji za čas, který jste věnovali dotazníku

S přáním krásného dne Jana Pilzová